

Nr. 14

BRĂUȚUL

TRADIȚII CLUJENE 2022

BRÂUL

TRADIȚII CLUJENE

14 / I / 2022

EDITURA TRADIȚII CLUJENE

ISSN 2501- 7322

ISSN-L 2501- 7322

Foto copertă: Daniel Martiniuc „Claca la fân, Răchițele”, 2022

400609, Cluj-Napoca, str. Dorobanților nr.104, tel. 0264 597781

www.tradițiiclujene.ro

e-mail: tradiții@tradițiiclujene.ro

manager: ADRIANA – EMILIA IRIMIEȘ

Redactor coordonator: Adriana ANDREI

Colectiv redacțional:

Grigore SÂMBOAN, Consuela BENDEA,

Adriana IRIMIEȘ, Maria Marinela ISTICI, Claudiu CUBLEȘAN

foto: Nicu Cherciu, Marius Romilă, Claudiu CUBLEȘAN,

Adriana ANDREI, Ioan BRUCHENTAL

grafica: Nicolae NERȚAN

CUPRINS

LEGĂTURI INTERNAȚIONALE

<i>Filme documentare etnografice despre tradițiile și obiceiurile clujene, proiectate în Emiratele Arabe Unite</i>	9
--	---

COLABORĂRI NAȚIONALE

<i>Proiectul itinerant „Fotografia-document etnografic”</i>	11
<i>Memoria satului încrustrată în lemn</i>	14
<i>Noaptea muzeelor</i>	17
<i>CJCPCT Cluj, la Sesiunea Anuală de Comunicări Științifice de la Deva</i>	18
<i>Participare la Festivalul de Muzică Tradițională „Geagu Cătăroiu”, Tismana</i>	21

EVENIMENTE

<i>Monahul Ilarion Mureșan, o viață dedicată icoanei niculene. Proiect aniversar de excepție</i>	23
<i>Ziua Culturii Naționale, sărbătorită prin lansare de carte, poezie, muzică populară și cultă</i>	27
<i>Clujul și Maramureșul și-au dat mâna, într-un spectacol festiv, dedicat Zilei Unirii Principatelor Române</i>	31
<i>100 de ani de la nașterea compozitorului Tudor Jarda</i>	35
<i>Mărțișoare de suflet -spectacol caritabil, în folosul persoanelor afectate de războiul din Ucraina</i>	37
<i>Cu noi este Dumnezeu, un concert de pricesne, muzică religioasă și cultă plin de emoție</i>	41

<i>Concert de pricesne, muzică bisericească și cultă, în Săptămâna Mare</i>	45
<i>Concert de romanțe și muzică cultă „Flori de Mai”</i>	47
<i>Formația klezmer „Mazel Tov” a Comunității Evreilor din Cluj-Napoca, la ceas aniversar</i>	49
<i>Sute de clujeni, prezenți la spectacolul folcloric „Salvăm biserica lui Mihai Viteazul!”</i>	51

CERCETARE

<i>Continuitate în cercetarea vechilor biserici de lemn clujene</i>	55
<i>Strategii de adaptare la interculturalitate în naratiunile miarantilor. Aplicație asupra comunității din Măguri Răcătău</i>	67
<i>O poveste din refugiu</i>	75
<i>Povești de dragoste din satul clujean</i>	87
<i>„De dor și de drag” – șezătoare tradițională la Răchițele</i>	101
<i>Claca de tors, țeșut și depănat</i>	103
<i>Intratu’ fetei în joc, la Orman</i>	107
<i>Obiceiul secerișului grâului</i>	111

ARTICOLE DE SPECIALITATE

<i>Farmecul copilăriei în satul tradițional</i>	113
<i>Decorarea ouălor de Paști</i>	119

PROIECTE EDUCAȚIONALE

<i>Semne de primăvară</i>	127
<i>Tehnica înconeierii ouălor, dezvălută copiilor clujeni</i>	130
<i>Educație prin cultură</i>	141

<i>Sava Negrean Brudașcu, omagiată la Cluj-Napoca, în cadru unui spectacol folcloric</i>	157
<i>„Mândru-i jocu’ pă la noi”</i>	161
<i>Olimpiada „Meșteșuguri Artistice Tradiționale” – faza județeană 2022</i>	163
<i>Tineri clujeni, pe podium la Olimpiada Meșteșuguri Artistice Tradiționale, faza națională</i>	171
<i>Școala de vară, Locul unde se învață meșteșuguri tradiționale</i>	173
<i>Școală de vară, la muzeul municipal Dej</i>	175
OBICEIURI ȘI TRADIȚII	
<i>„Capul primăverii” sau „dezlegarea anului”, în satul tradițional</i>	177
<i>Împănatul Boului</i>	187
OCUPAȚII ȘI MEȘTEȘUGURI	
<i>Județul Cluj, fruntaș la numărul de titluri de Tezaur Uman Viu</i>	187
<i>Bedros Crucian din Gherla, țesătorul de covoare persane</i>	191

Calendarul principalelor activități culturale CJCPCT Cluj 2022

IANUARIE

- 14 ianuarie Eveniment „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie”, cu ocazia Zilei Culturii Naționale, concert, lansare de carte și vizionare film documentar
- 17 ianuarie Vernisaj expoziția Concursului național „Fotografia-document etnografic”, la Galeria de Artă a CJCPCT Satu Mare
- 20 ianuarie Eveniment „Hai să dăm mână cu mână”, la Casa de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca

FEBRUARIE

- 24 februarie „De dor și de drag” – șezătoare tradițională la Răchițele
- 28 februarie Proiect educațional, „Semne de primăvară – sărbători, obiceiuri și simboluri, la trecerea dintre anotimpuri”, la Muzeul Municipal Dej
lansare de carte, ateliere de meșteșuguri, muzică tradițională

MARTIE

- 1 martie Proiect cultural-educativ „Mărțișoare muzicale”, în parteneriat cu Grădinița „Camigo” II, Cluj-Napoca
- 5 martie Spectacol caritabil „Mărțișoare de suflet”, în folosul persoanelor afectate de războiul din Ucraina, la Casa de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca
- 25 martie Concert „Cu noi este Dumnezeu”, la Casa de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca
- 29 martie Proiectul „Educație prin cultură”, la Școala Gimnazială Răchițele
- martie Promovarea obiceiurilor și tradițiilor clujene, la Festivalul Internațional „Sharjah Heritage Days”, 2022, Emiratele Arabe

APRILIE

- 8 aprilie Proiect educațional pentru elevi cu ocazia Zilei Internaționale a Romilor, la Școala Gimnazială din Florești și la Școala Gimnazială din Gârbou
- 11 aprilie Proiect educațional „În așteptarea Sărbătorilor Pascale”, la Muzeul Municipal Dej
- 12 aprilie Atelier de meșteșuguri „Tehnici tradiționale de decorare a ouălor de Paști”, în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj-Napoca
- 14 aprilie Proiect „Pregătirea ouălor de Paști - Tradiții, credințe, obiceiuri”, la Palatul Copiilor Cluj, Structura Gherla

- 19 aprilie Vernisaj expoziția „Memoria satului încrustată în lemn”, la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj-Napoca
- 19 aprilie Concert prepaschal, în Săptămâna Patimilor - pricesne și muzică cultă, susținut de Orchestra „Cununa Transilvană”
- 20 aprilie Tradiții pascale, la Mănăstirea Mihai Vodă din Turda și promovarea lor la TVR
- 28 aprilie Lansare de carte la Muzeul Municipal Dej
- 30 aprilie „Tradiții Clujene la Zalău”, în parteneriat cu Asociația „Produs de Cluj”

MAI

- 3 mai Manifestare culturală dedicată copiilor „Mândru-i jocu' pă la noi”, la Casino - Centrul de Cultură Urbană Cluj-Napoca, ateliere de joc tradițional, prezentare de carte, film documentar, prezentare instrumente tradiționale de suflat
- 10 mai Proiect cultural- educativ „Povestea tulnicului”, la Casa de Cultură din Huedin
- 14 mai- 6 iun. Expoziția „Memoria satului încrustată în lemn”, la Muzeul „Octavian Goga” din Ciucea, vernisaj cu ocazia manifestării Noaptea Muzeelor
- 17 mai Concert de romanțe și muzică cultă, „Flori de mai”, la Casino-Centrul de Cultură Urbană, în parteneriat cu Biblioteca județeană „Octavian Goga”, în cadrul Festivalului Internațional Lucian Blaga,
- 24 mai Proiect cultural- educativ „Din zestrea tradițiilor clujene: cântece și jocuri în rândul copiilor”, la Școala „Mihai Vodă” din Mihai Viteaz
- 25 mai Spectacol aniversar Formația klezmer „Mazel Tov”, în parteneriat
- 27 mai Spectacol folcloric „Salvăm biserica lui Mihai Viteazul!”, în parteneriat cu Casa de Cultură a Studenților „Dimitru Fărcaș”

IUNIE

- 2 iunie Spectacol folcloric „Așteaptă-mă, dor, că viu”, la Colegiul de Muzică „Sigismund Toduță” din Cluj-Napoca, recital instrumental Orchestra „Cununa Transilvană”, cu ocazia aniversării interpretei Sava Negrean Brudașcu
- 2 iunie Participare la Festivalul de Muzică Tradițională „Geagu Cătăroi”, ediția a V-a, la Tismana, prin rapsodul popular Iosif Rusu, Romulus Bucur și formația instrumentală tradițională a lui Covaci Carol, zis Gaciu, din localitatea Sopor de Câmpie
- 4 iunie Olimpiada „Meșteșuguri Artistice Tradiționale” – faza județeană 2022
- 4 iunie Atelier de joc tradițional „Mândru-i jocu' pă la noi”, la Liceul Teoretic „Petru Maior” din Gherla
- 10-30 iunie Expoziție de icoane pe stică, la Muzeul Etnografic al Transilvaniei și lansare de carte, albumul

- „Monahul Ilarion Mureșan, O viață dedicată icoanei niculene”
- 10 iunie Recital în cadrul vernisajului, susținut de Corul de cameră „
- 11 iunie „Psalmodia Transylvanica” și de Orchestra „Cununa Transilvană”
- „Tineri interpreți clujeni”, la Gherla, în parteneriat cu Asociația „Produs de Cluj”
- 12 iunie Obiceiul „Împănatul boului” Batin
- 12 iunie Obiceiul „Împănatul boului”, la Mintiu Gherlii
- 12 iunie Spectacol folcloric „Tradiții clujene la Gherla”, în parteneriat cu Asociația „Produs de Cluj”
- 16-17 iunie Participare la Sesiunea Anuală de Comunicări Științifice a Muzeului Civilizației Dacice și Romane din Deva
- 16 iun.-21 aug. Expoziție „Fotografia-document etnografic”, la Deva
- 13-22 iunie Școala de vară „Micii Meșteri Mari”, la Palatul Copiilor Cluj - Structura Gherla
- 23 iunie Șezătoare și ateliere de meșteșuguri de Ziua Națională a Portului Tradițional din România și Ziua lei, la Muzeul de Istorie Gherla
- 24 iunie Evenimente dedicate copiilor, la Muzeul Municipal Dej, ateliere de meșteșuguri, expoziție de fotografie, recital de muzică tradițională
- 24 iunie Eveniment de Ziua Universală a lei, în parteneriat cu Muzeul Etnografic al Transilvaniei
- 25 iunie Promovarea ceterașilor din Câmpia Transilvaniei, la Muzeul Etnografic al Transilvaniei
- 25 iunie Spectacol folcloric la manifestarea „Fiii comunei Cămărașu”
- 28 iun. -1 iulie Școala de Vară, ateliere de meșteșuguri, la Dej
- 29 iunie Spectacol folcloric „Târgul cireșelor, la Berchieșu”
- 29 iunie Spectacol folcloric „Sărbătoarea tradițională de pe Muntele Dobrin”

În urma demersurilor realizate de CJCPCT Cluj, cărbunarul clujean IOSIF BORDEA din Muntele Rece a primit titlul de TEZAUUR UMAN VIU, acordat de Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial.

FILME DOCUMENTARE ETNOGRAFICE DESPRE TRADIȚIILE ȘI OBICEIURILE CLUJENE, PROIECTATE ÎN EMIRATELE ARABE UNITE

În parteneriat cu Casa de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca, instituția noastră a participat la cea de-a XIX-a ediție a Festivalului Internațional „Sharjah Heritage Days”, dedicat tradițiilor populare și patrimoniului cultural internațional, care s-a desfășurat în luna martie 2022, în statul Sharjah, Emiratele Arabe Unite. România a avut statut de invitat special la acest eveniment deosebit.

Reprezentanții Ansamblului Folcloric Studentesc „Mărțișorul” al Casei de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca, alături de instrumentiști din cadrul Orchestrei profesioniste „Cununa Transilvană” a CJCPCT Cluj, au avut onoarea să ducă peste hotare cântecele, dansurile, costumele și arta populară românească, iar instituția noastră obiceiurile și tradițiile clujene, prin intermediul filmelor și fotografiilor etnografice.

Mai multe filme documentare etnografice, în care sunt prezentate tradițiile și obiceiurile clujene, realizate în ultima perioadă, au fost proiectate în Emiratele Arabe Unite. Este vorba, printre altele, despre: „Claca de tors, țesut și depănat, la Orman”, „Corindatul Junilor, la Mărișel”, Claca de coasă, la Mărișel” și „Valențe sacre ale pâinii în tradiția populară – Prescura”, realizat în localitatea Negreni. Totodată, au fost proiectate fotografiile despre

satul clujean, obiceiuri și tradiții, toate din campaniile de cercetare, realizate în teren de specialiștii instituției clujene.

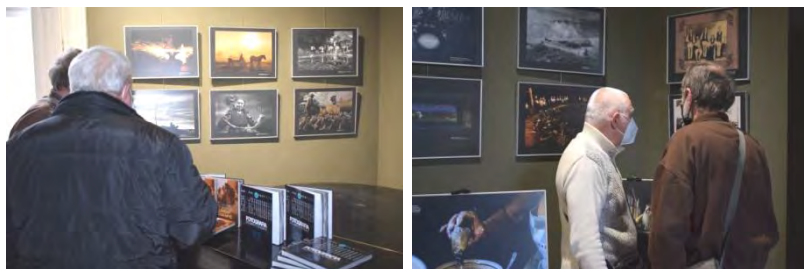

PROIECTUL ITINERANT „FOTOGRAFIA-DOCUMENT ETNOGRAFIC”

Pentru toți cei care urmăresc activitatea Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, proiectul itinerant „Fotografia-document etnografic” este deja foarte cunoscut.

În prima jumătate a anului 2022, instituția noastră a răspuns invitațiilor venite din partea unor centre cultură din țară și a prezentat F-DE la Galeria de Artă a CJCPCT din Satu Mare și la Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva. Acestea sunt instituții cu care centrul clujean colaborează de ani buni, în cadrul unor schimburi culturale naționale.

Astfel, pentru a onora Ziua Culturii Naționale, proiectul „Fotografia-document etnografic” (F-DE) a ajuns pe simezele sătmărene, în a doua jumătate a lunii ianuarie, în cadrul unei colaborări între cele două Centre Județene pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale din Satu Mare și Cluj.

La Satu Mare a fost prezentată o selecție cu lucrări din cea de-a XVIII-a ediție, însemnând 65 de fotografii etnografice expuse pe simeze și peste 100 de fotografii care compun expoziția virtuală. Aceasta din urmă a fost prezentată pe un ecran în timpul vernisajului și poate fi oricând văzută pe pagina de youtube *Tradiții Clujene* a instituției noastre.

Deschiderea expoziției a avut loc luni, 17 ianuarie, la Galeria de Artă a CJCPCT Satu Mare, în prezența reprezentanților celor două instituții, a numeroși oameni de cultură, fotografi și a unor oficialități locale. Au luat cuvântul: Robert Laszlo –managerul CJCPCT Satu Mare în calitate de gazdă, Adriana Irimieș –managerul CJCPCT Cluj, care a insistat asupra importanței colaborării dintre cele două centre și marcării Zilei Culturii prin promovarea satului românesc, Adelin Giarfaș –viceprimarul orașului Satu Mare, Zamfir Danciu –directorul Direcției pentru Cultură Satu Mare și Felician Pop –președintele Asociației Scriitorilor de Nord-Vest. La final, coordonatorul proiectului F-DE, Consuela Bendea, a prezentat

proiectul în sine cu toate componentele sale: organizarea concursului național, itinerarea expoziției care rezultă și editarea unor albume.

Cei prezenți au plecat acasă cu un album marca F-DE, primit în dar, în acest fel munca pasionaților fotografi ajungând în casele multor iubitori ai satului și ai tradițiilor sale.

Artiștii fotografi prezenți pe simezele din Satu Mare provin din România, Polonia și Serbia: Ádám Gyula-Miercurea Ciuc, Marco Algasovschi-Brașov, Bálint Zsigmond-Tîrgu Mureș, Balog Zoltan-Aiud, Mircea Băduț-Râmnicu Vâlcea, Both Gyula-Tîrgu Mureș, Adriana Bozsoki-Cluj, Andrea Chercioban-Nicolinț (Serbia), Vasile Chira (Baia Mare), Maria Ciceo-Cluj, Cătălin Dartu-Cluj, Vlad Dumitrescu-Brașov, Fekete Réka-Odorheiu Secuiesc, Flach Jolanta-Zakopane (Polonia), Fülöp Jenő-Sângeorgiu de Mureș, Daniel Ilancu-Deva, Costel Iftinchi-Iași, Tudorel Ilie-Baia Mare, Incze Domokos-Miercurea Ciuc, Ioja Oszkár Norbert-Cluj, Elena Isfan-Deva, Marius Isfan-Deva, Maria Iuga-Cluj, Kerekes Péter Pál-Tîrgu Mureș, Kertész Hajnalka-Odorheiu Secuiesc, Kuti Zoltán Hermann-Miercurea Ciuc, Labancz Istvan-Miercurea Ciuc, Lako Anna-Tîrgu Mureș, Niculina Laza-Cluj, Constantin Lazăr-Oradea, Alexandru Marina-Baia Mare, Dănuț Mocrei-Botoșani, Sever Moldovan-Bistrița, Nagy Botond-Tîrgu Mureș, Gheorghe Petrila-Oradea, Marian Plaino-București, Plájás István-Tîrgu Mureș, Raul Poenar-Orăștie, Ovi D.Pop-Oradea, Adela Lia Rusu-Oradea, Vasile Sârb-Alba Iulia, Mariana Scubli-Sighetu Marmației, Szegedi Ferenc-Tîrgu Mureș, Școala Gimnazială Borșa (Cluj), Tordai Ede-Tîrgu Mureș, Roxana Turcu-Galați, Darius Vele-Gilău, Vincze-Jancsi Szabolcs-Huedin, Vitos Hajnal-Miercurea Ciuc.

MEMORIA SATULUI ÎNCRUSTATĂ ÎN LEMN

În cea de-a doua jumătate a lunii aprilie, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj a prezentat publicului clujean o valoroasă expoziție de sculptură, intitulată sugestiv „Memoria satului încrustată în lemn” și găzduită în holul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj-Napoca, Calea Dorobanților, nr.104. Manifestarea, organizată în parteneriat cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare, s-a înscris în șirul schimburilor culturale, desfășurate în ultimii ani între cele două instituții.

Vernisajul a avut loc în 19 aprilie, în cadrul unui eveniment mai amplu, care a inclus un recital de pricesne și muzică cultă, susținut de Orchestra profesionistă „Cununa Transilvană”, dirijor Ovidiu Barteș, alături de interpretele de muzică populară Oana Bozga-Pintea și Mariana Morcan și de grupul de copii „Arheo”, coordonator prof. Veronica Macarie Moldovan.

Expoziția a reunit lucrările a trei artiști sculptori sătmăreni: Vasile Dragoș, Kóter Vasile și Vasile Vari, membri ai Asociației Artiștilor Plastici Satu Mare, în a căror tematică se regăsesc și crâmpoșele din lumea satului românesc. Fiind un material iubit dintotdeauna de meșterii și artiștii români, lemnul își găsește locul firesc în programul expozițional al acestor centre, care doresc să promoveze imaginea satului prin toate mijloacele, dar și pe artiștii care au aplecare spre acest domeniu.

Născut în 1958, în comuna Turț din județul Satu Mare, Vasile Dragoș este un sculptor autodidact, invitat în numeroase expoziții personale și de grup, dar și în tabere de sculptură din întreaga Transilvanie și în Ungaria.

Vasile Vari s-a născut în 1979, în localitatea sătmăreană Halmeu și a deprins tainele sculpturii în lemn începând cu 2016,

alături de maestrul sculptor Iosif Foris. A expus până în prezent la Târgu Mureș, Carei și Satu Mare, lucrări ce au ca inspirație lumea satului, natura, dar și cultura tradițională a altor popoare.

Cel de-al treilea sculptor prezent la Cluj-Napoca este Kóter Vasile, născut în 1950, în Carei. A început să cioplească la șase ani, preferând lemnul de-a lungul întregii sale activități, chiar dacă abordează osul și marmura deopotrivă. Din 1980 este membru al Asociației Artiștilor Plastici Satu Mare, fiind prezent în peste 40 de expoziții și tabere de sculptură din România, Ungaria și Grecia.

Lucrările celor trei sculptori au fost admirate pe simezele clujene până în 30 aprilie a.c.

NOAPTEA MUZEELOR

CJCPCT Cluj, în parteneriat cu Muzeul „Octavian Goga” din Ciucea, instituții de cultură aflate în subordinea Consiliului Județean Cluj, au marcat evenimentul anual Noaptea Muzeelor prin deschiderea expoziției de sculptură în lemn „Memoria satului încrustată în lemn”. Aceasta a fost prezentă pe simezele muzeului din Ciucea, între 14 mai și 6 iunie 2022.

Toți cei care au trecut pragul Casei Albe, parte a Complexului memorial din Ciucea, au admirat lucrările de mari dimensiuni a trei cunoscuți artiști sculptori sătmăreni: Vasile Dragoș, Kóter Vasile și Vasile Vari, membri ai Asociației Artiștilor Plastici Satu Mare. Panourile sculptate se integrează prin materialul folosit în tematica expoziției etnografice de bază a muzeului din Ciucea. Material iubit dintotdeauna de meșterii și artiștii români, lemnul este lucrat cu talent, migală și măiestrie de cei trei reprezentanți ai acestei arte, în a căror tematică se regăsesc crâmpoșe din lumea satului românesc,

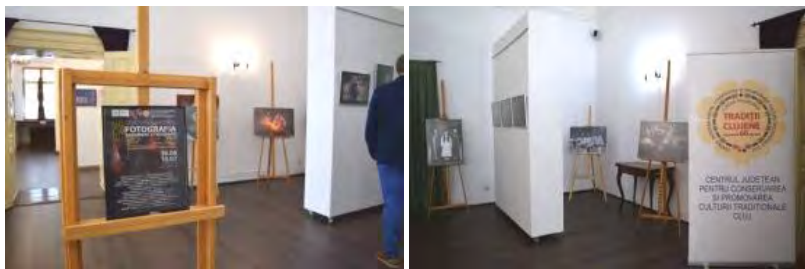
de la peisajele idilice cu șuri, la figuri de femei în port popular sau țărani arând ogorul cu plugul tras de boi.

Expoziția itinerantă, prezentată mai întâi în Cluj-Napoca în a doua jumătate a lunii aprilie, este rezultatul parteneriatului cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare.

CJCPCT CLUJ, LA SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE DE LA DEVA

La invitația Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj a reprezentat județul în cadrul Sesiunii Anuale de Comunicări Științifice, organizată de muzeul hunedorean la Deva, în perioada 16 -17 iunie 2022.

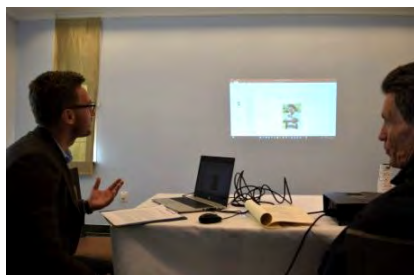
În deschiderea acestei prestigioase întâlniri, în dimineața zilei de 16 iunie, instituția de cultură clujeană a vernisat expoziția de fotografie „Fotografia-document etnografic” (F-DE), reprezentând o selecție de peste 50 de lucrări din ultimele ediții ale cunoscutului concurs național F-DE, alături de valoroasele fotografii cu care membrii Asociației Artiștilor Fotografi Hunedoreni au participat în competiție, în ultimii ani.

Expoziția de fotografie etnografică a purtat publicul prin lumea satului românesc contemporan, surprins de artiști fotografi pasionați din întreaga țară.

Au expus: Ádám Gyula-Miercurea Ciuc, Marco Algasovschi-Brașov, Mircea Băduț -Râmnicu Vâlcea, Both Gyula -Târgu Mureș, Maria Ciceo -Cluj, Vlad Dumitrescu -Brașov, Daniel I. Iancu -Deva, Costel Iftinchi -Iași, Tudorel Ilie -Baia Mare, Elena Isfan -Hunedoara, Marius Isfan -Hunedoara, Maria Iuga -Cluj, Kuti Zoltan Hermann -Miercurea Ciuc, Labancz István -Miercurea Ciuc, Lako Anna -Tîrgu Mureș, Constantin Lazăr-Oradea, George Marina -Baia Mare, Nagy Botond -Târgu Mureș, Gheorghe Petrila -Oradea, Marian Plaino-București, Raul Poenar-Orăștie, Ovi D. Pop -Oradea, Alexandru Nicolae Popa -Deva, Grigore Roibu -Deva, Adela Lia Rusu -Oradea, Vasile Sârb -Alba Iulia, Mariana Scubli -Sighetu Marmăției, Tordai Ede -Târgu Mureș.

CJCPCT Cluj desfășoară de mai bine de patru ani schimburi culturale cu Asociația Artiștilor Fotografi Hunedoreni și cu

Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, în efortul comun de a promova elementele de patrimoniu ale poporului român.

La Sesiunea anuală de comunicări științifice, organizată de Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, peste 80 de oaspeți din întreaga țară, s-au alăturat istoricilor și etnografilor hunedoreni, pentru a prezenta cele mai noi rezultate ale cercetărilor din mai multe domenii.

În cadrul manifestării culturale cu o lungă tradiție, la secțiunea etnografie, moderată de etnologul Rusalin Ișfănoni, instituția noastră a fost reprezentată de Grigore Sâmbuan, consultant artistic, care a prezentat lucrarea „Dragostea și

căsătoria în satele de munte ale județului Cluj, de la dorința tinerilor la învoiala părinților”.

Subiectul, demn de atenție, a fost primit cu interes de comunitatea națională a etnologilor, participantă la această întâlnire științifică anuală.

PARTICIPARE LA FESTIVALUL DE MUZICĂ TRADIȚIONALĂ „GEAGU CĂTĂROIU”, TISMANA

Formația instrumentală tradițională a lui Covaci Carol, zis Gaciu, din localitatea Sopor de Câmpie, alături de rapsodul popular Iosif Rusu și de directorul Căminului Cultural Frata, Romulus Bucur, a reprezentat cu cinste județul Cluj la Festivalul de Muzică Tradițională „Geagu Cătăroi”, ediția a V-a, desfășurată la Tismana, la începutul lunii iunie. Prestația acestora a fost foarte apreciată de juriul Festivalului.

La nivel național, astfel de formații instrumentale tradiționale sunt din ce în ce mai puține, iar județul Cluj se mai poate mândri că deține astfel de instrumentiști, care cântă, așa ca odinioară, la jocul satului. Întâlnim această formulă instrumental tradițională în localități precum: Sopor de Câmpie, Moldovenești, Sic, Cășeu, Ceaba, Fizeșu Gherlii, Valea Ungurașului, Gherla, Mociu, Palatca, Sâmbieni, Vișoara, Huedin, Râșca, Câmpia Turzii, Cluj-Napoca.

Festivalul de Muzică Tradițională „Geagu Cătăroi” se adresează tarafurilor lăutărești tradiționale, care folosesc în interpretare instrumente tradiționale și respectă tradiția și autenticitatea cântecului și portului popular și are o singură secțiune, TARAFURI.

Taraful tradițional a fost înscris în inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial din România. În

accepțiunea de astăzi, taraful este o formație instrumentală, alcătuită din cel puțin trei muzicanți, care cântă la trei instrumente diferite, după cum urmează: unul cântă, de exemplu, la vioară – melodia (primașul), altul la contră-acordurile armonice și al treilea la contrabas (tobă) – suport ritmico-armonic. Instrumentiștii pot fi mai mulți, dar numărul instrumentelor rămâne același. În sudul țării (Muntenia și Oltenia), conducătorul formației (primul violonist) are și rolul de solist vocal. Este un interpret specializat, cu o dublă competență.

Rapsodul popular Iosif Rusu, Romulus Bucur și formația instrumentală tradițională a lui Covaci Carol, zis Gaciu, din localitatea Sopor de Câmpie

EVENIMENTE

MONAHUL ILARION MUREȘAN, O VIAȚĂ DEDICATĂ ICOANEI NICULENE PROIECT ANIVERSAR DE EXCEPȚIE

*Consuela BENDEA
C.A. CJPCT Cluj*

Un proiect de anvergură, derulat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale în primăvara acestui an, s-a dorit a fi un omagiu adus arhidiaconului Ilarion Mureșan de la Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” din Nicula.

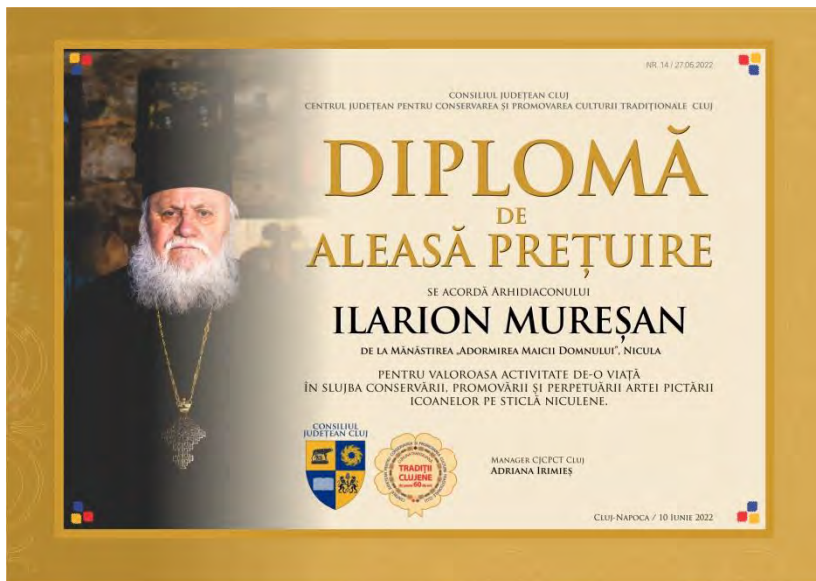
Monahul Ilarion Mureșan a avut o contribuție decisivă la perpetuarea artei pictării icoanelor pe sticlă specifice centrului de la Nicula. O expoziție de excepție, deschisă la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, și lansarea unui album au marcat împlinirea a 80 de ani de viață și 50 de ani de activitate artistică.

Proiectul a fost organizat în parteneriat cu Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului și Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” Nicula.

Găzduită între 10-30 iunie 2022 de Muzeul Etnografic al Transilvaniei, expoziția a adus în fața publicului un număr simbolic de 80 de icoane pictate pe sticlă, reprezentative pentru întreaga creație a monahului, realizate în perioada 1975-2013.

Ziua vernisajului a prilejuit și lansarea albumului cu icoanele pe sticlă ale monahului Ilarion, volum editat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii

Tradiționale Cluj la Editura Tradiții Clujene. Albumul cuprinde 80 de fotografii cu icoane pe sticlă și este bilingv, română-englez. Cuvintele introductive ale preot prof. Ioan Bizău și prof.univ.dr. Marcel Muntean despre activitate sa dau greutate volumului, se dorește a fi reprezentativ pentru parcursul artistic al pictorului niculean.

La eveniment au luat parte, printre alții, Înaltpreasfințitul Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului; Arhimandritul Nicolae Moldovan, starețul Mănăstirii Nicula; managerii Adriana Irimieș și Tudor Sălăgean.

Momentul vernisajului și al lansării a fost îmbogățit cu recitalurile susținute de Corul „Psalmodia Transylvanica”, condus de prof. univ. dr. Vasile Stanciu și de Orchestra profesionistă „Cununa Transilvană” a CJCPCT Cluj, dirijor prof. Ovidiu Barteș.

După intrarea în obștea mănăstirii, în 1972, părintele a început să picteze icoane pe dosul „glajei”, cu talent și tenacitate, folosind vechi izvoade niculene din secolele XVIII-XIX, respectând stilul și cromatica vechilor pictori țărani care au făcut acest centru atât de cunoscut. Totodată, având și un spirit inovator, a dat naștere unor creații proprii, în care elementele bizantine se împletesc cu cele ale picturii naive țărănești, cu accentul pus pe prezența elementelor decorative în compoziție și inserarea unor detalii caracteristice peisajului și satului transilvan. Neobosita și bogata activitate artistică i-a adus recunoașterea și aprecierea, concretizate în numeroase expoziții găzduite în muzee de prestigiu din țară și străinătate.

În paralel, arhidiaconul Ilarion Mureșan și-a dovedit vocația de colecționar și recuperator încă de la venirea în 1962 la Mănăstirea din Nicula. Printr-o campanie asiduă de deplasări pe teren a reușit să adune în patrimoniul mănăstirii vechi icoane pe lemn și sticlă, astfel că de la aproximativ 10 icoane vechi pe care le avea mănăstirea la sosirea monahului, în 1974 patrimoniul așezământului ajunsese la peste 700 icoane vechi. După dispariția acestei impresionante colecții în incendiul din 1974,

părintele a reluat campania de colectare a unor vechi icoane, care sunt expuse în prezent în incinta mănăstirii.

La ceas aniversar, CJCPCT Cluj alături de toate instituțiile partenere implicate, aduce un omagiu arhidiaconului Ilarion Mureșan de la Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” Nicula pentru neprețuita contribuție la dănuirea acestui valoros element din patrimoniul românesc, pictura icoanelor pe sticlă niculene.

ZIUA CULTURII NAȚIONALE, SĂRBĂTORITĂ PRIN LANSARE DE CARTE, POEZIE, MUZICĂ POPULARĂ ȘI CULTĂ

*Grigore SÂMBOAN
C.A. CJCPCT Cluj*

Vineri, 14 ianuarie 2022, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, instituții de cultură subordonate Consiliului Județean Cluj, au organizat un eveniment prin care a fost marcată Ziua Culturii Naționale, dar și împlinirea a 172 de ani la nașterea poetului român Mihai Eminescu.

Orchestra profesionistă „Cununa Transilvană”, dirijor prof. Ovidiu Barteș

Manifestarea, intitulată „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie”, a debutat la ora 15:00, în foaierul Bibliotecii Județene. În deschidere a fost lansat albumul fotografic „Tradiții în satele clujene”, editat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj. Potrivit consultantului artistic Adriana Andrei, coordonatorul volumului, acesta reprezintă „o sinteză în imagini” a activităților instituției din

ultimii doi ani. „Prin fotografiile selectate, dorim să ajungem la sufletul privitorului, să-i îmbătăm simțurile, să-i facem să vibreze acea coardă ancestrală, dorul de autentic. În drumurile noastre, în timpul campaniilor de cercetare, echipa de specialiști a CJCPCT Cluj a întâlnit localnicii împovărați de grija zilei de mâine, dar care, în momentul când conversația atinge subiectul „satul de altădată”, sclipirea ochilor le lumina fețele, iar amintirile obiceiurilor de muncă, ale vieții trăite în rânduială și a pașilor de joc, erau evocate cu înflăcărare”, se arată în prefața volumului.

Grigore Sâmboc și Adriana Andrei

Apoi, spectatorii, majoritatea îmbrăcați în straie populare, au vizionat un film documentar etnografic ce descrie viața și activitatea meșterului popular Viorica Tripon din Negreni, jud. Cluj, desemnat anul trecut „Tezaur Uman Viu” de Ministerul Culturii, la categoria prelucrarea fibrelor și firelor textile – țesături.

Actorul Ruslan Bârlea

Tenorul Sorin Lupu

Întâlnirea a continuat cu momente muzicale, cântece tradiționale, lucrări consacrate din muzica cultă și lucrări de inspirație folclorică, scrise de compozitori români, dar și momente poetice din opera lui Mihai Eminescu și Lucian Blaga, prezentate de actorul Ruslan Bârlea de la Teatrul Național Cluj. Totodată, mezzosoprana Lavinia Bocu și tenorul Sorin Lupu, acompaniați de Orchestra profesionistă „Cununa Transilvană”, dirijor prof. Ovidiu Barteș, au adus în atenția publicului spectator momente muzicale deosebite, majoritatea pe versuri eminesciene. De asemenea, solista de muzică populară Mariana Morcan a prezentat „Horea Iancului”, iar Orchestra „Cununa Transilvană” a interpretat lucrări consacrate din muzica cultă, dar și de inspirație folclorică.

Adriana Irimieș, manager CJCPCT Cluj

Mezzosoprana Lavinia Bocu

La final, managerul instituției, doamna Adriana Irimieș, a mulțumit tuturor celor care și-au adus contribuția la realizarea acestui eveniment cultural. Totodată, a prezentat rezultatele deosebite pe care Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj le-a avut pe parcursul anului trecut.

CLUJUL ȘI MARAMUREȘUL ȘI-AU DAT MÂNA, ÎNTR-UN SPECTACOL FESTIV, DEDICAT ZILEI UNIRII PRINCIPATELOR ROMÂNE

Grigore SÂMBOAN

Clujul și Maramureșul s-a reunit joi, 20 ianuarie 2022, într-un spectacol festiv, dedicat Zilei Unirii Principatelor Române. Îndrăgiți cântăreți de muzică populară din cele două zone folclorice, alături de instrumentiști și jucăuși, au încântat publicul prezent în sala de spectacole „Laurențiu Hodorog” a Casei de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca. Manifestarea a fost organizată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, în parteneriat cu Ansamblul Folcloric Național „Transilvania” din Baia Mare.

Evenimentul a debutat cu o suită instrumentală de cântece și jocuri din Câmpia Transilvaniei, în interpretarea Orchestrei „Cununa Transilvană”, dirijor profesor Ovidiu Barteș. Apoi, în acompaniamentul orchestrei, au creat momente emoționante pentru spectatori: Mariana Morcan, taragotistul Mihai Mariș și Sava Negrean-Brudașcu.

Jocurile tradiționale din județul Cluj au fost aduse în scenă de membrii Ansamblului Folcloric Studentesc „Mărțișorul” al Casei de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca, coregraf Ioan Cocian, dirijori Tudor Cauacean și Dorel Rohian. Au prezentat mai multe suite de jocuri din județul Cluj (dansuri de pe Valea Arieșului, dansul fetelor de la Mărgău, dansuri feciorești din Câmpia Transilvaniei, suită de jocuri din Palatca), alături de tânăra interpretă Denisa Perde Rus.

În partea a doua a spectacolului intitulat „Hai să dăm mână cu mână” au evoluat invitații speciali, membrii Ansamblului Folcloric Național „Transilvania” din Baia Mare, dirijor Eduard Albina, coregraf Emil Miheț, manager Iuliana Maria Dragoș. Aceștia i-au bucurat pe spectatorii clujeni cu dansuri din mai multe zone ale țării (Maramureș, Oltenia, Moldova și Bihor), dar și cu frumoasele cântece aduse în scenă de interpreții: Ghiță Breban, Bianca Latiș, Ionuț Teudan, Iuliana Cozneac, Ionuț Uivaroși, Natalia Cosma, Cătălin Stan, Monica Șandor, Livia Neag Nistea, Alexandru Pop, Voichița Nemeș Andreica și Dumitru Dobrican (taragot), alături de Orchestra și Corpul de balet al Ansamblului.

Un moment apreciat de public a fost și prezența interpretului sătmărean Petrică Mureșan, prezent la Cluj-Napoca în urma parteneriatului dintre Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj și instituția similară din județul Satu Mare. În cadrul acestuia este promovată frumusețea satului românesc și a tradițiilor sale, prin fotografiile din cadrul Concursului național „Fotografia –document etnografic”, derulat de instituția clujeană de cultură, și care bucură până la finalul acestei luni publicul sătmărean. Astfel, la evenimentul dedicat Zilei

Unirii Principatelor a luat parte și managerul CJCPCT Satu Mare, Robert Laslo.

La final, managerul CJCPCT Cluj, Adriana Irimieș, a mulțumit publicului prezent, tuturor celor implicați în realizarea spectacolului festiv „Hai să dăm mână cu mână!”, dedicat Zilei Unirii Principatelor Române. De asemenea, a vorbit despre proiectele instituției dedicate copiilor și tinerilor, printre care și oferirea de acces gratuit la spectacole, grație parteneriatului cu Inspectoratul Școlar Județean Cluj.

Prezent la eveniment, inspectorul școlar general al județului Cluj, prof. Marinela Marc, a luat cuvântul și a felicitat instituția pentru că derulează activități cu elevi din multe școli clujene. „Sunt convinsă că pentru a iubi valorile naționale autentice, elevii trebuie să le cunoască, să învețe să le promoveze și să le ducă mai departe cu mândrie, iar portul popular autentic, cântecul și jocul popular, alături de limbă, istorie și credință sunt reprezentative pentru ființa unui popor”, a precizat domnia sa.

Apoi, managerul CJCPCT Cluj a oferit o Diplomă de Onoare Ansamblului Folcloric Național „Transilvania” din Baia Mare, „în semn de apreciere și respect pentru participarea la spectacolul extraordinar „Hai să dăm mână cu mână!”, dedicat Unirii Principatelor Române și pentru contribuția deosebită, dovedită în păstrarea și promovarea folclorului românesc, în țară și în străinătate”.

Dialogul muzical între clujeni și maramureșeni s-a încheiat cu o frumoasă Horă a Unirii, jucată de cei prezenți în scenă.

100 DE ANI DE LA NAȘTEREA COMPOZITORULUI TUDOR JARDA

Printre compozitorii români care s-au impus cu strălucire în viața muzicală românească din ultimele decenii se numără și Tudor Jarde, profesor, dirijor, etnomuzicolog, compozitor, care și-a desfășurat activitatea în Cluj-Napoca.

În ceea ce privește stilul său componistic, este definitorie puternica ancorare în etosul românesc. Astfel, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii tradiționale Cluj, marchează, pe tot parcursul anului 2022, împlinirea a 100 de ani de la nașterea acestui compozitor. În parteneriat cu Asociația Folclorică „Someșul Napoca”, președinte dr. Zamfir Dejeu, sunt editate și publicate mai multe lucrări de Tudor Jarde, aflate în manuscris, scrise cu destinație pentru Ansamblul Folcloric „Someșul Napoca”, sau grupul vocal al Liceului din Huedin. „Aceste lucrări au o valoare inestimabilă și prin publicarea lor, vor putea fi valorificate de formații de amatori sau formații școlare din toată țara”, a precizat dr. Zamfir Dejeu. În acest sens, a avut loc o întâlnire de lucru între managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, Adriana Irimieș, și președintele Asociației Folclorică „Someșul Napoca”, dr. Zamfir Dejeu.

Totodată, pe toată durata anului, în spectacolele organizate de instituție, Orchestra profesionistă „Cununa Transilvană”, dirijor prof. Ovidiu Barteș, prezintă piese instrumentale, prelucrări folclorice, de Tudor Jarde.

Tudor Jarde s-a născut la 11 februarie 1922, în Cluj-Napoca. „Era o „fire veselă, hazliu și foarte vorbăreț, mare iubitor de animale, natură și, mai ales, de oameni”, scria Zoie Jarde, mama compozitorului, într-un album descoperit în arhiva familiei. Acestea sunt principalele calități umane cu care s-a născut și pe care le-a păstrat compozitorul Tudor Jarde, din copilărie pentru tot restul vieții.

O bună parte a operei sale își trage seva din arta populară. Multe pagini din creația sa sunt de inspirație folclorică, de la simple prelucrări, până la complexe lucrări de operă pe care le-a creat.

„Ar fi păcat să nu se folosească citatul folcloric, atâta timp cât creația populară este atât de vastă și de bogată în idei originale, constituind un izvor permanent de inspirație a spiritului românesc”, spunea compozitorul într-o comunicare științifică, făcută la „Primăvara arădeană”, în anul 1986.

În valoroasele sale piese corale și lieduri cu turnură melodică de sorginte populară, regăsim titluri, precum: *A găinii, Hai la joc, Nunta țărănească, Foaie verde de măr dulce, Legăna-m-aș, legăna, Măi pretine, io și tu, Măi bădiță, bădișor, Măi ciobane de la oi, Așa jucau bătrânii, Ceteraș, cetera ta*, sau printre lieduri, *La mănăstire, Dorurile mele, Doina, Somnoroase păsărele* și multe altele.

A scris în mai multe rânduri prelucrări ale unor cântece populare și așa s-au născut suitele corale de cântece din Bihor, Bistrița, de pe Someș, dar și cinci piese instrumentale, apărute într-o culegere publicată de Centrul de Îndrumare al județului Cluj (astăzi CJCPCT Cluj) în anul 1982 și care conține piesele prelucrate, *Bădișor depărțitor, M-o făcut măicuța-n zori, De strigat din Bistrița, Palanețul și Suita moțească*.

Tudor Jarda s-a stins din viață la 13 august 2007, în vârstă de 85 de ani și a fost înmormântat în Cimititul Central din Cluj-Napoca.

Întâlnire de lucru - managerul CJCPCTCluj, Adriana Irimieș, și președintele Asociației Folclorică „Someșul Napoca”, dr. Zamfir Dejeu

MĂRȚIȘOARE DE SUFLET

SPECTACOL CARITABIL, ÎN FOLOSUL PERSOANELOR AFECTATE DE RĂZBOIUL DIN UCRAINA

La Cluj-Napoca a avut loc sâmbătă, 5 martie 2022, spectacolul caritabil „Mărțișoare de suflet”, în folosul persoanelor afectate de războiul din Ucraina.

Organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, în parteneriat cu Fundația „Dumitru Fărcaș”, evenimentul s-a desfășurat la Casa de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș”.

Seara a fost deschisă de grupul de copii „Muguri de folclor”, coordonator prof. Alexandru Filip, care, în acompaniamentul Orchestrei profesionistă „Cununa Transilvană”, dirijor prof. dr. Ovidiu Barteș, au interpretat cântecul „Ce s-ar face inima”. Apoi, au urcat în scenă cântăreții de muzică populară: Alexandru Potra, Mihaela Grindean, Adrian Socaciu, Mihai Trif, Amalia Chiper Iurian, Florina Trif, Iosif Rusu, Ana Georgeta Balla, Cristian Totpati (taragot), Mariana Morcan, Marinela Zegrean Istici și Marius Ciprian Pop, care au încântat publicul în acompaniamentul a Orchestrei „Cununa Transilvană”. Totodată, cei prezenți s-au putut bucura de prelucrări folclorice de Tudor Jarda, sau suite instrumentale din zona de Câmpie și din repertoriul violonistului Alexandru Țitruș.

În scenă au fost aduse și jocurile tradiționale, prezentate de membrii Ansamblului folcloric „Someșul-Napoca” din Cluj-Napoca, alături de solista Laura Ciupeiu, ansamblu coordonat de dr. Zamfir Dejeu, instructori: prof. coregrafi Crina Alexandra Căprar și Marian Andrei Mezdrea și dirijor drd. Doru Zamfir Dejeu.

Tot în cadrul evenimentului, publicul spectator a vizionat în premieră filmul documentar- etnografic „Claca de tors, țesut și

depănat, la Orman”, realizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, care desfășoară în această perioadă un amplu proiect de reconstituire a tradițiilor și obiceiurilor din satele clujene.

La final, managerul CJCPCT Cluj, Adriana Irimieș, alături de președintele și vicepreședintele Fundației „Dumitru Fărcaș”, Andreea Fărcaș și Cristian Totpăți, a mulțumit tuturor pentru participare și implicare. La rândul său, Andreea Fărcaș a anunțat că suma adunată, 5500 lei, va ajunge în contul Asociației „Glodeanca” din Sighetul Marmației, în folosul celor afectați de războiul din Ucraina.

Grupul de copii „Muguri de folclor”, coordonator prof. Alexandru Filip, acompaniați de Orchestra „Cununa Transilvană”, dirijor prof. dr. Ovidiu Barteș

*Adrian Socaciu, Florina Trif, Amalia Chiper-Iurian, Mihai Trif,
Ana Georgeta Balla, Alexandru Potra*

Iosif Rusu

Marinela Zegrean Istici

Cristian Totpati (taragot)

Laura Ciupeiu

Marius Ciprian Pop

Mariana Morcan

Adriana Irimieș, managerul CJCPCT Cluj, Andreea Fărcaș și Cristian Totpati

CU NOI ESTE DUMNEZEU, UN CONCERT DE PRICESNE, MUZICĂ RELIGIOASĂ ȘI CULTĂ PLIN DE EMOȚIE

O seară plină de emoție și de rugăciune au trăit vineri, 25 martie 2022, de Buna Vestire, sutele de clujeni prezenți la concertul de pricesne, muzică religioasă și cultă „Cu noi este Dumnezeu”, ce s-a desfășurat pe scena Casei de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș”.

Organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, în parteneriat cu Casa de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș”, evenimentul a fost gândit ca o pregătire sufletească pentru marea sărbătoare a Învierii Domnului. Astfel că pricesnele, muzica bisericească și cultă, dar și momentele de poezie creștină, aduse în scenă de interpreți de folclor, actori, grupuri vocale și soliști instrumentiști, au transmis tuturor un îndemn la rugăciune și meditație.

*Grupul vocal „Arheo”, coordonat de
prof. Veronica Macarie Moldovan*

Concertul a fost deschis de Orchestra Profesionistă „Cununa Transilvană”, sub conducerea muzicală a profesorului Ovidiu Barteș, cu cea mai cunoscută rugăciune, *Tatăl nostru*. Momentul a fost unul înălțător, publicul s-a ridicat în picioare și a rostit rugăciunea împreună cu prezentatorul evenimentului, consultantul artistic Grigore Sâmbuan. Momente pline de emoție au creat prin sunet de toacă, în deschidere dar și pe tot parcursul serii, elevii Colegiului Ortodox „Mitropolitul Nicolae Colan” din Cluj-Napoca, Viorel Codreanu și Alexandru Ciceu. După acest moment au venit în scenă mai mulți copii și tineri, reuniți în grupul vocal „Arheo”, coordonat de prof. Veronica Macarie Moldovan. Au prezentat pricesne, dar și un moment poetic, „Rugă pentru pace”, poezie recitată de Ștefan Suci.

Un alt moment de muzică bisericească a fost adus în scenă de membrii corului de Cameră „Psalmodia Transylvanica” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, dirijor pr. prof. univ. dr. Vasile Stanciu. Momentele muzicale instrumentale oferite de Orchestra „Cununa Transilvană” au continuat cu faimoasa piesă miniaturală *Poema* a compozitorului ceh Zdeněk Fibich, o bijuterie sonoră care a invitat publicul la smerenie, rugăciune, iubire, credință și speranță în mai bine și-n mai frumos. Orchestra a interpretat și binecunoscuta priceasnă „O, Măicuță Sfântă!”, pe care o cântau și o cântă pelerinii la mănăstirile din Ardeal și, în special, cei care merg la mănăstirea clujeană Nicula. Momentul a fost unul înălțător, sala a cântat la unison, alături de orchestră. Prestația orchestrei s-a încheiat cu imnul „Jesu, Joy of man' s desiring” de Johan Sebastian Bach, o declarație poetică a tot ceea ce înseamnă Iisus pentru un creștin: bucurie, înțelepciune, iubire, adevăr și speranță.

Spectatorii s-au bucurat de pricesnele din satul tradițional, așa cum sunt cântate duminica și-n sărbători la strană, aduse în scenă de Mariana Morcan, Oana Bozga Pinte, Răzvan Bărbos,

Maria Marcu și Mariana Anghel, care au emoționat publicul până la lacrimi. Totodată, actrița Elena Ivanca de la Teatrul Național din Cluj-Napoca a recitat poezii de factură creștină, din opera poezilor Octavian Goga, Magda Isanos, George Coșbuc, Valeriu Anania, Vasile Voiculescu și Radu Gyr.

Pe tot parcursul serii, pe un ecran gigant, spectatorii au putut vizualiza și imagini cu bisericile de lemn din județul Cluj, care sunt promovate în această perioadă de instituția de cultură clujeană, în cadrul proiectului „Biserici de lemn din patrimoniul județului Cluj”. La final, managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, doamna Adriana Irimieș, a mulțumit tuturor pentru prezență, spectatori și artiști.

Concertul „Cu noi este Dumnezeu” a fost organizat în beneficiul bisericii lui Mihai din localitatea clujeană Lujerdiu, biserică ctitorită de Mihai Viteazul. Anul trecut, s-au împlinit 420 de ani de la moartea marelui voievod, care, la 1600, a înfăptuit prima Unire a celor trei Țări Românești. Una dintre aceste ctitorii – printre puținele din Ardeal atribuite lui Mihai Viteazul – este Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din satul clujean Lujerdiu. Lăcașul de cult figurează pe lista monumentelor istorice, însă are nevoie de consolidare și restaurare, pentru a fi transformat într-o perlă a patrimoniului cultural românesc. Astfel, în foaierea Casei de Cultură a Studenților a fost vernisată și o expoziție cu vânzare de icoane pe sticlă, realizate în atelierul de pictură al Mănăstirii „Acoperământul Maicii Domnului” Florești, dar și de pictor lect. dr. Simona Teodora Roșca-Neacșu.

CONCERT DE PRICESNE, MUZICĂ BISERICESCĂ ȘI CULTĂ, ÎN SĂPTĂMÂNA MARE

*Grigore SÂMBOAN
C.A. CJPCT Cluj*

În Săptămâna Mare, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj a pregătit pentru public momente înălțătoare de rugăciune, în cadrul unui concert de pricesne, muzică bisericească și cultă.

Evenimentul a avut loc marți, 19 aprilie 2022, în foaierea Bibliotecii Județene „Octavian Goga” și a fost susținut de Orchestra profesionistă „Cununa Transilvană”, dirijor Ovidiu Barteș, care a prezentat muzică bisericească și cultă din repertoriul național și internațional. De asemenea, pricesnele, cântate cu precădere în biserici, dar în ultimul timp devenite parte a repertoriului multor interpreți de muzica populară, au fost aduse în fața clujenilor de grupul vocal „Arheo”, coordonat de prof. Veronica Macarie Moldovan și renumitele interprete de muzică populară Oana Bozga –Pintea și Mariana Morcan.

În debutul manifestării a fost vernisată și o frumoasă expoziție de sculptură, intitulată „Memoria satului încrustată în lemn”. Expoziția a fost organizată în parteneriat cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare și se înscrie în șirul schimburilor culturale desfășurate în ultimii ani între cele două instituții. Aceasta a reunit lucrările a trei artiști sculptori sătmăreni: Vasile Dragoș, Kóter Vasile și Vasile Vari, membri ai Asociației Artiștilor Plastici Satu Mare, în a căror tematică se regăsesc și crâmpieie din lumea satului românesc.

Mariana Morcan

Oana Bozga -Pintea

CONCERT DE ROMANȚE ȘI MUZICĂ CULTĂ „FLORI DE MAI”

Orchestra profesionistă „Cununa Transilvană” a Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, dirijor prof. Ovidiu Barteș, a susținut marți, 17 mai 2022, un concert de romanțe și muzică cultă, intitulat „Flori de mai”.

Evenimentul s-a desfășurat la Casino- Centrul de Cultură Urbană din Parcul Central „Simion Bărnuțiu” din Cluj-Napoca, în cadrul Festivalului Internațional Lucian Blaga, ediția a 30-a.

În debut, „Cununa Transilvană” a interpretat „Bicicletele din Belsize”, după care solista vocală Mariana Morcan, angajată a Orchestrei, a interpretat romanța „Se scuturau toți tradafirii”.

Pe parcursul concertului, instrumentiștii au bucurat auditoriul cu mai multe momente de excepție, precum: „Por una cabeza” – moment instrumental pentru clarinet, „Pentru tine” și „Căruța poștei” - moment instrumental solistic susținut de prof. Ovidiu Barteș, iar la final membrii orchestrei au interpretat „Valsa un pescăruș”.

Acompaniată de Orchestra „Cununa Transilvană” invitata specială, mezzosoprana Lavinia Bocu, a interpretat „Revedere”, „Sara pe deal”, „Să nu ne despărțim” și „Mai am un singur dor”.

Festivalul Internațional Lucian Blaga, ediția a 30-a, s-a desfășurat la Cluj-Napoca, în perioada 17-18 mai 2022, după doi ani de pauză, din cauza pandemiei de Covid-19. Anul acesta, marele premiu al festivalului a fost acordat scriitorului Yves Namur, președintele Academiei Regale de Limbă și Literatură Franceză din Belgia, pentru implicarea sa în promovarea operei poetului Lucian Blaga.

Manifestarea a fost organizată de Societatea Culturală „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, Delegația Generală Valonia-Bruxelles

la București, Uniunea Scriitorilor din România - Filiala Cluj, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, Editura Școala Ardeleană, Centrul de Studii Literare Belgiene, cu sprijinul: Primăriei Municipiului Cluj-Napoca, Consiliului Județean Cluj, Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj și Centrului de Cultură Urbană – Casino.

mezzosoprana Lavinia Bocu, alături de Orchestra „Cununa Transilvană”

FORMAȚIA KLEZMER „MAZEL TOV” A COMUNITĂȚII EVREILOR DIN CLUJ-NAPOCA, LA CEAS ANIVERSAR

Formația klezmer „Mazel Tov” a Comunității Evreilor din Cluj-Napoca a sărbătorit 20 de ani de existență. Concertul aniversar, organizat cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, a avut loc miercuri, 25 mai, la Casa de Cultură a Studenților.

Formația klezmer „Mazel Tov”, prima de acest fel din țară de după al doilea război mondial, a luat ființă în anul 2002, la inițiativa profesorului de vioară Vasile Socea, dirijorul formației, sub egida Comunității Evreilor din Cluj.

Repertoriul deosebit de vast, îmbogățit neconținut prin strădania dirijorului formației, cuprinde în primul rând piese instrumentale klezmer tradiționale și cântece idiș, muzică sefardă și cântece ladino, dar și muzică israeliană și cântece în ebraică.

Ca un veritabil păstrător și promotor al tezaurului muzicii evreiești, ferindu-l să piară în uitare, formația „Mazel Tov” a fost mereu prezentă, de la înființare și până acum, la toate serbările organizate cu prilejul sărbătorilor evreiești în Cluj și nu numai, la nenumărate festivaluri interetnice în întreaga țară, la diverse petreceri, concerte, emisiuni radio și TV, cât și la momente solemne de comemorare a victimelor Holocaustului.

Trebuie menționate și participările la festivalurile klezmer internaționale, organizate la Sibiu, în cadrul săptămânii „EUROIUDAICA”, în 2007, la București, în 2010 „Lumea idișului” și 2011 – „Zilele culturii evreiești”, dar și prezența în afara granițelor, în 2008, la Odessa, la „Klezmerfest”, la Belgrad, în 2015, la „Jevrejske muzike na Kalemegdanu” și în 2016, în Țările

baltice (la Vilnius și Riga), răspunzând solicitării Ambasadei României de la Vilnius.

Șapte albume înregistrate cu o parte din vastul repertoriu al formației precum și numeroase diplome, medalii și trofee încununează efortul și munca depusă de această formație.

Fotografie din arhiva CJCPCT Cluj

SUTE DE CLUJENI, PREZENȚI LA SPECTACOLUL FOLCLORIC „SALVĂM BISERICA LUI MIHAI VITEAZUL!”

Grigore SÂMBOAN

Vineri, 27 mai 2022, când s-au împlinit 422 de ani de la prima unire politică a românilor, ziua în care Mihai Viteazul a devenit „Domn al Țării Românești și Ardealului și a toată Țara Moldovei”, la Cluj-Napoca a avut loc un spectacol folcloric, organizat în parteneriat de mai multe instituții de cultură clujene, în vederea salvării bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din satul clujean Lujerdiu, ctitorie a domnitorului, edificată în jurul anului 1600. Intitulat „Salvăm biserica lui Mihai Viteazul!”, evenimentul a avut loc pe scena Casei de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca, de la ora 18:00, cu scopul principal de a strânge fonduri pentru restaurarea lăcașului de cult, inclus în patrimoniul monumentelor istorice din România, aflat într-un stadiu avansat de degradare.

Organizat de Casa de Cultură a Studenților „Dumitru Fărcaș” din Cluj-Napoca, în parteneriat cu Consiliul Județean Cluj, Centrul Județean Pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, Protopopiatul Ortodox Român Cluj I și Protopopiatul Ortodox Român Cluj II, spectacolul a debutat cu un film în care a fost prezentată istoria bisericii din Lujerdiu, iar cei prezenți au putut constata starea avansată de degradare a lăcașului. Apoi, Înaltpreasfințitul Părinte Andrei a evocat personalitatea Domnitorului Mihai Viteazul și i-a felicitat pe toți cei implicați în proiectul de restaurare.

„Faptul că avem o biserică zidită de Mihai Viteazul la Lujerdiu e mare lucru, mare valoare are această biserică! Se cuvine ca pe inimoșii inițiatori ai proiectului de restaurare și pe toți cei implicați să-i lăudăm din tot sufletul”, a spus ierarhul.

Apoi, pe scenă, cu sprijinul Centrului Județean Pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, au urcat îndrăgiți interpreți de muzică populară, dar și grupuri tradiționale de jucăuși. Publicul clujean s-a putut bucura de o seară de muzică tradițională, alături de solista de muzică populară Maria Marcu, originară din Lujerdiu, un nume de referință în rândul interpreților de folclor din Transilvania și din țară, care a fost botezată și cununată în biserica lui Mihai Viteazul. După ce a interpretat priceasna „Hristos a înviat!”, a mărturisit cu emoție că la vârsta de 12 ani a cântat pentru prima dată priceasne în biserica din satul natal, pentru reabilitarea căreia s-a organizat spectacolul. Totodată, a adus în scenă, acompaniată de un grup instrumental tradițional, cântece culese din satele de pe Valea Lujerdiului.

Jocurile tradiționale au fost prezentate de membrii Școlii de jocuri tradiționale românești „Camelia și Ion Motoc” din Cluj-Napoca. Tinerii, foarte aplauzați de public, au adus în scenă jocuri din Câmpia Transilvaniei, acompaniați de un grup instrumental, în

formula de trio transilvan: la vioară - Șandorică Rizea din Valea Largă, la braci - Tudor Motoc și la contrabas - Zenu Zanc.

În continuare, Grupul de datini și tradiții al sătenilor din Negreni, coordonat de prof. Florina Varadi și preotul Marian Văcariu, a prezentat un obicei de nuntă din satul tradițional. Spectatorii s-au bucurat și de filmul documentar- etnografic, intitulat „Intratu’ fetei în joc, la Orman”, prezentat în premieră, realizat de CJCPCCT Cluj, în cadrul campaniilor de cercetare și reconstituire a obiceiurilor tradiționale din satele clujene. La finalul filmului, cei care au contribuit la realizarea lui, membrii grupului „Tradiții Ormănene” din Orman, județul Cluj, coordonat de Aurora Cozma, au prezentat aspecte de la jocul satului de odinioară, precum: arvunirea ceterașilor, intratul fetei în joc și plata muzicanților.

La final, cântecele din Maramureșul Istoric, fredonate și îndelung aplaudate de spectatori, au fost aduse de Ștefan și Andrei Petreus, tată și fiu, continuatorii Fraților Petreus.

În încheierea spectacolului, parohul comunității din Lujerdiu, preotul Cornel Baci, a mulțumit tuturor celor implicați în campania de salvare a bisericii. De asemenea, managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, doamna Adriana Irimieș, și-a exprimat bucuria ca instituția pe care o reprezintă să facă parte din acest proiect și a precizat că astfel de spectacole caritabile au mai fost și vor mai fi organizate și-n viitor.

În vara acestui an s-au împlinit 421 de ani de la moartea marelui voievod Mihai Viteazul, care, în anul 1600, a înfăptuit prima Unire a celor trei Țări Românești. Una dintre ctitoriile sale din Ardeal este biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din satul Lujerdiu (comuna Cornești, județul Cluj). Deși figurează sub codul LMI CJ-II-m-B-07691 pe lista monumentelor istorice, lăcașul de cult se află într-o stare avansată de degradare și așteaptă să fie transformat într-o perlă a patrimoniului cultural românesc.

Începând de anul trecut, câțiva oameni inimoși și pasionați de istorie și-au propus să ridice din uitare această biserică, prin donații și sponsorizări. Până în prezent au fost încheiate etapele de documentare, de studii geologice și arheologice. S-a reușit salvarea bisericii de la prăbușire, prin lucrări de consolidare a fundației și a terenului de sub lăcașul de cult.

În acest an, grupul de voluntari și-a propus consolidarea pereților și retencuirea acestora cu tencuială pe bază de var. Se va realiza, de asemenea, o șarpantă nouă din lemn de esență moale, păstrând geometria șarpantei actuale. Învelitoarea din tablă zincată se va schimba în tablă de cupru. Costul celei de-a doua etape, cea de consolidare a pereților și de retencuire a acestora, precum și de înlocuire a șarpantei actuale și a învelitorii de tablă, a fost estimat de specialiști la aproximativ 300 mii lei.

CERCETARE

CONTINUITATE ÎN CERCETAREA VECHILOR BISERICI DE LEMN CLUJENE

Consuela BENDEA
C.A. CJPCT Cluj

Proiectul multianual „*Biserici de lemn din patrimoniul județului Cluj*” inițiat de CJPCT Cluj la începutul anului 2021, a continuat și în prima jumătate a anului 2022.

Proiectul presupune promovarea săptămânală a unui astfel de lăcaș de cult în cadrul rubricii cu același nume, realizată la Radio Renașterea, cât și prezentarea unui material mai amplu pe pagina de Facebook *Tradiții Clujene*. Rubrica radio este difuzată joia, la ora 15:00 și în reluare sâmbăta dimineața. Joia este ziua când apare un nou material despre aceste monumente pe pagina *Tradiții Clujene*.

În primele șase luni ale acestui an au fost cercetate pe teren 12 monumente istorice din localități aflate în subzone etnografice clujene diferite: Ocolișel, Surduc, Pădureni, Sântejude, Băgaciu, Mureșenii de Câmpie, Apahida, Cojocna și Frata, dar și edificiile religioase din Parcul Etnografic „Romulus Vuia” din Cluj-Napoca. Unele din ele au trecut recent printr-un necesar proces de restaurare, altele așteaptă încă mâna unui specialist. Mai mult sau mai puțin bine păstrate, toate sunt importante pentru arhitectura monumentală țărănească din Transilvania, dar și pentru arta decorativă și pictura de factură populară.

Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din APAHIDA

Biserica de lemn din CIZER, aflată în Parcul Etnografic „Romulus Vuia” Cluj

Biserica de lemn din FRATA

Ușile împărătești, Biserica de lemn SÂNTEJUDE

Biserica de lemn PĂDURENI

Vă prezentăm două astfel de exemple de edificii aflate pe Lista Monumentelor Istorice pentru județul Cluj.

**Pădurenii de ieri și de azi se roagă de peste 250 de ani
în aceeași frumoasă biserică de lemn**

În satul Pădureni de pe Valea Hășdatelor a dăinuit peste timp un valoros monument religios din lemn, care a atras de-a lungul timpului atenția cercetătorilor prin tipologia sa, decorul sculptat însemnat și patrimoniul său de icoană pe lemn. Este vorba de Biserica de lemn „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, care continuă și în zilele noastre să fie lăcașul de rugăciune al sătenilor ortodocși, ca filie a Parohiei Plaiuri, sub păstoria preotului Andrei Guiaș.

Pășim în ambianța unui edificiu din secolul al XVIII-lea, pe sub poarta din stejar decorată de la intrarea în cimitir. Inscripția în chirilică păstrată aici ne vorbește de meșterul Toader Nap care în 1783 primește comanda realizării acestei intrări. Biserica, înscrisă pe Lista Monumentelor Istorice cu codul CJ-II-m-B-07732, este datată la 1750. La scurt timp după edificare, primește icoane împărătești, datate sau databile între 1752-1755, pentru ca lăcașul să fie împodobit cu pictură murală abia în 1793, atunci când comunitatea a reușit să adune banii necesari acestui demers costisitor.

Edificiul din Pădureni aparține categoriei restrânse de monumente clujene (9-10 la număr), care prezintă un pronaos poligonal în cinci laturi, altar poligonal, cu pereții retrași, o tipologie care reflectă o etapă în evoluția planurilor bisericilor de lemn. Pereții au fost realizați din bârne masive de stejar, îmbinate în coadă de rândunică și în cheotoare dreaptă, pe o bază de piatră, care este foarte înaltă în zona altarului, deoarece lăcașul este construit în pantă. Planul este completat de un pridvorul primitiv, larg, ridicat pe toată lungimea laturii de sud. Turnul clopotniță, zvelt, cu galerie deschisă și coif octogonal, se înalță de pe grinzile pronaosului tăvănit, în timp ce naosul și absida altarului au câte o boltă semicilindrică, ridicate direct de pe pereții verticali. Acoperișul, unitar pentru întreaga construcție, prezintă clasicul sistem al căpriorilor sprijiniți pe cosoroabele susținute pe consolele din partea superioară a pereților.

Pleiada de motive decorative încrustate în lemnul lăcașului, din care remarcăm rozetele, torsada, cruci elaborate și acvile bicefale, reprezintă unul din cele mai valoroase elemente din zestrea acestui monument, multitudinea acestor elemente fiind dublată de calitatea execuției. Începând cu frumosul brâu dublu înconjurător, care protejează simbolic Casa Domnului, continuând cu arcadele pridvorului, consolele sau ancadramentul intrărilor și

terminând cu decorul iconostasului, meșterii, despre care tradiția locală spune că erau din Aghireșu, și-au demonstrat talentul și preocuparea de a înfrumuseța cel mai de preț edificiu al satului.

Din inscripția păstrată pe peretele vestic al naosului, deasupra ieșirii spre pronaos, aflăm detalii importante referitoare la stratul de pictură: „*Să să știe că ac[i]astă s[fântă] biserică sau zugrăvit cu cheltuiala besericii și prin osteneala coratorilor anume: Nap Ionașc, Nap Simion, Miclăuș Blag nop... fiind protopop Iob Craciunovici al Turdii; 1793, Vas[i]le Popovic[i] zugravu*”. Ansamblul mural s-a deteriorat din cauza timpului și a umidității rezultate din nerepararea la timp a acoperișului. Intuim, totuși, că pictorul a redat scene din iconografia clasică, într-o cromatică dominată de galben și roșu, cu scene separate prin benzi decorative. Într-un colț al naosului ne atrage atenția imaginea mai bine conservată a Sfântului Mucenic Cristofor, sfântul cu cap de câine, îndrăgit și alți „pictori zugravi”, deoarece îl regăsim în pictura murală a mai multor biserici de lemn clujene. Reprezentarea în varianta chinocefală își are originea în legenda, preferată de tradiția creștină, potrivit căreia un tânăr deosebit de arătos se roagă să i se ia frumusețea pentru a nu-i tulbura pe cei din jur, ruga îi este ascultată, iar fața i se urâtește nespus. Adesea însă, sfântul este înfățișat ca un bărbat obișnuit la chip, care îl poartă pe umeri peste apă pe Iisus copil.

Biserica păstrează în patrimoniul său trei icoane împărătești valoroase, dateate la mijlocul secolului al XVIII-lea. Icoana reprezentându-l pe Iisus Pantocrator (1755) păstrează inscripția: „*Această icoană o au plătit Popa B(arbu ?) și cu Cioarte Gavril (să le fie ?) pomană. An Domnului 1755*”. Celelalte două au ca temă Maica Domnului cu Pruncul și un Sfântul Nicolae (datată la 1752).

Icoana de hram reprezentând „Soborul Arhanghelilor” a fost realizată în 1769 de către Gheorghe Zugravul într-un stil de influență postbrâncovenească, învățat de la tatăl său, Iacov Zugravul din Rășinari, fapt evident în decorul veșmintelor și al fondului. Cunoscut și ca Gheorghe fiul lui Iacov, membru al unei

familiei de preoți și pictori iconari, a colaborat cu mult mai cunoscutul Simion Silaghi de la care a preluat unele elemente aparținând barocului. Așa cum este și cazul exemplului de la Pădureni, tehnica pe care a folosit-o a permis păstrarea în bune condiții a icoanelor sale, răspândite în numeroase localități din centrul și sudul-vestul Transilvaniei.

Asupra lăcașului s-a intervenit în diverse rânduri, de-a lungul celor peste 250 de ani de existență, din nevoia de protejare sau adaptare la nevoile comunității. Pridvorul inițial a fost lărgit, păstrându-se un singur stâlp original, iar în peretele ce separă pronaosul de naos s-au deschis goluri mari care taie pictura. Un cor ridicat în trecut în partea vestică a naosului, acum desființat, explică numeroasele scrijelituri făcute pe stratul de pictură în această zonă a bolții. Pereții pronaosului au fost acoperiți cu scânduri, iar în 2004 biserica a fost acoperită cu tablă. Deși unele dintre acestea au dus la o îndepărtare de la înfățișarea de început, starea de conservare a construcției este bună.

Puține comunități au șansa să se roage în aceeași biserică, încărcată de istorie și de taină, în care au pășit și strămoșii lor. Astfel, biserica monument istoric din Pădureni se numără printre aceste exemple care au rezistat timpului, îndeplinindu-și până azi, neîntrerupt, rolul de lăcaș de cult.

Povestea prețiosului lăcaș cult din Mureșenii de Cîmpie

Proiectul „Biserici de lemn din patrimoniul județului Cluj” vă invită să descoperiți povestea uneia din bisericile călătore, un monument frumos și valoros, care a primit o nouă viață, fiind recent salvat de la ruinare. Este vorba de biserica de lemn „Cuvioasa Parascheva” din Mureșenii de Cîmpie.

Prima parte a istoriei acestui monument rămâne în sfera nesiguranței datelor. Tradiția și unele documente spun că a fost ridicat în 1774 în Așchileul Mic. Că ulterior, probabil în secolul al XIX-lea, sătenii din acest sat l-au donat celor din Sava, comuna Palatca. Este greu de spus dacă anul 1803 încrustat în colțul din dreapta al ancadramentului intrării este cel al strămutării. Cert este că, după mutare, a fost repictată de zugravul Dionisie Iuga din Nicula și resfințită la data de 14 august 1879 de către Episcopul greco-catolic de Gherla, Ioan Sabo.

La Sava, lăcașul și-a aflat casă mult timp, până în vara anului 2009, când este salvat de la degradarea în care începuse să cadă și adus în cadrul Complexul Muzeal „Andrei Bojor”, nou înființat în satul alăturat, Mureșenii de Câmpie.

Născut prin strădania scriitorului Vasile Bunea din Gherla, pe locul în care a avut loc masacrul de la Mureșenii de Câmpie din noaptea de 23/24 septembrie 1940, muzeul este un omagiu adus atât eroilor neamului cât și arhitecturii tradiționale.

Frumos pus în valoare de măiestria echipei conduse de meșterul restaurator Vasile Pop din Bârsana Maramureșului, lăcașul domină întregul complex. Ridicat pe o bază foarte înaltă de piatră, construit din bârne de brad și stejar la iconostas, pe tălpi de stejar, edificiul prezintă un plan clasic, care are însă particularitatea unui pronaos poligonal. Având și absida poligonală, edificiul aparține grupei restrânse de biserici clujene care au ambele capete poligonale. Pridvorul, pe latura sudică, completează silueta armonioasă a acestui edificiu.

Acoperișul unitar din șindrilă și turnul scund cu coif conic, pe bază pătrată, au fost complet refăcute și consolidate cu ocazia strămutării din Sava. Sistemul de boltire este cel clasic, cu pronaos tăvănit, naosul și altarul cu boltă semicilindrică.

Lăcașul a suferit modificări de-a lungul existenței sale, astfel unele ferestre au fost lărgite și a fost adăugat un cor.

Privirea celui ce pășește în pridvor este imediat atrasă de intrarea în biserică, înfrumusețată prin motivele crestate și prin urmele de pictură. Ușa are un inedit decor în formă de jumătate de soare, iar ancadramentul intrării este bogat decorat cu motivele funiei răsucite, a rozetei morișcă și a valului. Apostolii Petru și Pavel străjuiesc încă intrarea, din urmele de pictură realizată, probabil, tot de Dionisie Iuga în 1879. În peisajul bisericilor de lemn clujene, exemplul de la Mureșenii de Câmpie este singurul care mai păstrează astfel de pictură exterioară, dominată de culorile tari specifice centrului niculean de proveniență al pictorului.

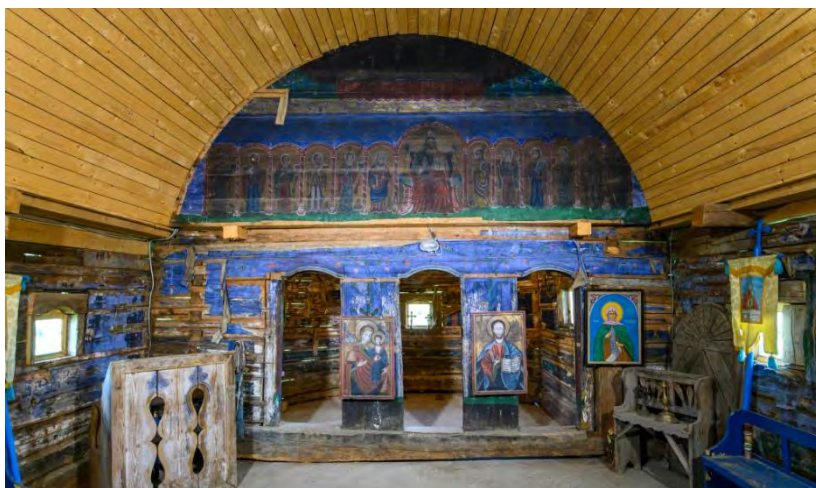
În interior, pictorul ne-a lăsat informații prețioase pe fața iconostasului: *„Această S. Băș. S`au zugravit cu spesele din fundațiunea lăsată de fericitul Ioan Kirian Bidian, de Crisburi, repos în D-lu 1863 și soția sa Samfira Pop repausată în D-lu 30 sept. 1853. !!! – Prin stăruința fiului D-sale Alexa Kirian Bidian – corator prim; Eps.: IOAN SABO, Ano: Do.pro: Ioan Filipan O. D. Ioan Cheresteș preot. S`a finit 14 Aug. 1879 prin Dionisiu Juga, zugrav de Nicula.”*

Dionisie Iuga din Nicula a fost un zugrav itinerant de biserici și iconar, care a lucrat în mai multe zone din Transilvania și care a realizat, între altele, pictura bisericilor de lemn clujene din Bucea (1880) și Nadășu (1890), Valea Crișului și Hotar în Bihor, Lozna în Sălaj, Valea Chioarului și Botiza în Maramureș sau Poarta, în Mureș.

În altar, se mai păstrează urmele unor scene specifice acestui spațiu, cum ar fi „Sfânta Treime“, pictată în 1878 (căci pictorul a început cu altarul), iar pe pereți începând de la masa de proscomidie se află pictați Iisus Cristos și Sfinții Vasile, Grigore și Chiril.

Pe vechea boltă a naosului bisericii se aflau în trecut pictați cei patru Evangheliști, având chip și înfățișare patriarhală. Fiind

foarte deteriorată, bolta a fost înlocuită în totalitate în 2009. Pictura este deteriorată și pe pereții naosului, păstrând însă intensă nuanță albastră folosită de Iuga ca fond pentru ansamblul său mural, întreruptă din loc în loc de vrejuri vegetale verzi. În dreptul corului de pe peretele vestic se află cele mai bine conservate picturi din biserică, înfățișând în tablouri și culori puternice scenele: „Pogorârea Sfântului Duh” „Învierea Domnului” și „Înălțarea Domnului”. Totodată, pictura iconostasului este dominată de registrul apostolilor, bine păstrat.

Pe pereții pronaosului, începând de la intrarea în biserică, se află zugrăvită „Învierea Domnului” cu femeile mironosițe, reprezentate lângă mormânt. Mai departe, le vedem pe cele cinci fete înțelepte, având în mână candelile arzând și pe cele cinci fete nebune, cu candelile stinse. Dionisie Iuga a folosit și aici, în tindă, o cromatică dominată de roșu și albastru. Întregul ansamblu de pictură prezintă o serie de motive decorative, cu colonete și motive vegetale, de inspirație barocă.

Două din vechile icoane împărătești pe lemn: *Maica cu Pruncul* și *Iisus Pantocrator*, aparținând stilistic secolului al XVIII, mai împodobesc iconostasul și în prezent. Valoroasele uși împărătești din lemn, rămase în biserica de zid din Sava, datează de la mijlocul secolului al XVIII-lea și au fost repictate în secolul următor. În panouri delimitate de o torsadă elegant sculptată sunt reprezentați cei patru Evangheliști și Bunavestire, în partea superioară. Urmele inscripției de la 1740 se mai văd în spațiul intercalat între figurile evangheliștilor. Restaurarea prin care au trecut aceste piese, le-a readus la lumină echilibrul din compoziție și cromatică.

Șansa acestei biserici aflate pe Lista Monumentelor Istorice a stat în pasiunea și îndârjirea unor oameni, rămânând ca noi toți să le urmăm exemplul prin restaurarea picturii interioare, pentru ca demersul salvării acestui prețios monument să fie finalizat.

Biserica de lemn „Cuvioasa Parascheva“ din Mureșeni de Câmpie

STRATEGII DE ADAPTARE LA INTERCULTURALITATE ÎN NARAȚIUNILE MIGRANȚILOR. APLICAȚIE ASUPRA COMUNITĂȚII DIN MĂGURI RĂCĂȚĂU

Proiect de cercetare, derulat în data de 24 mai, 2022

Locația, Măguri Răcătău, județul Cluj

Adriana IRIMIEȘ

1. Bazele cercetării

Am ales „Muntăritul” sau „Mutătura de vară”. Acesta este un obicei străvechi, care se mai practică și în zilele noastre în zona etno-culturală a Munților Apuseni. Îl cunoaștem și prin noțiunea științifică de transhumanță. Aici este o transhumanță simplă, deoarece vitele și oile pornesc spre „mutături” individuale și se întorc la gospodăria fără „adunare” și „risipire”, ca în cazul marilor stâne. Nu se părăsește arealul comunei, nu se pleacă spre alte zone, spre stâne de etapă. „Mutătura” nu este propriu-zis o stână. Obiceiul reprezintă o migrație sezonieră, care debutează la începutul verii, atunci când sătenii urcă în munți cu animalele la pășunat și revin în septembrie, când vremea se înrăutățește, pentru iernat în zona colinară. Transhumanța a contribuit la acumularea și transmiterea cunoștințelor și practicilor din generație în generație. Acestea vizează itinerariile, mediul înconjurător, credințele și ideile populare despre floră și faună, calendarul agro-pastoral (ocupațional, folcloric și creștin), meteorologia și astronomia populară, medicina veterinară empirică, modul de preparare a hranei și a produselor și subproduselor tradiționale de la stână.¹

¹ <https://patrimoni.ro/images/imaterial/Transhumanta/transhumanta-carpatica-parte-a-victii-pastorale-traditionale.pdf>, accesat la 4 iunie 2022.

2. **Locul cercetării** a fost ales pe raza Comunei Măguri Răcătău, județul Cluj. Comuna are trei sate: Măguri, Măguri Răcătău și Muntele Rece. Este o comună populată pentru o localitate montană (zona Munților Gilăului), având aproximativ 2242 locuitori².

Gospodăriile dintr-o „mutătură” se constituie din case de mici dimensiuni, având una, maxim două camere și un grajd unde sunt ținute animalele. Aceste elemente ale gospodăriei sunt construite din lemn. Oamenii desfășoară activități de păstorie și pășunat în intervalul iunie-septembrie. În plus, lucrează la fânețe pentru a procura furajele necesare pentru iernatul animalelor³.

3. **Ipoteza principală** a cercetării a fost aceea a evaluării experienței migrației temporare și a influenței sale asupra vieții comunității. Localitatea a fost declarată zonă defavorizată. Așadar, tinerii sunt tentați să plece la lucru în alte zone. Microbuzele școlare obișnuite nu pot fi operaționale pe drumurile comunei. Recent, au fost alunecări de teren, care au afectat drumul dintre satele Măguri și Măguri Răcătău.

4. **Ipoteza secundară** este aceea dacă „muntăritul” a ajutat oamenii să își valorifice mai bine potențialul individual, împărțirea sarcinilor pe termen mediu în gospodărie (bărbații și tinerii la munte, femeile cu gospodăria, fetele și copiii mici).

5. **Reprezentant local** a fost Mariana Pleșa (38 de ani), informatorul acestui proiect de cercetare, care activează la Primăria Măguri Răcătău ca referent cultural. Frații Viorel și Mădălin, verișorii săi au însoțit echipa de cercetare.

² Simon András, Gáll Enikő, Tonk Sándor, László Tamás, Maxim Aurelian, Jancsik Péter, Coroiu Teodora, *Atlasul localităților județului Cluj*. Cluj-Napoca: Editura Suncart, 2003.

³ <https://www.efaincluj.ro/muntaritul-obiceiul-pastoral-din-muntii-apuseni-care-mai-dainuie-si-azi-in-unele-localitati-din-cluj/>, accesat la 10 iunie 2022.

6. **Grupul țintă al cercetării:** circa 10 persoane, de la copii la vârstnici. Ocupațiile lor sunt cele de fermier, pădurar, persoane casnice.

7. **Desfășurarea cercetării:**

Cercetarea este o evaluare a unui obicei care încă se practică. Persoanele implicate vorbesc despre experiențele lor anterioare acestui moment, dar și despre „muntăritul” actual, care este în plină desfășurare.

Toader Gavrilă în vârstă de 66 de ani, zis *de-a lui Călean*, soția lui, **Lucreția**, au cinci copii, doi feciori și trei fete. Două fete sunt căsătorite la Arad, una în Germania, iar feciorii au rămas în sat. Nora, **Simona**, se ocupă cu soțul de fermă, împreună cu socrii.

Așadar, o parte a tinerilor a ales să plece fie în alte zone ale țării, fie în afara țării, în special fetele. Cei plecați la muncă se adaptează la cultura țării de destinație. Zona Apusenilor este o zonă predilectă pentru angajatorii de la fermele de animale din Germania, Austria, Ungaria și chiar Marea Britanie, chiar și după Brexit. Ardelenii sunt mai predispuși la învățarea limbilor maghiară, germană, datorită contextului multicultural din Ardeal, de aceea, lor le este mult mai ușor să se adapteze la noile locuri de muncă⁴.

Gavril Ianc a Bunduchi și **Livia Hiristea** împreună cu fiii lor, **Luca** în vârstă de 10 ani și **Matei**, 9 ani, au acceptat să ia parte la demers.

Pădurarul Mariș Ioan, zis *de-a Bocului*, în vârstă de 52 de ani, a pornit „mutătura” o dată cu ceilalți săteni, chiar în momentul vizitei, explicând: „*Fiecare familie deține un spațiu amenajat. Acesta constă într-o zonă de pășune, împrejmuită cu un*

⁴ <https://www.dw.com/ro/rom%C3%A2nii-cei-mai-numero%C8%99i-cet%C4%83%C8%9Beni-comunitari-nou-stabili%C8%9Bi-%C3%AEn-germania-%C3%AEn-2018/a-49604227>, accesat la 4 iunie 2022.

*gard și unde fiecare gospodar are o căsuță din lemn unde locuiește. Astfel, gospodinele pregătesc în desagi cele trebuitoare pe perioada verii: făină, ulei, untură, slănină și alte alimente. Toate acestea poartă denumirea de **bâlcuig**.”*

Desfășurarea vieții celor care migrează la munte este prezentată astfel: Dimineața, gospodarii mulg vacile, apoi dau drumul vitelor la pășunat, fiind libere toată ziua. După aceea, coboară în sat cu laptele și trec pe la gospodărie, pentru unele probleme administrative, urmând ca seara să se întoarcă pentru muls.

Sunt prezentate „**Mutătura numită LA CRUCI**” și „**Mutătura TRUNCHII PUTREZI**”, la aceasta din urmă, mergând pădurarul Ioan Mariș.

Tomoș Ionuț Alin, în vârstă de 38 de ani, *de-a lui Ionu lui Mușdei*, povestește:

*„ Aveam trei ani când bunicul m-a adus în „raniță”, prima oară la ,muntărit. Ranița o avea din război... Am petrecut cele mai frumoase veri în perioada copilăriei, alături de bunicii mei, Ianc Ileana și Nicolae. Aici mutătura se numește și vițălăriște, deoarece bunicii și ceilalți săteni țineau viței închiși aici, pentru siguranță. Aceștia nu li se dădea drumul în pășune. Mutătura sau vițălăriștea bunicilor era poziționată **LA GROȘTIOR**. Mai erau „mutături: **LA CRUCI, STÂNIȘOARA, MIȘCOTA, ȚIGĂNEASA** și altele. Noi, copiii, aveam grijă de viței și de vaci. Aceste sarcini nu erau grele, le făceam de drag... De fapt, era o stare de bine care nu se termina niciodată! Cele mai frumoase amintiri erau momentele de seara, când toți ne adunam la foc. Puneam lemne pe foc, noi le mai numeam și **SÂLHE**, le priveam cum ard și nu aveam nici o grijă...”*

În prezent, pe fondul despăduririlor, s-au înmulțit atacurile animalelor sălbatice. **Tomoș Ionuț Alin** spune: „*Era tare frumos... Nu erau lupi și urși atâția... acum s-au înmulțit și este destul de*

periculos...Săptămâna trecută au fost lupii la Muntele Rece, la o stână! Acum trei ani, ursul a atacat o femeie care culegea ciuperca la Chicera Comorii, cel mai înalt vârf din Măguri, la 1370 m altitudine. Acum 11 ani, un bărbat a trecut chiar pe lângă bârlogul unui urs și a fost atacat de acesta. A stat mult în spital..."

Concluziile cercetării

Băieții, în general, rămân în gospodăria părinților. Fetele, prin căsătorie sunt mai predispuse pentru a pleca din localitate, în țară sau în străinătate. Interlocutorii noștri au identificat cel puțin șase „mutături”. Acestea sunt sălașe temporare, asigurate pentru vite și oamenii care le îngrijesc. Unii bărbați de la „mutături” coboară cu laptele în sat, sălașele fiind locuite permanent de cineva. Noaptea, o parte din bărbați asigură paza locului, pentru a îndepărta eventualele animale sălbatice.

Obiceiul „mutăturii” face oamenii mai responsabili, centrați pe rezultate. Evident, familiile unde se practică obiceiul sunt responsabilizate: bărbații fac și treburi de femei, femeile fac treburi bărbătești, iar copiii sunt educați pentru muncă încă de mici.

Strategia de adaptare este una pro-activă. Țăranii care muncesc în „mutături” se adaptează mai ușor decât cei care muncesc în gospodăria și au numai ocupații bărbătești. Gradul lor de dependență față de membrii feminini ai familiei scade față de cei ce petrec tot timpul în gospodăria principală. La fel și femeile din gospodăriile care au membri în „mutături” au un grad de independență mai mare decât femeile care au bărbatul care stă permanent în gospodărie sau merge la muncă 8 ore pe zi și revine acasă.

Copiii gospodarilor din „mutături” sunt mai atașați de gospodăria principală și aleg mai puțin să plece să lucreze în alte zone. De regulă, cei mai mici copii rămân cu părinții (băieții), cei

mari sunt mai dispuși să plece în căutarea unei slujbe la oraș sau sezoniere.

Localitatea fiind o zonă defavorizată, păstoritul este principala ocupație economică a populației. Recent, au început demersurile pentru a atesta localitatea ca stațiune de interes turistic local.

Oamenii care lucrează în „mutături” se gospodăresc mai ușor, se adaptează mai ușor. Migrația forței de muncă se datorează statutului de zonă defavorizată, ceea ce face ca investițiile de medie și mare anvergură să fie practic inexistente.

Populația din Măguri-Răcățău a scăzut cu câteva sute de oameni între 2002 și 2012, prin deces, migrație, natalitatea fiind în general scăzută.

Bibliografie:

- Simon András, Gáll Enikő, Tonk Sándor, László Tamás, Maxim Aurelian, Jancsik Péter, Coroiu Teodora, *Atlasul localităților județului Cluj*. Cluj-Napoca: Editura Suncart, 2003.
- <https://www.efainlacluj.ro/muntaritul-obiceiul-pastoral-din-muntii-apuseni-care-mai-dainuie-si-azi-in-unele-localitati-din-cluj/>, accesat la 10 iunie 2022.
- <https://www.dw.com/ro/rom%C3%A2nii-cei-mai-numero%C8%99i-cet%C4%83%C8%9Beni-comunitari-nou-stabili%C8%9Bi-%C3%AEn-germania-%C3%AEn-2018/a-49604227>, accesat la 4 iunie 2022.
- <https://patrimoni.ro/images/imaterial/Transhumanta/transhumanta-carpatica-parte-a-vietii-pastorale-traditionale.pdf>, accesat la 4 iunie 2022.

O POVESTE DIN REFUGIU

Claudiu-Lucian CUBLEȘAN
C.A. CJCPCT Cluj

Având în vedere contextul actual, venim cu propunerea acestei teme de cercetare, prin care dorim să scoatem la lumină poveștile rămase întipărite în mintea și sufletele oamenilor din satele clujene despre momentul de la 1940, când teritoriul Ardealului de Nord a fost cedat de către Regatul României, Ungariei. Acest moment a rămas imprimat în memoria și-n sufletele țăranilor din Ardeal, pentru ei fiind ceasul când au trebuit să-și părăsească casa pentru a fugi din calea armatelor de ocupație.

Umblând prin sate și ascultând nenumărate povești de viață ale oamenilor, am observat faptul că acest punct de cotitură este încă bine ancorat în memoria lor, iar contextul actual, în care milioane de oameni fug din Ucraina din calea războiului le trezește amintiri despre trauma lor din 1940. Aceste povești ne-au sensibilizat și pe noi, deoarece suntem deopotrivă afectați de criza actuală și dorim să menționăm că suntem cu sufletul alături de populația ucraineană greu încercată în aceste momente.

Pentru a înțelege din toate punctele de vedere greutatea prin care au trecut subiecții noștri, trebuie să plasăm problematica temei noastre într-un spațiu și context istoric. Vorbim deci despre anul 1940 când, în urma tratatului, sau mai bine spus a dictatului de la Viena, României i se luau 43.492 km pătrați, cu o populație estimată atunci la 2.609.000 de locuitori.

După tratativele între cele două țări implicate, care nu au dus nicăieri, cei care s-au oferit să medieze aceste conflicte au fost puterile axei, Germania nazistă și Italia fascistă. Acestea din urmă aveau interesele lor pentru care doreau ca în Peninsula Balcanică să nu izbucnească un conflict, iar din acest motiv intervin și în disputa dintre cele două țări.

Împrejurările și aspectele întâmplărilor de la Viena din vara anului 1940 ne sunt prezentate pe larg în două lucrări: „*Memorii iulie – august 1940. Dictatul de la Viena*”, scrisă de Mihail Manoilescu și „*Dictatul de la Viena*”, autor Aurică Simion.

Cartea lui Mihail Manoilescu este o sursă primară din care putem lua informații despre evenimentele menționate mai sus, deoarece acesta a făcut parte, împreună cu Valer Pop, din delegația României la Viena, în cadrul tratativelor. Acest fapt pune lucrarea domniei sale în fruntea a ceea ce s-a scris în România despre întâmplările de la Viena. Vedem o experiență personală a unuia dintre pionii care a influențat, mai mult sau mai puțin, demersurile care au dus la verdictul din 30 august 1940.

Lucrarea lui Aurică Simion, „*Dictatul de la Viena*”, publicată în anul 1996, ne oferă o perspectivă asupra cauzelor care au dus la tragedia din 1940. Cartea este o lucrare secundară, inspirată din alte surse primare, printre care și lucrarea lui Mihail Manoilescu.

În urma Dictatului De la Viena, Ungariei i se atribuia tot Ardealul de Nord, împreună cu Maramureșul și o parte din Crișana. De la Satu Mare și până la Sfântul Gheorghe, teritoriul cedat arăta ca un pumnal pătruns până în inima României. Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Cluj-Napoca, Bistrița, Târgu Mureș și Sfântul Gheorghe erau toate cedate fără luptă către o putere străină.

Județul Cluj a fost împărțit în două de linia care demarca granița între România și Ungaria. Această linie era trasată pe la jumătatea drumului dintre Cluj-Napoca și municipiul Turda, parte de nord a județului fiind cuprinsă în Ungaria, iar partea de sud în România. Desigur că au fost numeroase proteste împotriva dictatului de la Viena, dar ele nu au fost soluționate.

Odată cu începerea celui De-al Doilea Război Mondial românii din ținuturile aflate în Nordul Ardealului au început să se refugieze în părțile care erau încă în proprietatea României. Cei din nordul județului Cluj s-au îndreptat către Turda și împrejurările ei. Drumul către România a fost unul de neuitat pentru mulți oameni din satele clujene, care s-au refugiat în timpul ocupării Ardealului de Nord de către armata hortistă.

În cercetările noastre de teren am întâlnit adesea persoane care, relatându-ne poveștile lor de viață, ajungeau la un moment sensibil prin care au trecut la vârste destul de fragede. Este vorba de momentul de la 1940, când este cedat Ardealul de Nord către Ungaria iar populația, de frica armatelor hortiste, s-a refugiat în partea de sud a Ardealului. Drumul și întâmplările din acea perioadă au rămas întipărite până azi în mintea și pe retina acestor oameni.

Evenimentele tragice din prezent, care se petrec în apropiere de granițele țării noastre, forțează milioane de oameni să-și părăsească căminele și să se refugieze în statele vecine. Aceste fapte sunt prezentate pe toate canalele de știri, prin care aceste informații ajung și la oamenii din comunitățile tradiționale. Acestea le-au trezit amintiri din vremea când și ei erau în situația celor care azi caută scăparea pe teritoriul țării noastre.

Dorim ca în aceste rânduri să ne exprimăm solidaritatea cu poporul ucrainean, care este greu încercat în momentul actual. Ne rugăm bunului Dumnezeu ca războiul din această parte a

Europei să se termine, iar valurile de refugiați să se poată întoarce acasă unde, din cenușa rămasă, să-și ridice din nou înspre cer așezămintele.

În continuare o să prezentăm povestea Aureliei Iușan care, datorită întâmplărilor actuale, își amintește de traumele prin care a trecut în acele zile negre.

Iușan Aurelia, 85 ani, sat Tioltiur, comuna Cornești

(Interviu 10.03.2022)

Iușan Aurelia, în vârstă de 85 de ani, este originară din satul Vale, comuna Aluniș dar dragostea a purtat-o peste câteva dealuri până în satul Tioltiur, comuna Cornești, unde s-a căsătorit la vârsta de 19 ani.

Își amintește de momentele de la 1940 când, împreună cu familia ei, a trebuit să-și părăsească locuința și satul și să se refugieze în Turda. Ea își începe povestea așa:

– „No, noi am fost refugiați în Turda, am fost patru frați și cu părinți ne-am dus în Turda. Ieram de cinci ai, c-o fost... război, o fost în 42, șei? Și io-s născută în 37, de cinci ai, șei? Ș-apoi ne-am dus, am fost acolo cu părinți. Vai, greu o fost!”

Văzând cele ce se petrec acum în Ucraina și valurile de refugiați care își caută scăparea venind către România, își aduce aminte de momentele când și ea, împreună cu familia, se aflau într-o asemenea situație:

– „Când văd acolo (arată către televizor) aş-am nişte stresuri şi-aşe... de..., am şi plâns, că şi io am fost mai rău ca şi ăia, ca refugiaţi ăia.”

Odată ajunşi în Turda, au mers la prefectură pentru a se înregistra ca fiind refugiaţi după care, tatăl dânzei, şi-a căutat ceva de lucru, pentru a putea să-i întreţină:

– „Ne-am dus acolo, no, unde să meri? Ce să faci? Cum să meri? Tata o umblat să-şi cote de lucru. Ne-am dus întâie la prefectură, acolo am stat o zî ş-o noapte în ogradă, ne-o pus lepedeauă pă jos ş-acolo am stat, coptiii. Nu numa’ noi, că lume multă. Da’, până ne-o vinit rându’ să ne înregistrează. Şi ne-am dus şi tata şi-o cotat de lucru şi ne-o dus în Bădeni. În Bădeni, acolo, la o casă, ne-o băgat pă mai multe familii, că n-o avut unde, erau mai mult’, o grămadă de coptii erau. Noi eram patru, avem un frate de tri ai şi io ieram de cinci şi dup-aceea unu de opt, ala mai mare şi soru-me’, de vreo 13 ai iera. La tata nu i-o plăcut că n-o avut de lucru, i-o trăbuit să lucre, să ne potă întreţâne. De acolo o vinit în Turda ş-o găsat p-on patron. Țla l-o dus la o vie. De-acolo ne-am mutat, din Bădeni, am vinit la vie, în capătu Turzî, lângă, unde-s, asta ni, băile alea de sare, exact lângă. Nu iera de-aci până aci ni, în vecini, baia de sare de noi, la băile de sare.”

Îşi aminteşte de locul de muncă al tatălui său şi ne descrie împrejurimile unde a locuit în prima parte a refugiului. La patronul din Turda au stat până în momentul când România a decis să schimbe cursul războiului şi să se întoarcă împotriva Puterilor Axei. Împrejurările l-au forţat pe tatăl dânzei să-şi schimbe din nou locul de muncă:

– „Ave gredină mare, mare. Tăt feliu, tăt feliu de pomi şi vie şi tăt, tăt, tăt iera acolo. Iera două camere, era pevnită, făce vin, făce... Tata lucra acolo la pomni, no, noi, coptiii, acolo, ne mai jucam, da’ niciodată, aşe iera de mare gredina de n-am mărs până la capătu iei, io, da nu ştiu ceialţ mai mari dac-o fost. Ş-am stat,

nu știu cât am stat acolo, c-am stat doi ai și șapte luni refugiaț' și... o vinit războiul... Tata, după aceie, s-o angajat la unu', la ungur, că ala o fost mai bogat. Și ne-o dus în Lobodaș, aț' auzât de Lobodaș? Un kilometru de la Turda, de la băi, păstă deal. Ptiar pă la băi, că doră am fost la băile alea și... atunce-am fost, nu amu', de când am vinit de acolo, n-am mai fost. Și ne-o dus acolo, într-on câmp. Acolo iera o casă ș-avem vecini cam la o jumătate de kilometru o casă și nu mai iera nici o casă, tăt cât ai văzut cu uăchii numa' hotare iera. Așe s-o cântat mama, săraca, că nu i-o plăcut acolo, că dice o duce acolo. Hai, zâce, că aici facem bani, tata, tata o fost om harnic. S-o dus acolo, ala iera, unguru ala, bogătaș mare, ave pământ ce știu câte hectare ave, ș-ave patru boi și cinci vaci și nu știu câț porci, porci mult'. Și o zâs: administreză-le cum vrei și fă cum vrei și fă-ț bani și fă cum știi, să le administrezi. No, nu-i vorbă, că o câștigat. O zâs tata, de mai stătem on an, zâce, noi ne luam casă în Turda, zâce, nu mai vinem înapoi."

Peripețiile familiei doar acum încep. O dată cu întoarcerea armelor, armata română a început operațiunea de eliberare a Ardealului de Nord, lovindu-se de o contra ofensivă a armatei Ungariei, care a cucerit Turda, forțând oamenii să fugă din calea dezastrului. După cum spuneam, peripețiile doar acum încep.

-„Șî am stat acolo și când o fost odată, tata c-o nepotă de-a mami, că ș-aceea o vinit cu noi refujiată, iera fată ficioară, o-ncărcat un car de luhără, să margă să-l vândă în Turda, cu boii, și mintenată vine o femeie așe, ni, păste deal, coboră tăt strâgând „bade luănaș!”, că l-o chemat luăn, da-i zâce Iouănaș, la tata. Zâce „îs aci, ungurii”, cum, unde-s, aci? I-a, pă deal, zâce, vin ungurii pă deal. Noi n-am știut niciodată că vin ungurii. Tata o-nburdat caru' cu luhără și o vinit, că iera cam de-aci până la vecini, iera de departe. Mama o făcut ptită, să facă, să baje pâinea în cuptor, în covată, o covată mare de pâine, c-avem bucate. Și focu iera ars, da' cu ce facem foc, cu paie. Ne pune pă noi, coptii, facem

șomoioje de paie, așe ni le-nvârtem și tăț țâpam, nu io, că pă mine nu mă lăsa, mama tăț țâpa acolo, la paie, până iera ars focu, știe când îi ars. Și cu covata, să baje pâinea în cuptor. N-o apucat... O trecut patru avioane păstă casă, i-așe s-o scuturat jamurile când o trecut. No, o vinit tata și o-ncărcat, no haida! Acolo o rămas covata cu pâinea, n-o apucat s-o baje-n cuptor. Ș-o vinit tata și-o pus hanele, perinile și ce-am mai avut, numa' atâta o pus și doi saci de fărină, atâta o pus și-altceva nimnic. Și o-am luat pă iesta deal, să merem. Turda o rămas în dreapta, să vede Turda, ca un kilometru, doră să vede Turda, pă deal. Mintenată, când am fost în deal, c-o vinit cu patru boi, da' doi i-o dus, zâce „N-oi pute mere cu patru, numa' cu doi și doi i-o dus înapoi și-o slobozât vacile, și-o slobozât porcii. Porcii, cum o ieșit, zâce, la covata cu pâine s-o dus. Și zâce „Numa' cu doi boi mă duc!”. Și ne-am dus, când am fost în deal, nu să vede Turda de fum, așe o bombarda... vai... ce ne-am temut. O-am luat tăț pă deal, ce-știu pă unde, că ieram de cinci ai, no, ce am știut io? Pân-am ieșit din Turda, la drumu' țării, cătă Sebeș-Alba, nu știu unde, nici amu nu știu. Măcar n-am hartă să mă uit, batăr pă unde-am umblat. Ș-am ieșit la drumu' țării, cu caru'. Acolo, așe iera carăle și căruțale ca și cum îi trenu', nu să vede capătu', atâta refujiat o fost! Și oamenii pân mălaie, pân porumb, pân florea sorelui, ce iera pă marjinea drumului. Și io cu frate-mio ăla mai mnic, ieram de mână, iera de tri ai, ne-o fost învățată părinți, când vin avioanele, vine avioanele, și-amu gănești că le văd, și tăț, tăț, tăț mitralia, omoră oamnei de pân mălaie. Călcai păstă morț', merei și călcai că mitralia, și io cu coptilu', cu frate-mio ala, zâce mama „Când vedeț că vin avioanele, vă puneț pă burtă și zâceț *Tatăl Nost*, i-așe, ni, staț' și zâceț' *Tatăl Nost*, și-așe am făcut, io cu el de mână și ceielalț' iară și cu mama și cu tata. Nici nu l-am mai văzut pă tata că tata iera și cu boii, îi urmăre cum mărg carăle. Și ne-o uitat într-o flore de sore mama, pă mine și pă frate-mio. Ș-o adus de-aminte, ce știu cât s-o dus,

că nu știu cât s-o dus, i-o adus de-aminte nepotă-sa asta „Mătușe, da' unde țâ-s coptiii?” Hiii, tului Domne..., hai să merem să-i cotăm! O vinit înapoi, o zâs că morț' iera pân mălaie, pă unde o trecut avioanele. Ne-o găsât pă burtă, cu mânurile așe, ni, zâce „Zâceț' Tatăl Nost într-o flore de sore.”

Au mers până aproape de Sebeș, județul Alba. Pe drum s-au întâlnit și cu soldați ai Armatei Române, care se duceau să lupte cu inamicul. Viața era grea în acele zele, mâncarea era foarte puțină, așa de puțină încât nu mâncau cu zilele. Ajunși în apropiere de Sebeș, s-au așezat într-un câmp, lângă o troiță. Acolo au stat timp de șase săptămâni, timp în care au mâncat doar palanețe din făină de mălai, coapte pe jar:

– „No, și ne-am dus tăt pă jos până-n Sebeș, Alba. Ș-apăi pân păraie, pă su' acheț, pă sub salcâm, băga caru' sara, făce foc, și nu știu cât ne-am dus, o zâs mama că nu cerem în veci de mâncare. Zâce: ”Odată nu mi-aț cerut, uări flămânz, nu mâncaț zâle întreji.” Și când o fost odată, tăt pă drumu' țării, ne-am întâlnit c-o grămadă de militari, nu știu cât, cum să zâce când îs mulț, nu știu, nu știu, infanterie, nu știu cum îi zâce că nu știu, nu mă pricep. Ne-o chemat, „haidaț, țucu-vă, înapoi, haidaț că merem noi la ei, merem noi la ei! Haidaț înapoi, refujiaț', haidaț înapoi!” Nu numa' pă noi, că pă tătă lumea. „Haidaț' că merem noi la ei și-i dăm noi înapoi!” N-o mârș mult, pă tăț i-o făcut tocană în mnijlocu' drumului, avione, tăț', tăț', tăț' i-o omorât, n-o mârș mult, din ce oară ne-am întâlnit cu iei. No, și ne-am dus, nu știu cât ne-am dus pă jos, știu că am trecut Arieșu' desculță, și așe o apă limpede, ș-amu gândesti că o vād, mere repede, repede. De mână ne-am țanut tăț' și am trecut Arieșu' și ne-am dus și după ce-am trecut din Sebeș, Alba, p-on câmp, iera o troiță, știț' ce-i aceia troiță? Iera, nu știu, cruce, Maica Sfântă ori Domnu' Iisus, nu știu ce-o fost. Acolo-n câmpu' ala, am stat șase săptămâni. O pus acolo perinile, hanele, tăte și, no, amu ce să mâncăm? că n-am

avut nici bani, nici nimnica. Iera un părău, așe ni, gândești că ș-amu-l văd, în dreapta, înmuie mama în apa din părău' ăla fărina, uă înmuie și făce foc și uă coce pă jar. Și șasă săptămâni am mâncat palaneță copte pă jar. No, închipuîță-vă, fără sare, ne dostite, ne nimnic, numa înmuiete cu apă rece și n-am murit, n-am murit. Și am stat acolo, știu că iera un avion jos, nu iera departe de noi, și merem și ne jucam acolo, iera on militar. Că bag sama l-o doborât și iera acolo-n câmp. Și merem și ne jucam acolo și la militaru' ăla așe-i ieram de draji... No, și tăt așe, șasă săptămâni am stat acolo și așă am mâncat, să știț', n-am mai mâncat nimnica și n-am murit."

Sosirea Armatei Roșii în această parte a României nu a fost trecută cu vederea de informatoarea noastră. Aceasta își amintește cum soldații ruși au băut vinul din gospodăriile oamenilor, cum își băteau joc de femeile tinere dar, spre surprinderea noastră, își amintește să rusoaicele veneau pe tancuri și împărțeau bomboane copiilor, informație pe care nu am mai întâlnit-o până acum:

– „Și, dup-aceia, am auzât, da nu io, că doră părinți mnei, c-o vinit rușii. Da' rușii ce-o făcut, iera vin mult acolo, iera în Lancrăm, iera o comună mare și iera multă vie. Și-o vinit rușii și s-o apucat de băut. No, n-o înaintat nimnica, o vinit rusoicile pă tancuri, așe vineu rusoicile pă tamncuri... Ierau niște femei, gândești că ș-amu le văd, blonde, așe faine, rozosine la față și noi, pă marjinea drumului, ne țapa bomboane, ne arunca bombone, știi? No, nouă ne păre bine, tăt merem la drumu' țării, da' iera departe de..., ca și cum ai mere până aici, la cămin, de drumu' țării, ieram noi. Și merem acolo și ne țapa bombone. Ș-am stat acolo, dup-aceia ne-am dus în Lancrăm, într-o comună, și ne-o băgat la o casă, ce știu cum ne-o lăsat că io nu le știu tăte, cum s-o rugat părinți să ne lesă. Mai iera o familie cu coptii, și noi iară coptii și într-un pat durnem noi și-ntrun pat ceie familie. Ș-apoi

acolo nu știu cât am stat, nu știu..., ș-apoi o vinit rușii. Ierau niște port' mari, gândesti că ș-amu le văd, de scândură, și săreu păste ele, că doră erau încuiete tăte porțale, tăt, tăt, tăt. Săreu rușii păste ele și zăceu „Davai cazaică!”, strâgau „Davai cazaică, davai cazaică!”. Știi cei aceia? Vreu fomeie, vreu fomeie! Și care nu iera, ave coptii mai tineri așe, își băteu joc de ele... și fuje după iele și le badjocore. Și, nu știu cât am stat acolo, nu știu. Pă tata nu l-am mai văzut... Tata iera cu boii undeva în câmp, între stini, în pădure, nu știu, io pă tata nu l-am mai văzut. Și nici acolo cât am stat șasă săptămâni, la troița aceia, nu l-am mai văzut.

Odată cu încheierea războiului, familia doamnei Iușan s-a întors acasă, în satul natal Vale, comuna Aluniș. Drumul de întoarcere nu a fost ușor, încât au trebuit să treacă de terenul minat de pe marginile drumului. Credem că a fost o imagine puternică, ce ar sensibiliza pe oricine faptul că drumul era plin de cadavre, iar ca să poată trece cu carul trebuiau să le împingă pe acestea. Spaima se citește și acum în ochii doamnei Iușan:

–„Și, dup-aceia o vinit, o auzât părinți mnei, bag sama sau o anunțat la radio, ce știu..., s-o auzât că s-o gătat războiu'. No, să vinim acasă! O vinit cu caru', am încărcat pă car ș-am vinit. Vinind, pă marjina drumului, i-atâta ni, ca lemnele, grenadele, gânești că ș-amu le văd cum iera clădite. Și iera bombe și iera mașini strâcate și iera morț' și-n tranșeie, iera soldaț morț' și nu putem trece cu caru' de morț'. Îi lua de-un picior, tata, și-i trăje să putem trece cu caru'. Și iera, nu știu cum să vă spui, cum iera glonțale ale așe ni pă, cum să zăce, când îs pusă glonțale pă șir de glonță, iera... Și iera mașini strâcate și iera cai morț' și jite morte, dacă dădei afară, afară din drum, tăt, tăt, tăt iera minat, murei. Și țâpa din avione jucării pântru coptii, da' iera, dacă puneți mâna pă iele, exploda și murei. Și încă frate-mio o vrut să ieie un pitic și o strâgat tata la el că nu pune mâna pă el că tu acole rămâi.

Și am venit și tăt o plouat, tăt ne-o plouat, tăt ne-o plouat într-una când am venit până-n Turda. Nu știu cât am venit de-acolo, din Sebeș, Alba. Ș-acolo ne-am pus la o casă, ne-am băgat la o casă pustie. Știu că iera o fabrică, tătă, tătă iera praf de ceramică, tătă, tătă iera praf acolo, iera vasă acolo, încă ne-am ales nește vasă de acolo, care n-o fost strâcate. No, dup-aceea, să vinim aicea-n Lobodaș. O mărs tata la unguru' ala, ala iera acasă și ne-am dus la Lobodaș, acolo, n-am mai gășât nemnic, casa tătă tătă pușcată, nici vaci, nici porci, nici boi, nici nimnica n-am mai gășât. Și tăt am venit cu caru' până-n Vale, cu caru' cu boi, noi pă car. D-apăi nu știu cât am venit, nu pot să știu la cinci ai, la șasă ai. Ș-am venit și după ce-am venit acasă, no, tătă lumea, că să nu ducă boii înapoi, c-ai lucrat, ai fost lucrat la el, zâce și zâce di ce să duci boii înapoi. Ba nu... o zâs tata, mă duc și-i duc boii că nu-s a mnei, îi duc la om înapoi. Ș-o luat p-on șogor de-a dumnisale și-o venit fain și i-o dus în Turda la unguru', boii. Ia, Ț-am adus boii, zâce. Nu i-o trăbuit la tata, nu i-o trăbuit. No, și pute să nu-i ducă, tătă lumea „Nu-i duce că-i România Mare și nu-i duce, și-ai muncit și i-ai fost slugă și nu-i duce și lasă-ți-i și că nu-ț' pote face nimnica!” Ba nu... mnie nu-mi trebe că ce nu-i a mneu, nu-mi trebe și gata, nu-mi trebe. No, și dup-aceea am stat în Vale. N-am mai mărs apoi nicăieri c-o fost România Mare. Am mărs cinci familii din Vale, am mărs atuncea. No dragă, și-așe-am pățât viața me, no, o fost faină, bună?! Ha?”

Aceasta este povestea doamnei Iușan Aurelia din timpul refugiului, amintiri pe care cu greu le poate uita cineva. Aceste traume rămân întipărite în mintea și în sufletele oamenilor care le-au trăit pe pielea lor și care, în anumite contexte, își aduc aminte de ele și le transmit urmașilor, pentru a rămâne imprimate în istorie și pentru a învăța din ele.

Războiul nu este o soluție!

Tineri la joc, în Orman (jud. Cluj), reconstituire 2021

*La joc, în Cara (jud. Cluj), 1959-1960.
Colecția Moldovan Veronica/Arhiva CJCPCT Cluj*

POVEȘTI DE DRAGOSTE DIN SATUL CLUJEAN

Grigore SÂMBOAN

Claudiu CUBLEȘAN

În calendarul popular, pe 24 februarie se sărbătorește „Capu' Primăverii”, anume sfârșitul iernii și începutul primăverii. În tradițiile autohtone, în această zi se sărbătorește și Dragobetele, mai ales în sudul țării, considerat patron al îndrăgostiților. „Se îndătina ca în această zi, fetele și feciorii să se spele cu «apă de zăpadă» sau «apă neîncepută», luată în zori din izvoare și fântâni. Se îmbrăcau cu cămăși noi și perechi, perechi, tinerii mergeau la pădure pentru a culege primele flori ivite de sub zăpadă, pe care și le dăruiau unii altora, cu o sărutare, în văzul tuturor”, după cum aflăm din volumul „Obiceiuri tradiționale din Transilvania”, semnat de cercetător Maria Bocșe, editat în anul 2006 de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj.

Sărutul în fața celorlalți și în mijlocul naturii era un fel de „credințare” sau logodnă, afirmă cercetătorul clujean. Credințele populare spuneau că în această zi se împerecheau păsările migratoare și își pregăteau cuibul, iar cele care nu-și găseau perechea, asemănător oamenilor, rămâneau singurate tot anul. Tot în această zi, în sate se făcea joc, un alt mijloc de cunoaștere și apropiere între tineri.

Astăzi, în cea mai mare parte, dragostea începe pe rețelele de socializare. În trecut, în lumea satului, doi tineri se întâlneau și se îndrăgosteau la joc, în șezătoare sau la clacă. Astfel, în luna februarie, luna iubirii, când în calendarul popular, pe 24 februarie, este o sărbătoare dedicată acestui sentiment nobil, Dragobetele. Vă mai aduceți aminte cum v-ați îndrăgostit sau v-au povestit părinții și bunicii cum a început dragostea lor în tinerețe? Noi vă propunem câteva povești de dragoste din satul clujean.

„Pentru o căsnicie de durată, este nevoie de înțelegere, răbdare și respect”

Elena Petre din Râșca

„M-am măritat imediat ce am terminat liceul, iar soțul e mai mare cu opt ani”, spune Elena Petre din Râșca. S-a căsătorit din dragoste, deși crede că prea devreme. „N-aveam 20 de ani și deja am născut primul copil. Părinții au fost învoiți, doar maică-mea ar fi vrut să iau un fecior din sat, era unul care credea ea că ar fi fost potrivit pentru familia noastră, dar tata l-a iubit foarte mult pe soțul meu, ca și pe propriul lui copil”.

E căsătorită de mai bine de 40 de ani și e de părere că, pentru o căsnicie de durată, este nevoie de înțelegere, răbdare și respect. De aici vine și iubirea. „Am o vecină care zice de multe ori: «Tu, de ar fi fost tribunalul după casă, de câte ori divorțam!»”.

Foto: Elena Petre din satul clujean Râșca, lângă „patul miresei”, în camera-muzeu/Cercetare CJPCT Cluj

„Când o fost la măritat, apăi... fiecare fată ș-o ales”

Horitoarea **Victoria Ianoși** din Hodăi-Boian

„Io mi-am ales unu’ (râde), o fost mai mare ca mine, și m-am dus după el. Am fost de 18 ani. Ș-am ținut cu el șasă săptămâni și m-am despărțât”, spune horitoarea Victoria Ianoși din Hodăi-Boian, județul Cluj.

„Și așa m-o sfadit biata mamă, numa’ nu m-o batut. «Tu, fată, tu ești tânără, da’ ficioru’ ăla-i scapat de armată și lui i-i rușâne, tu! Nu face mninunea asta să te despart’ de el!»

N-am avut bai de mama. Mi-am aflat altu’ mai mnic ca mine cu doi ai. No! Și m-am dus după ăla. Ș-apoi...viața o fost și mai gre, și mai ușoară, mestecată (râde). N-o fost rău că am avut ce mi-o trebuit, n-am fost năcăjâtă niciodată, da’ de lucrat, am lucrat...”

Foto: *Horitoarea Victoria Ianoși din Hodăi-Boian, județul Cluj*
/Arhiva CJPCT Cluj

„Așă era atuncea, dacă nu te lăsau să te căsătorești, fujei”

Floarea Oltean din Livada

Floarea Oltean din Livada s-a căsătorit din dragoste, cu toate că părinții ei nu au fost de acord cu feciorul ales. „Am fujit cu bărbatu-mneiu, că părinții nu m-o lăsat, o zâs că io trebe să mă căsătoresc în satu’ în care m-am născut, nu pă sate. I-am dus odată la mama o poză de-a lui Valer (soțul) și i l-am arătat. Uită, ăsta-i fecioru’ cu care povestesc. Și mama o luat rotițele de la ploptân (plită) ș-o rupt poza așe ni, ș-o țapat-o în foc. «No, când te măriți, te măriți cu un fecior de aici, din sat, nu să te duci pă sate!», o zâs ie. Și atunci io m-am hotărât, și zâc: no, lasă că-ț fac io, ț-o coc!”.

Așa că a hotărât să fugă cu feciorul pe care-l îndrăgea. „I-am spus la Valer că pă mine nu mă lasă mama să mă mărit, numa’ în sat. Ș-apoi el zâce: «Atunci tu ce faci?» Păi, cum ce fac? Fujim! (râde).”

Au plecat o săptămână la neamuri, la Dej, după care s-au întors la casa viitorului soț. Apoi, ca să își îmbuneze părinții, a hotărât să meargă acasă. Cu tatăl s-a împăcat mai repede, „că și tata când s-o însurat, o furat-o pă mama, o fujit cu ie, știi, că nu o

lăsau părinți ei să să mărite cu el”, dar mama ei a acceptat mai greu căsătoria. „Acasă, mama, atâta m-o bătut, cât o vrut. Ș-apoi, o grămadă de vreme, nu mi-o dat haine, nu mi-o dat nimnica. No, păi, dup-aia i-o trecut, știi? (râde). Așă era atuncea, dacă nu te lăsau să te căsătorești, fujei”.

Foto: *Floarea Oltean din Livada, jud. Cluj, în vara anului 1967, cu câteva luni înainte de a fugi cu Valer. Au fugit în ianuarie, anul următor, de Bobotează/ Colecția familiei Oltean /Arhiva CJCPCT*

„Așe-i dragostea asta, să gată tare repide...”

buni Otilia din Tiocu de Sus

„Așe-i dragostea asta, să gată tare repide”, spune zâmbind buni Otilia din satul clujean Tiocu de Sus. S-a luat din dragoste cu soțul ei, au povestit patru ani înainte de nuntă. „No, mi-o fost drag tare. Și io i-am fost tare dragă, da io am fost mai închisă așa, nu m-am arătat că mi-i drag, da’ mi-o fost. Numa’ n-am vrut să știe câtu-mi-i de drag! (râde) Păi... așa o fost tinerețele și o vinit bătrânețele...”

Crede că a trăi frumos ține de noi. Ea, toată viața, a fost o fire veselă și îndrăzneță. „Curajul m-o făcut să trec peste multe năcazuri, no! Așe m-o lăsat Dumnezeu, mai îndrăzneță”.

Foto: Năfrămuță (batistă) de credință/ Orman, jud. Cluj/Cercetare CJCPC Cluj 2021

„Care aveau curaj, își făceau sânguri dreptate”

prof. Ioan Vâtca din Râșca

„Nu întotdeauna erau învoiți părinții cu cine alegea fata sau feciorul lor să se căsătorească”, spune profesorul Ioan Vâtca din localitatea clujeană Râșca. Dragostea înfiripată între doi tineri nu era întotdeauna criteriul principal după care se ghidau părinții, atunci când feciorul sau fata urma să se căsătorească. Întâietate avea neamul din care face parte și averea pe care ar putea-o dobândi tânărul sau tânăra prin căsătorie.

„Părinții mei au fugit ca să fie împreună”, afirmă Ioan Vâtca. „Neînțelegerile erau din diverse motive: nu era dintr-un neam bun, din cauza averii, sau aveau ceva cu respectiva familie, nu se potriveau. Până la urmă, tinerii, care aveau curaj, își făceau singuri dreptate, adică fugeau, doar că, în acest caz, nu mai avea loc ceremonialul nunții în mod firesc”.

Foto: Fată din satul clujean Mărișel/CJCPCT Cluj

„Mama n-o vrut să mă mărite, nici la Dumnezeu și sore!”

Livia Zegrean din Livada

Livia Zegrean din satul clujean Livada s-a măritat la 19 ani, din dragoste. I-a plăcut tare mult de viitorul soț, cu care lucra împreună. „Eram la grădina de zarzavaturi, io la plantat, el era cu căruța. Mai dădem cu pietrii după el, mai dăde el după mine, mai glumeam unu’ cu altu’...”

Era tare îndrăzneță așa că, să-l impresioneze, a cerut să o lase ca să măie ea căruța. „Mă, zâc, dațâm caii să-i mâi io... căram apă de la Someș. Mi-o dat căruța și când trec p-acolo, pân’ față, să

golim apa, nu știu cum am dat că s-o îmburdad butoiele cu apă. Când s-o îmburdad butoiele cu apă, io repede, vez' Doamne, că mi-am rupt picioru' [râde]. Vai, picioru' meu!... Da pă mine nu mă dure' picioru' defel, numa' că m-am temut să nu mă sfădească.”

S-au îndrăgit și au hotărât să facă nunta, dar părinții n-au fost de acord, deoarece feciorul era din alt sat. „Mama n-o vrut să mă mărite, nici la Dumnezo și sore! Zâce că «Ce, din Orman? nu știu ce...». Țsta îmi place, după ăsta mă duc și gata, zâc, ce vreț', ce aveț' cu mine? Am avut noroc cu Liviu, cu frate-mio, până o lămurit-o pă mama. «Mamă, îi place, las-o. Nu face prostii!» Io, și-așe, ia-m zâs: Nu mă duc în Orman! Că noi am stat acolo, la mama, într-un an de zâle deja ne-am făcut casa și ne-am mutat. Și am făcut nunta, așe, în casă, numa' acolo, o fost tare fain, la un an de zâle ne-am mutat aicea”.

A trăit împreună cu soțul peste 30 de ani și au avut trei copii, iar de 26 de ani e văduvă.

Foto: Livia Zegrean din Livada/ arhiva familiei Zegrean/CJCPCT Cluj

„Pă care-i obligau părinții să se căsătorească, aceia nu duceau viață bună”

Susana Borla din Rusești

Susana Borla din satul Rusești s-a măritat la 16 ani, cu un tânăr din cătunul Dăncești „Ne-am întâlnit la joc, aici, în sat. Venea alături de alți feciori. Eram încă la școală când am început a povesti cu el”.

I-a plăcut, în primul rând că era glumeț și ager. Apoi era un fecior frumos, subțirel. Părinții nu au fost învoiți să se căsătorească, datorită greutăților pe care le-ar fi avut în familia feciorului. „Acolo era greu că nu aveau fântâni, numa’ într-o hoancă, mai jos (reg. adâncitură în formă de vale mică între dealuri) și trebuia să scoatem apa cu măgaru’. Aveam două budii (vase mari din lemn), mergeam la fântână, scoteam apa cu găleata, o puneam în budii și scoteam apa acasă. Iar când spălam hainele, mergeam cu ciubăru’ până la fântână...”.

Pentru că părinții nu erau de acord cu feciorul care le curta fata, i-a interzis să se mărite. Singura soluție era să fugă cu cel ales. „Am tăt povestit cu el și de Bobotează el o venit aici, la biserică, după care a fost joc în sat. Eu m-am dus acasă după biserică, el o mers la joc. O venit cu planu’ gata, cu cel care urma să ne fie nănaș. Eu nu m-am gândit că o să mă ducă atunci. Așa că m-am dus la joc și tăt am jucat, ba cu el, ba cu alții, așe ca fetele cu feciorii. Și seara, veni un prieten de-al lui, mă luă la joc, ne învărtim de două, tri ori și hai pă ușă afară! Și mă trăje să mă duc cu el. Nu era bec atunci, numa’ lampă. Zice: «Hai încoace că ia, aci îi Traian!» Tăt ia, aci, ia, aci, până mărsăm p-aci încolo și Traian tăt nu era. Și io zic: Nu mai mărg nicări, da’ am auzit paș’ în spatele nost. Ei s-o gândit să nu ne vadă și să ne prindă părinții, că nu m-ar fi lăsat să mă duc. Apoi m-am dus, am ieșit în deal, numa’ cu ce haine am avut pe mine. La o săptămână, sora mea mi-o adus un rând de haine de-ale ei. Tata era nervos, dar mama,

pe ascuns, să nu știe el, mi-o căutat haine și mi-o trimis, ca să am cu ce să mă mai schimb. Apoi ne-o chemat tata acasă și s-o înțeles, iar cel mai bun ginere o fost soțu' meu”.

Pentru că a fugit cu feciorul ales, nuntă nu s-a mai ținut. „Atunci, când am fugit cu el, o chemat vecinii lor, am făcut o tocăniță de cartofi, am mâncat și gata o fost nunta (râde) ș-apoi la două luni ne-am curunat la primărie și la biserică”.

„Am trait împreună 46 de ani și am avut doi copii”, spune Susana Borla. Știe din ce spuneau oamenii că pe cei pe care-i obligau părinții să se căsătorească, aceia nu duceau viață bună, „da' care fuje, mai repede s-o înțăles.”

Foto: Susana Borla din Rusești, jud. Cluj/Arhiva CJCPCT Cluj

„După ce ne-am căsătorit, l-am iubit, ne-am înțăles, nu mi-o mai trăbuit nime”

Anastasia Butum din Livada

Anastasia Butum din localitatea clujeană Livada nu s-a căsătorit din dragoste, însă dragostea a venit pe parcurs. „Io nu l-am iubit, nu. Da, după ce ne-am căsătorit, l-am iubit, ne-am înțăles, nu mi-o mai trăbuit nime”.

Îi era drag altul din sat, dar nu a vrut să fugă cu el, pentru că nu se cădea să se căsătorească înaintea surorii ei, care era mai mare. „Patru ani am vorbit cu el și el tăt o zâs să fug, știi, cum fujeu înaintea. Într-o duminică, era iarnă, tătă zua s-o rugat de mine să fujim la noapte. Io avem o soră cu doi ani mai mare ca mine, nu era măritată, ei îi făce mama hanile (zestrea), ca atunci, canapei, perini, lepedeauă, altfel era lumea... Cum să vin io, mă, Ghiță, cu tine, și Tinca, soru-me, încă nu s-o măritat?, zâc io. Și noaptea, zâce: «De nu vii, io mă-nsor!».

Așa că nu s-a măritat atunci, ci l-a ales pe altul, la îndemnul surorii ei. „Soțu’ aiesta m-o iubit tare mult, tare mult o umblat după mine. O soră de-a me o tăt o zâs : «Du-te după el, du-te, că el te iubește și nu te-a badjocori» ... no, asta o fost.”

Știe multe întâmplări din sat când mulți s-au căsătorit pentru

avere, dar au avut o viață grea. „Bunuso lui Geta, vecina, om bogat, o avut o fată care s-o cununat cu cineva de nu i-o plăcut, de aici, din sat. Și i-o dat doi boi, o făcut bătrânii înțelejere, tatăl feciorului să o ieie pe fată-sa, că-i dă doi boi. Da’ nu s-o luat din dragoste... Ș-apoi u-o bătut... asta îi.”

Foto: *Pereche de tineri din Orman/
Cercetare CJPCT Cluj*

Dragostea, mai puternică decât averea

„În viață ai greutăți, da' când îi dragoste și înțelejere, tăte le lași la o parte și nu le baji în samă”

Traian Balcău, Ceanu Mare

Horitorul Traian Balcău s-a născut și a copilărit în localitatea clujeană Iuriu de Câmpie. Acolo a deprins a hori, păscând oile și vacile și luând parte la toate evenimentele satului. De multă vreme locuiește în Ceanu Mare, unde și-a găsit dragostea. Aici, duminica și-n sărbători, cântă în strana bisericii.

Traian și Crucița Balcău din Ceanu Mare sunt căsătoriți de 50 de ani. Le este drag unul de altul și acum, după atâția ani, ca atunci când s-au cunoscut. Dacă ar fi să o ia de la capăt, ar face-o fără ezitare. „Îs multe greutăți în viață, îs și bucurii și năcazuri, da' șa mai mare bucurie la casa noastră o fost că o fost copiii sănătoși”, spune Traian Balcău.

S-a căsătorit după ce a scăpat de armată, îndemnat mai mult de tatăl său, care a rămas singur la 61 de ani, după moartea soției. Traian Balcău și-a găsit soție în Ceanu Mare. Era vânzătoare la alimentară. El a mers la cumpărături, dar n-au povestit mult atunci. S-au revăzut după un an, la o nuntă, tot în Ceanu Mare.

„Am vinit cu preotu' care fășe și la noi slujbă, că n-avem preot în Iuri, și am cântat la cununie. Apoi, m-am întâlnit cu ie, că până iera popa cu mnirele și cu mnireasa la cununie, lumea juca după muzicanț'. Cân' am ieșât afară, am văzut-o pă ie, frumoasă, plăcută (râde), și am vrut să joc. Și am zâs: «No, care îmi țâneț' haina?» Și ie zâce: «Io!». Și io am gândit așe: «Țâne-o, țâne-o, că a ta a și!»”.

La finalul jocului, a petrecut-o acasă și i-a spus intențiile pe care le are. „No, am vorbit cu ie, uite, care-i treaba, zâc, am făcut

armata, lucru în Cluj, și vreau să mă însor. Dacă vrei să discutăm, să ajungem la o înțelegere îi bine, dacă nu, zăc io, cat alta”. Ea a fost de acord și au început să povestească, să se cunoască. „Am fost de șasă uări la ie, cum mărg fișorii la fete. Și-a șeptea uară când m-am dus, zăc: «Tu, n-are rost să tăt viu din Cluj să te tăt pețăsc, io – zăc – vreau să mă-nsor, dacă vii după mine, bine, dacă nu, nu». Da, ie zășe: «Viu, viu, viu, viu, viu» (râde).

„O zăc că mă dușe, da numa’ să spăl hane și să fac de mâncare”, intră în discuție tanti Crucita. „Zășe: «Mama o murit, numa să stai și să speli și să fași de mâncare, oh, ce bine ne-a și!» Ș-apoi... așe o fost și m-am dus la bine...” (râde).

„Cum mi-am sărat, așe mânc”

Nu a trecut mult și a urmat nunta, deși tatăl și surorile nu erau de acord cu alegerea făcută. „M-am înțales cu nașu’ mneu, că iera chiar acole veșin, cu mine, un văr de-a mneu. Zăc: «Tete Petre – zăc -, sâmbătă sara mă-nsor!», asta era miercuri sau joi, cam așe. Tata n-o fost de-acord niși cum și nici surorile, că nu le-o plăcut de ie c-o fost din familie mai săracă, cum s-ar zășe, ca noi. Și iera o fată mai de gazdă, una sângură la părinț’, și-o zăc că s-o ieu pă aia, c-aia-i de rangu’ nost, pântru casa noastră, știi? Ș-am zăc: «Știț’ care-i treaba? Mnie nu-mi trebe, dacă vă trebe vouă, io-i porunșesc să vie, da nu pântru mine, pântru voi, mnie nu-mi trebe»”.

Nu s-a lăsat înduplecat nici de tata și nici de surori. A mers cu un prieten acasă, la părinții fetei, a cerut-o și a dus-o acasă. „Ș-am vinit cu el și când am fost aișă, pă deal, o ploaie..., deaia mocănească. Io cu costum, cravată, șisme de gumă, clop de paie și cu perelină, viu după mireasă. Am ajuns la socri, ne-am înțales și am pornit. Și când am ajuns acas, zăc: «No, o vedeț’? De-ași-n-colo ea îi soția me. Cum mi-am sărat așe mânc, cum mi-am

așternut, așe dorm, ș-am terminat»! Ș-o fost multă vreme, surorile o murit tăte, fie iertate, și nu o putut-o vede...”.

„La fiecare casă-i crușe, da nu-i pusă-n poartă”

Neînțelegerile cu tata și cu surorile au continuat, așa că s-a hotărât să se mute la socrii, în Ceanu Mare, unde și-au ridicat o casă și o gospodărie frumoasă.

„Știț’ cum îi, la fiecare casă-i crușe, da nu-i pusă-n poartă. Să fie orișine-ar fi, că-i domn, că-i țăran, că-i gazdă, că-i ș-ar fi, în fiecare casă este ceva, ori din lipsuri, din neajunsuri, ori din copii, ori că o zâs nu știu șine nu știu șe, ori că o făcut nu știu șine nu știu șe, și să spuie șine ș-a vre, la fiecare casă îi șeva. Da’, când îi dragoste și înțălejure, tăte le lași la o parte și nu le baji în samă. Amu ni, anu’ ăsta, am 50 de ani de căsătorie, da’ n-am gândit niciodată că nu am făcut bine când o-am cerut... Am lucrat așe, ca robdii, și ne-am făcut de tăte, avem patru copii și i-am purtat la școlă. Doamne, șii lăudat că tăț’ îs bine, sănătoși, și ș-a mai mare avere și bucurie îi când îs copiii sănătoși. Ne-o ajutat Dumnezo că numa’ prin Dumnezo poț’ ajunje să meri pân’ viață. Ș-acuma... ș-a mai și, Dumnezo știi”.

Horitorul Traian Balcau

Membrii Grupului „Păstrătorii Tradiției Răchițele”, coordonator prof. Marioara Boc.

„DE DOR ȘI DE DRAG” – ȘEZĂTOARE TRADIȚIONALĂ LA RĂCHIȚELE

Sătenii din Răchițele au depănat joi, 24 februarie 2022, amintiri despre obiceiurile și tradițiile de altădată, unele păstrate și acum în zonă. Reuniți într-o șezătoare, au prezentat obiceiurile legate de primăvară, dar și despre cum se cunoșteau doi tineri, în vederea căsătoriei. Au tors, au cusut, au povestit, au cântat și au jucat.

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj derulează în această perioadă un proiect de cercetare a cântecelor, jocurilor, tradițiilor și obiceiurilor populare, care aveau loc, mai demult, în satul tradițional, la început de primăvară.

Astfel, joi, 24 februarie 2022, specialiștii instituției au fost prezenți în localitatea clujeană Răchițele, situată la poalele Vlădesei. Sub genericul „De dor și de drag” – șezătoare tradițională la Răchițele, la Muzeul Școlii Gimnaziale din

localitate, s-a desfășurat o întâlnire cu membrii Grupului „Păstrătorii Tradiției Răchițele”, coordonator prof. Marioara Boc. Au fost cercetate obiceiurile și tradițiile din localitate, referitoare la dragostea dintre tineri și modul de relaționare, în vederea căsătoriei. Totodată, membrii grupului, format din săteni, în cadrul unei șezători, au prezentat cântece și jocuri tradiționale din zonă. Întreaga manifestare a fost filmată și fotografiată pentru arhiva instituției.

CLACA DE TORS, ȚESUT ȘI DEPĂNAT – OBICEI RECONSTITUIT ÎN SATUL ORMAN

Grigore SÂMBOAN

Existau situații în lumea satului când femeile, care aveau multă cânepă sau lână, nu puteau toarce singure. Așa că făceau clacă și dădeau de tors mai multor femei. Acest lucru se întâmpla și atunci când femeia era bolnavă.

Cânepa și lâna se dădea în clacă în mai multe moduri. În primul rând, gazda împărțea fuioarele sau caierele de lână prin sat, la femei, pentru a le toarce fiecare acasă. Apoi, fixa o zi, de obicei duminica seara, pentru ca cele care au tors să aducă ghebele acasă, la gazdă, dar mai ales jirebdiile (sculurile), fiecare cu însemnul său, ca să vadă cum s-a lucrat. Mai era un mod în care gazda chema acasă, într-o după amiază, sau în câteva seri, femei din sat și vecine, ca să toarcă împreună. În ambele cazuri, la final, femeile erau omenite cu mâncare și băutură.

Claca de tors se desfășura periodic în vatra satului și avea loc toamna târziu, sau în serile lungi de iarnă. În localitatea clujeană Orman, la clacă participau femeile din sat, chemate de o gazdă, de obicei o femeie mai înstărită, sau care avea fete de măritat și trebuia să le termine de pregătit zestrea. Era multă cânepă sau lână de tors, așa că avea nevoie de ajutor să termine lucrul până venea primăvara și se ieșea la hotar, la muncile câmpului.

Într-o zi din săptămână, dar niciodată miercuri sau vineri, ajutoarele erau chemate la casa gazdei să toarcă, să depene și să țese. Femeile veneau la casa gazdei pe rând, în funcție de cum își terminau treburile prin gospodărie. O dată ajunse, gazda le repartiza lucrul fiecăreia: tors de cânepă și lână, depănat, scărmănat lână și țesut. Era de știut faptul că nu se ofereau oricui

fuioare pentru tors. Nu toate femeile din sat știau să toarcă frumos.

În timpul lucrului, femeile povesteau ce s-a mai întâmplat prin sat în ultima vreme, care fată cu ce fecior povestește și ce tineri urmează să facă nuntă. Totodată, ca să aibă mai mult spor, cântau ori spuneau ghicitori.

Între timp, gazda puna pe masă bucate, pregătite special pentru femeile venite în clacă: plăcintă cu brânză și cu varză, mălai cu slănină, cârnaț, cartaboș, pancove și cozonac cu nucă. Astfel, la terminarea lucrului, se alăturau și bărbații femeilor, iar gazda îi omenea pe toți cu mâncare și băutură.

Totul se încheia cu cântece și veselie, iar gazda le mulțumea pentru ajutor.

Filmul documentar etnografic „Claca de tors, țeșut și depănat la Orman” poate fi urmărit pe canalul de Youtube „Tradiții Clujene” și face parte din cadrul unui proiect de reconstituire și revitalizare a obiceiurilor și tradițiilor din județul Cluj, derulat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj

INTRATU' FETEI ÎN JOC, LA ORMAN

Grigore SÂMBOAN

În lumea satului de altădată, dragostea și căsătoria erau strâns legate de adolescența tinerilor și de trecerea lor la statutul de fecior de însurat, respectiv la cel de fată de măritat. Fiecare trebuia să dovedească în fața comunității faptul că e pregătit fizic și psihic pentru căsătorie. Astfel, era definitorie pentru fete intrarea în joc, moment ce echivala cu dreptul de a lua parte la viața socială a satului, precum: jocul duminical, șezătoarea și claca.

În satul clujean Orman, intrarea fetelor în joc avea loc în jurul vârstei de 14 ani. Dar, înainte, existau jocuri organizate special pentru copii, sau pe lângă cei mari, ca aceștia să fie deja obișnuși atunci când vor ajunge la vârsta de a intra în jocul mare, jocul satului.

Când fata mergea pentru prima dată în jocul satului, mama, pe lângă faptul că o ajuta să se îmbrace cu cele mai frumoase haine pregătite din timp, îi oferea și sfaturi despre cum să se comporte.

Jocul se organiza în duminici și-n sărbători, atunci când nu era post. Vara avea loc în curtea sau în șura unui sătean, iar iarna într-o casă.

Organizarea cădea întotdeauna în seama „chizășilor”, doi sau trei feciori din sat, de obicei scăpați de armată. Ei „arvuneau” ceterașii, iar cheltuielile le împărțeau pe întregul tineret care participa la joc, sub forma unei taxe. La Orman, în timp ce fetele și feciorii se pregăteau pentru joc, chizășii așteptau ceterașii la intrarea în sat și, cântând, se îndreptau spre șura unde avea loc jocul. După ce se termina slujba la biserică, începea jocul, la care participa toată suflarea satului. Fetele veneau însoțite de mame,

care stăteau pe margine. Era modul în care familia se asigura de buna purtare a fetelor, dar și a feciorilor, părinții fiind în continuare responsabili pentru copii, chiar dacă fiii și fiicele lor au intrat deja în rândul tinerilor.

Pentru a intra în joc, fata era cerută de către fecior, de la mamă. Câteodată, se întâmpla ca feciorul care invita o fată la joc să fie refuzat, însă lucrurile nu rămâneau așa. Fata era sfădită de mamă, feciorul se răzbuna mai târziu, în timpul jocului.

Prezența mamelor la joc, pe margine, echivala cu o bună cunoaștere a relațiilor în care fiica putea intra. Mamele țineau socoteală de cine cu cine a jucat și de câte ori. Erau și femei care veneau doar „de dragu’ de a se uita”, pentru a memora toate gesturile și strigăturile din joc și pentru a afla care tineri urmează să facă nuntă în următoarea perioadă. După câteva jocuri, gazda stropea fața șurii cu apă, deoarece se făcea colb, iar jocul se muta în grădină, sub pruni. La un moment dat, în timpul jocului, chizășii adunau banii de la întregul tineret care participa la joc, pentru a plăti ceterășii.

La joc, fetele urmăreau dacă feciorii se știu bine purta. La rândul lor, feciorii erau atenți la fete „dacă-s deștepte la vorbă și cum li-i statu’ ”. În Orman, deoarece feciorul a fost refuzat la joc de o fată, ruga un prieten să invite fata respectivă la joc. Acesta ducea fata în fața ceterășilor, o învărtea de două, trei ori și apoi o lăsa acolo, singură, ca pedeapsă.

După o vreme, spre seară, ceterășii erau „duși pe cină” de cizășii și drăguțele lor, la casa uneia dintre ele. După ce mâncau, jocul continua, însă cu un număr mai mic de participanți. Pentru a arăta că-i place fata, la joc feciorul îi fura „năfrămuța” (batista), motiv pentru a o conduce, la finalul jocului, până la poartă. De asemenea, dacă deja prindeau a povesti și lăsau să se înțeleagă că se gândesc la o eventuală căsătorie, atunci fetele ofereau feciorilor batiste, iar feciorii, mai rar, le dădeau inele fetelor.

Jocul dura câteva ore, iar la final, mamele erau primele care mergeau spre casă. Acestea erau urmate de fete pe care le petreceau drăguții, după care cei însurați, iar la final ficiorii.

Jocul din duminici și sărbători era cadrul perfect pentru facilitarea cunoașterii tinerilor și verificarea anumitor simpatii. Pe lângă petrecere, era și un ceremonial premarital, în care se realizau legăturile dintre feciori și fete și se puneau în balanță posibilele alianțe dintre neamuri.

Filmul documentar etnografic „Intratu’ fetei în joc, la Orman” poate fi vizualizat pe canalul de Youtube al instituției „Tradiții clujene”.

OBICEIUL SECERIȘULUI GRÂULUI, RECONSTITUIT ÎN INCINTA PARCULUI ETNOGRAFIC „ROMULUS VUIA” DIN CLUJ-NAPOCA

Centrul Județean Pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, în parteneriat cu Muzeul Etnografic al Transilvaniei, instituții aflate în subordinea Consiliului Județean Cluj, și Asociația „Șezătoare Cluj” au reconstituit sâmbătă, 25 iunie 2022, obiceiul secerișului grâului, în incinta Parcului Etnografic „Romulus Vuia” din Cluj-Napoca.

Acțiunea a debutat cu împletirea buzduganului și a cununii secerișului, după care secerătorii au pornit spre casa gazdei. Clăcașii care au secerat holda au fost membrii Cetei „Sfântul Ioan Valahul” și ai Asociației „Zestrea” din Cluj-Napoca. Pe drum, buzduganul și cununa au fost udate de feciori, ca semn al fertilității

holdelor. Pe tot parcursul traseului au fost interpretate cântece specifice obiceiului de secerat.

Ajunși la casa gazdei, secerătorii au fost omeniți cu bucate tradiționale și jinars (țuică), după care a început jocul tradițional la sură, în acompaniamentul unui grup instrumental tradițional, în formula de trio transilvan, condus de Lia Pop din Frata.

Cei care au bucurat sufletele celor prezenți, spectatori și clăcași, cu jocul și cântecul tradițional au fost: Ceata Junilor Brasovecheni din Brașov, antropologul Răzvan Roșu, împreună cu un grup instrumental, jucăușul Ioan Moldovan din Berchieșu, desemnat Tezaur Uman Viu de Ministerul Culturii și Cătălina Rotaru. Jocul și voia bună au ținut până seara.

Foto: Darius Vele

ARTICOLE DE SPECIALITATE

FARMECUL COPILĂRIEI ÎN SATUL TRADIȚIONAL

*Prof. Maria Marinela ISTICI
C.A. CJPCT Cluj*

Ceea ce conține acest material reprezintă experiențe proprii pe care am avut privilegiul să le trăiesc intens și permanent în perioada anilor 1970-1980, ulterior bucurându-mă de legătura cu satul natal, Ceaba, pe parcursul vacanțelor, în special cele de vară.

Acest sat mirific este așezat în căldarea unei văi, la interferența județelor Cluj, Bistrița-Năsăud și Mureș. Pot spune că este un „magnet” care, și acum îi atrage pe toți cei plecați la oraș să revină cât se poate de des la casele părintești pentru a-și vedea părinții și rudele, aceștia făcând parte din categoria celor norocoși să mai aibă părinți „pe pământ, nu în gând”. Cu sufletul strâns, dar cu bucuria de a retrăi momente care au, totuși, partea lor benefică, se reîntorc și cei care „nu mai au la cine vini”, părinții nemaifiind, dar, găsesc neamurile, prietenii din copilărie care au rămas în sat, de fapt întreaga comunitate care formează o adevărată familie, rămânând prezent spiritul de întraajutorare și facere de bine.

Prezentarea preocupărilor și a jocurilor practicate de copiii din mediul rural, în acele vremuri, va trezi interes pentru cititorii de toate vârstele, cei mici aflând noutăți despre acestea, iar cei care s-au bucurat de acele vremuri și le-au trăit din plin, devenind poate nostalgici, dar, în același timp bucuroși de

retrăirile provocate de parcurgerea acestui articol.

De la vârste fragede, noi, copiii, aveam responsabilități în ceea ce privește muncile din gospodărie, dar și cele de la câmp. Aveam sarcini clare: „să rânduim (așezăm) lemnele tăietate la locu' lor, să aducem lemne de foc, să măturăm ograda (curtea) și drumul din dreptu' căsî, să ajutăm la „sămânatu' și răsăditu' cepei”, a usturoiului și a altor legume pă care le putem sămâna noi, să le udăm când era săcetă, să plejim (plivim) gredinuța, iară buruienile să le dăm la porci, la găini, la rață sau la găște, să strângem fân, să călcăm căpcițele și bodii, să ducem de mâncare la cosaș', la căpălitori (cei care săpau), di la 6-7 ani intrând și noi în rând cu ei, să strângem poame (prune, mere, pere ș.a.) și câte și mai câte”.

Mai trebuia să o ajutăm pe mama la pusu' războiului, mai exact la datu' ițălor (ițelor) p'ân spată și mai ales la făcutu' țăjilor (țevilor) cu sucala. Pe la 9-10 ani țeseam, ce-i drept în ritm lent, da' „bugăt de bine”, preșuri vărgate (cu dungi), din cârpe care nu mai trebuiau, care se foloseam de pus pe jos înainte de a apărea covoarele. Ajutam și la măturat în casă, la șters colbu' (praful), la coptu' lipciilor (clătitorilor) și a plăcintelor pă lespede, da' de frământat frământau muierile (femeile): mama sau bunica.

Așa mici cum eram, eu și sora mea înșiram duhanu' (tutunul) pe care-l cultivau părinții noștri și, de fapt, toți sătenii, atunci fiind vremea colectivului, cu normă care trebuia realizată. Acesta se usca agățat pe garduri, în secial la umbră. Toamna, înșiram corobetă (bucăți de fructe) pe sârmă subțire sau ață mai groasă, aceste șiraguri fiind urcate în podul casei pentru a se usca, urmând a fi consumate pe timpul iernii, hidratându-le în apă fierbinte.

Toate activitățile amintite le desfășuram atât în timpul școlii cât și în vacanțe. Dar nu eram scutiți în niciun fel de sarcinile care țineau de statutul de elevi. Acelea erau pe primul loc: scrierea

temelor cât era ziuă sau la lumina lămpii cu petrol, învățarea lecțiilor la toate obiectele de învățământ, și abia apoi ajutam la treburile casei, ale gospodăriei sau ale câmpului.

Următorul aspect pe care-l voi aborda se referă la jocurile practicate de copii în perioada anilor 1970-1980.

Primul joc pe care-l voi descrie se numește „**Nouă pietri**”. Se așezau nouă pietre una peste alta, acestea fiind alese cu grijă, astfel încât să aibă echilibru, să nu se răstoarne. Un copil, și anume cel care rămânea ultimul în urma aplicării unei numărători ritmice, melodice sau ritmico-melodice, care elimina rând pe rând câte un participant la joc, arunca o lăptă (minge) de la distanța de aproximativ 5 m, cu scopul de a răsturna cât mai multe pietre din cele nouă. Ceilalți participanți trebuiau să reazeze pietrele una câte una în forma inițială, fără a fi atinși de mingea aflată la cel care a răsturnat pietrele. Fiecare copil care încerca să așeze câte o piatră, dacă era atins de minge, ieșea din joc. Dacă se reușea așezarea tuturor celor nouă pietre, cel care trebuia să elimine jucătorii rând pe rând primea o pedeapsă. Dacă erau eliminați toți jucătorii și nu se reușea reazerea pietrelor, toți cei eliminați primeau pedepse: să cânte un cântec, să recite o poezie, să alerge dus-întors pe o anumită distanță, să stea într-un picior un anumit interval de timp, să imite anumite animale etc.

Un alt joc preferat de copiii din ciclul primar, dar și din cel gimnazial, era „**De-a țiglu**”. Pentru desfășurarea acestui joc era nevoie de două bețe, unul având lungimea de 40-50 de cm, al doilea cu lungimea de aproximativ 15-20 de cm. Era nevoie de o groapă, nu prea adâncă, în care să se așeze bățul mai mic într-o poziție oblică, pentru a putea fi lovit cu bățul mai lung în capătul suspendat, deplasându-se astfel la o anumită distanță, în funcție de forța cu care a fost lovit. Jucătorul respectiv măsoară cu bățul mai lung distanța de la groapă până la locul unde s-a deplasat

lemnul mai scurt. În acest fel procedează fiecare participant la joc, iar câștigătorul este desemnat cel care lovește cel mai bine lemnul scurt, acesta deplasându-se la cea mai mare distanță.

„**De-a ascunsa**” sau „**De-a mnija**” era un alt joc foarte distractiv pe care-l jucam frecvent. Locul cel mai des folosit era curtea școlii, având spațiu suficient și clădiri, fântâna din sat, bufetul, cooperativa și tufe din diferiți arbuști, în apropiere, având astfel multiple variante de a ne ascunde foarte bine. Cel care „bagă duba” (numără până se ascund toți participanții), îi caută și încearcă să ajungă primul la locul unde „bagă duba” să zică: „Ptiu, ptiu și numele participantului pe care l-a văzut. Dacă participantul găsit ajunge primul, spune el: „Ptiu, Ptiu și numele celui care „bagă duba”, acesta reluând numărătoarea de la început. Mai există situația în care cel care este găsit ultimul, urmează să „bage duba”.

Exemple de numărători rostite cu voce tare de cel care „bagă duba”, în timp ce se ascund participanții:

- numărarea de la 1 la 10, rar și tare, încheind cu versurile: „Cine nu-i gata/Îl ieu cu lopata”;
- numărarea din 2 în 2 până la 50, încheind cu aceleași versuri de mai sus;
- numărarea din 5 în 5 până la 100, încheind cu aceleași versuri de mai sus etc.

„**De-a culorile**” era un alt joc pe care-l practica copiii cu vârste cuprinse între 4 și 8 ani. Acest joc se practica aproximativ cu două-trei ore înainte de-a veni ciurda din pășune. Noi, copiii, ne îmbrăcam cu haine cât mai colorate. Prin eliminare, rămânea un copil care începea jocul:

„O rățușcă pă gunoi,
Numără din doi în doi:
Doi, patru, șasă, opt, zăce,
Ieși afară, măi berbece!”

Copilul rămas rostea următoarele versuri:

„Într-o călimară,
Plină cu cerneală,
Călimara s-o vărsat,
Ce culoare-ai căpătat?”

Cel pe care se termina ultima silabă, alegea o culoare. Copilul care nu avea culoarea aleasă, trecea în rolul „călimarei” și rostea din nou versurile de mai sus. Distracția era mare de tot, mai ales atunci când participanții căutau culoarea aleasă pe hainele cu care erau îmbrăcați. Jocul se derula până când veneau vacile și bivoliile de la pășune, ulterior, copiii conducând și îndrumând animalele să intre în curtea lor.

„**Rațele și vânătorii**”, un joc antrenant care implica un număr destul de mare de participanți. În curtea școlii, cu un băț, se trasa un teren de volei (un dreptunghi împărțit în două). Într-o parte stătea copilul care, după eliminarea celorlalți, printr-o numărătoare ritmică sau ritmico-melodică, rămânea ultimul.

Numărătoare ritmică:

„Unu, doi, tri patru, cinci, șasă, șapte, opt, nouă, zăce,
Un pahar cu apă rece,
Tăț' țâganii să să-nece,
Numa' unu' să rămâie,
Să să facă praf, tămâie,
Praf, tămâie, portocală,
Dumneata să ieș' afară.”

Acela care rămânea ultimul după numărătorea eliminatorie, adică vânătorul, avea o minge (lăptă) cu care trebuia să-i atingă, pe rând, pe ceilalți copii care se aflau, toți, în cealaltă parte a dreptunghiului. Cel care era atins cu mingea ieșea din joc, iar ultimul rămas prelua rolul de vânător, luând mingea cu care, așa cum spuneam, trebuia să elimine, prin atingere sau chiar lovire rațele (ceilalți participanți la joc).

Pentru copiii care abia apucau să umble în picioare, cum se spune la țară, li se făcea o jucărie dintr-un băț rotunjit la capete, pe care îl ținea pruncul în mână, în partea opusă a acestuia prinzându-se o cutie goală de conservă. Aceasta, prin deplasarea copilului, se învârtea, având contact permanent cu pământul, făcând și un zgomot suportabil, totuși, jucăria fiind „mașina” de la vremea respectivă (carul, căruța, teleguța).

Nu am epuizat această tematică, dar consider că merită să revin asupra acestui subiect într-un viitor articol. Consider că am reușit, într-o proporție semnificativă, să vă „teleportez” în vremuri de mult apuse, dar cu un farmec aparte, în ciuda tuturor situațiilor prezentate, care, pentru copiii și tinerii din zilele noastre par a fi din epoca primitivă. În ciuda simplității satului tradițional, consider că am avut o copilărie foarte fericită, îmbinând învățătura cu munca și joaca, având la dispoziție un mediu care ne-a ajutat să creștem și să ne dezvoltăm frumos și armonios.

Joc de copii, Răchițele, 2010

DECORAREA OUĂLOR DE PAȘTI

Claudiu-Lucian CUBLEȘAN

Am ales să dezbaterem această temă deoarece eram curioși dacă încondeierea ouălor este un obicei tradițional în Transilvania, respectiv în județul Cluj. Cât de corect este să încondeiem ouă și să spunem că acest meșteșug aparține și părții acesteia de țară? Concepția că doar în Bucovina s-au încondeiat și se încondeiază ouă este greșită, aceasta datorându-se faptului că obiceiul încondeierii ouălor a cunoscut o dezvoltare mai de amploare în această regiune, o dezvoltare atât de mare încât oamenii au început să asocieze ouăle încondeiate cu regiunea. Adevărul este că ouă s-au încondeiat și se încondeiază în toată țara. Dacă e să ne uităm înspre zona etnografică Bran o să remarcăm faptul că aici se încondeiază la fel de mult ca în Bucovina. *„Branul este unul din centrele cu tradiție, meșteșugul (de a încondeia) dezvoltându-se mult spre sfârșitul secolului al XIX-lea; în prima parte a secolului XX brănenii exportau ouă încondeiate în Europa de vest și în Statele Unite ale Americii; a rămas până în ziua de astăzi un meșteșug practicat de mulți localnici, în special femei”*¹. În Țara Lăpușului, care se află la granița cu județul Cluj, oamenii încondeiază ouă încă și în zilele noastre. *„Chiar dacă în Bucovina, ouăle încondeiate au devenit un brand, ouăle încondeiate din Țara Lăpușului respectă aceleași ritualuri străvechi. Alături de ouăle vopsite în roșu, care reprezintă o aluzie la sângele Mântuitorului Iisus Hristos, alături de ouăle cu simboluri fitomorfe (frunze, flori), vopsite în coji de ceapă din alte*

¹ Stoica, Georgeta și Olivia Moraru (1981) Zona Etnografică Bran. București: Editura Sport-Turism.

zone etnografice, remarcăm, în prezent, în Țara Lăpușului și ouăle încondeiate cu ceară”².

În următoarele rânduri o să încercăm să oferim o viziune mai amplă asupra decorării ouălor. Lucrarea de față încearcă să dea o relevanță încondeierii ouălor în Transilvania și, respectiv, în județul Cluj. Ne dorim ca acest obicei să fie recunoscut de societate ca fiind tradițional și pentru aceste zone. Din punctul nostru de vedere, faptul că decorăm ouă este tradiția și obiceiul care ne unește, tehnicile de decorare fiind supuse schimbării vremurilor, influențelor și dezvoltării.

Istoria decorării ouălor

Nu se știe cu exactitate când omul a înroșit primul ou, cert este că înainte cu două mi de ani de Iisus Hristos, în China antică se întrebuințau ouăle roșii, ba chiar s-au găsit ouă roșii de piatră în morminte foarte vechi. Nu putem determina cu exactitate momentul apariției primului ou decorat, dar putem susține că acest obicei provine dintr-o perioadă foarte îndepărtată în timp.

Credința prin care oul a stat la baza creării universului se regăsește în toată lumea, la toate popoarele și în toate culturile. În cartea sa *„Ouăle de paști”*, Artur Gorovei încearcă să dea o explicație divinizării oului: *„Misterul care învăluie oul desigur că a preocupat mintea primului om înzestrat cu rudiment de cugetare. Un obiect neânsuflețit, ca o piatră, să dea naștere unei ființe vii! Oul a sintetizat misterul Creațiunii; dintr-un ou trebuie să fi născut universul, Lumea- deci omul. Oul cosmic trebuie presupus la baza credinței tuturor popoarelor din lume.”*³

În România sunt prezente și s-au păstrat credințe provenite din perioada precreștină, care pun oul în centru creației

² Revista Memoria Etnologica, nr 70-71, 2019, p.88.

³ Artur Gorovei, *Ouăle de Paști*, București, 1937, p.11.

universului. De exemplu, în Bucovina se credea că Soarele e dintr-un ou.

Cele mai numeroase relatări despre originea ouălor de paști se referă la momentul cel mai importat din religia creștină și anume Învierea Domnului sau Sfintele Paști. Lucrarea lui Artur Gorovei surprinde foarte bine relatările oamenilor din toată țara despre originea ouălor de Paști.

O să începem cu povestea pe care noi am învățat-o de mici din comunitatea în care am crescut și anume satul Livada, comuna Iclod, județul Cluj. În satul Livada se crede că în timp ce domnul nostru Iisus Hristos era răstignit pe cruce, Maria Magdalena a mers cu un coș plin cu ouă la baza crucii, unde a început să plângă. Sângele Domnului a picurat peste acest coș și toate ouăle s-au făcut roșii.

În anul 1937, în revista Comoara Satelor se consemna că în jurul orașului Gherla se crede că ouăle roșii reprezintă sângele lui Iisus. Această informație o regăsim și în zilele noastre în satele din jurul Gherlei.

Putem spune că în țara noastră originea ouălor roșii este strâns legată de momentul răstignirii Domnului. Poveștile culese în perioada interbelică afirmă acest lucru. Este interesant că multitudinea de povestiri pe care Artur Gorovei le relatează în cartea sa sunt diferite, dar au aceeași finalitate, înroșirea ouălor. O să prezentăm câte o poveste din fiecare regiune istorică a României, pentru a demonstra unitatea credințelor din țară în ceea ce privește ouăle de Paști.

„În Ardeal, bătrânii spun că, după ce a fost îngropat Hristos o fată de jidov a zis că ea nu crede că va învia Iisus până ce nu se vor înroși ouăle ce le avea într-un coș pe cap, și atunci îndată s-au înroșit.”⁴

⁴ Ibidem. p. 25.

„După o tradiție din județul Vâlcea, toate ouăle din lume, până și ouăle de prin cuiburile păsărilor, s-au înroșit în clipa când a înviat Hristos.”⁵

„În Bucovina, o altă legendă spune așa: Pe timpul învierii Domnului, stătea o evreică în piață, cu două coșuri cu ouă de vânzare. Maria Magdalena, veselă, îi zise: <<Hristos a înviat!>>, iar evreica răspunse că atunci va învia Hristos, când ouăle din panerile ei se vor înroși, ceea ce s-a și întâmplat chiar în acea clipă. Maria Magdalena duse câteva ouă de acestea împăratului Tavreri (Tiberiu?), a cărui soție era oarbă, și atingându-i ochi cu ouăle roșii, o vindecă.”⁶

„În județul Tulcea, se spune că Maica Domnului alerga spre Iersualim să ducă vestea învierii, și s-a întâlnit cu femeia cu ouă, și ouăle s-au înroșit.”⁷

„În Răcășdia (Banat), ouăle roșii sunt pietrele pe care copii de școală, aduși de dascăli lor, le aruncau asupra lui Hristos, pe cruce.”⁸

În Vașcău (Crișana) se spune că <<o femeie s-a dus la crucea Domnului, unde era răstignit, cu o corfă plină cu ouă; a pus-o lângă sfânta cruce, până a sărutat-o, și când a plecat, vântul a ridicat marama ce era pe deasupra ouălor, și ce i-a fost multă mirarea văzând toate ouăle roșii în corfă>>.”⁹

Observăm deci că în toate regiunile României sunt prezente aceste legende prin care, în preajma învierii Domnului, ouăle s-au înroșit. Considerăm că acestea sunt unul din numitorii comuni care confirmă faptul că ouăle se decorează în toată țara. Un alt numitor comun ar fi faptul că obiceiul de a decora ouă de Paști încă se păstrează în toate zonele și subzonele etnografice

⁵ Ibidem. p. 25.

⁶ Ibidem. p. 26.

⁷ Ibidem. p. 26.

⁸ Ibidem. p. 23.

⁹ Ibidem. p. 23.

ale României. În prezent, tehnicile prin care se înfrumusețează ouăle diferă de la zonă la zonă, acest fapt datorându-se evoluției și interacțiunii cu alte culturi.

Tehnici de decorare a ouălor

Tehnicile de a decora ouă sunt foarte diverse, tehnica batic prin băi succesive de culoare, zgrăfitarea, vopsitul ouălor în coji de ceapă, decorarea ouălor cu ceară aplicată, etc. Toate aceste tehnici sunt folosite pe teritoriul României dar, în prezent, unele zone din țară au adoptat noile tehnici de decorare a ouălor, cea mai cunoscută fiind vopsitul ouălor în coji de ceapă. Pe suprafața oului se aplică o frunzuliță care are rolul de a proteja culoarea, după care oul se introduce într-un ciorap pentru ca frunza să stea fixă. La final oul se fierbe într-un vas cu apă în care s-au adăugat coji de ceapă roșie sau albă.

În satele clujene, această tehnică de decorare a ouălor este cea mai des întâlnită, ea fiind considerată cea tradițională. Noi considerăm că tradițional este faptul că decorăm ouă de Paști și că trebuie să vedem această tradiție ca ceva ce ne unește, nu doar ca popor, ci ca oameni într-o comunitate globală. Facem această afirmație deoarece, după cum menționam și mai sus, ouăle s-au decorat în întreaga lume, din cele mai vechi timpuri.

Întrebarea pe care ne-o punem cu toții este dacă în Ardeal se încondeiază ouă? Răspunsul îl putem lua direct din teren, din Țara Lăpușului, unde încă se încondeiază ouă, exact prin tehnica folosită în Moldova și Muntenia. Desigur că la un moment dat în toată Transilvania s-au încondeiat ouă, doar că acest obicei a evoluat, nu a dispărut. Exact cum în prezent adoptăm tehnici noi de decorare a ouălor, la fel și înaintașii noștri au preluat tehnici noi, care se pretind a fi mai moderne. Influențele din afara comunităților au dus la aceste schimbări sau împrumuturi.

Dacă mergem în Bihor sau în Țara Oașului, vom vedea că și acolo se încondeiază ouă prin tehnica batic, ceea ce este o dovadă a prezenței acestei tehnici și în Transilvania. Vecinii noștri maghiari, și când spunem vecinii nu ne referim la țară ci la maghiarii din Transilvania, încondeiază și ei ouă exact prin tehnica batic. Asta ne face să credem cu mai mare tărie că în toată Transilvania s-au încondeiat ouă la un moment dat, chiar și pe teritoriul județului Cluj.

Dacă ne uităm la poziționarea geografică a județului Cluj, observăm că acesta este situat chiar în centrul Transilvaniei. În nordul județului este Țara Lăpușului, unde se încondeiază și în prezent ouă¹⁰. Ce ne face să credem că doar acolo s-au încondeiat ouă? Să fie Lăpușul o insulă unde a evoluat acest meșteșug? Sau Clujul să fie un spațiu care, din cauza dezvoltării rapide, a pierdut acest meșteșug? Maghiarii de pe Valea Someșului Mic încondeiază încă ouă, oare doar ei au încondeiat ouă înainte? Noi nu credem asta, credem că acest meșteșug era practicat și de românii din satele județului Cluj, doar că influențele și dezvoltarea din punct de vedere material au dus la pierderea folosirii acestei tehnici de decorare a ouălor.

Tehnica batic, prin băi succesive de culoare este una din modalitățile de decorare a ouălor. Pentru a pune în practică această tehnică avem nevoie de condei sau chișiță, ceară de albine, vopsea (galben, roșu și negru), o sursă de căldură și ouăle spălate și degresate. Prima etapă este încălzirea cerii de albină până devine lichidă. Cu condeiul aplicăm ceara pe suprafața oului pentru a proteja ce dorim să rămână alb. Ceara de albine are rolul de a proteja culoarea. Acest prim strat de ceară, care se aplică pe albul oului, se numește „urzeala oului”. După ce am

¹⁰ Revista Memoria Etnologica, nr 70-71, 2019, p.88.

terminat de acoperit ce dorim să rămână alb, introducem oul în culoare galbenă. Oul este introdus succesiv în culorile cele mai deschise, până la cele mai închise. După ce oul s-a colorat în culoare galbenă, acoperim cu ceară porțiunile care dorim să rămână galbene. Introducem oul în culoarea roșie, după ce se usucă, acoperim ceea ce dorim să rămână roșu. Ultima culoare în care introducem oul este cea neagră. După ce oul este colorat în negru, la o sursă de căldură, topim ceara de pe el. Modelele închistrite cu ceară rămân imprimate pe coaja oului. După ce topim ceara, oul este uns cu o bucată de slănină pentru a străluci.

Culorile principale folosite în încondeierea ouălor sunt galben, roșu și negru. Culori precum verde, albastru, mov etc., sunt folosite mai târziu în decorarea ouălor. În trecut, culorile erau obținute din diferite plante care se găseau în natură. Doar mai târziu au început să se folosească culori chimice. În general, țăranii vopseau ouăle cu pigmentele folosite pentru vopsirea lânii.

Modelele închistrite pe coaja oului sunt diverse. Regăsim motive zoomorfe precum cocoșul, broasca, ariciul, șarpele, etc, motive antropomorfe precum hora, motive care reprezintă diferite elemente din natură precum diferite tipuri de frunze și flori, motive care reprezintă simboluri cerești, precum soarele, luna și stelele. Pe lângă aceste elemente inspirate din natură, țăranul mai

avea ca sursă de inspirație și propria gospodărie. Așa se face că pe coaja oului au apărut modele precum furca, greble sau plugul, elemente prezente în gospodăriile țărănești.

Dorim să concluzionăm cele redactate mai sus prin afirmația că decorarea ouălor este un obicei care nu este reprezentativ pentru o cultură aparte ci pentru toate culturile, credința cum că lumea și, efectiv, omul au la bază oul cosmic fiind prezentă la toate popoarele. Religia creștină a adoptat acest obicei și i-a dat o semnificație creștină. Legendele prin care ouăle sunt înroșite de sângele Mântuitorului sunt prezente în toate regiunile țării.

Tehnicile de decorare a ouălor sunt diverse, acestea evoluează odată cu vremurile. Dezvoltarea comunităților și industriilor au dus la folosirea unor noi tehnici de decorare. Cea mai spectaculoasă tehnică de decorare a oului este, din punctul nostru de vedere, tehnica batic prin băi succesive de culoare. Această tehnică este prezentă în toate regiunile țării. În unele zone ea a fost înlocuită cu vopsirea ouălor în coji de ceapă și folosirea unei frunzulițe pentru protejarea culorii.

În Transilvania se mai păstrează în unele zone tehnica încondeierii ouălor prin tehnica batic ceea ce ne face să credem că, la un moment dat, în toată Transilvania s-au încondeiat ouă prin această tehnică. Trebuie reținut faptul că faptul că decorăm ouă este tradiția transmisă din trecut și ceea ce ne unește ca oameni, tehnicile fiind multiple și supuse evoluției, influențelor și schimbării.

SEMNE DE PRIMĂVARĂ

În așteptarea primăverii, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj a realizat un proiect educațional la Dej, menit să-i apropie pe tineri de tradițiile populare și să le trezească interesul și dragostea față de patrimoniul cultural românesc. Este vorba despre o lansare de carte, expoziții de măștișoare și fotografie, prezentare de eseuri despre obiceiuri și tradiții de primăvară, cântece populare și proiecții de filme documentare.

Intitulat „Semne de primăvară – sărbători, obiceiuri și simboluri, la trecerea dintre anotimpuri”, evenimentul s-a desfășurat luni, 28 februarie 2022, la Muzeul Municipal Dej. Manifestarea, moderată de consultantul artistic Grigore Sâmborean, a debutat la ora 13:30, cu lansarea volumului „Cultura tradițională din județul Cluj – Valea Someșului Mic”, apărut la editura „Tradiții Clujene”. Acesta cuprinde materialele de cercetare multidisciplinară a culturii tradiționale din județul Cluj, realizate în Tabăra de vară pe Valea Someșului Mic, în mai multe localități.

Volumul a fost prezentat de consultantul artistic Adriana Andrei, care a vorbit despre importanța acestui demers și a dat cuvântul autorilor articolelor de specialitate, cuprinse în carte, prezenți la eveniment, printre care: prof. Constantin Albinetz, directorul Muzeului Municipal Dej, prof. Viorel Lăcătuș și consultantul artistic Maria Marinela Istici.

La final, managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, Adriana Irimieș, a mulțumit tuturor pentru prezență și a vorbit despre importanța acestui demers pentru cultura tradițională.

Totodată, pentru că în sală s-au aflat o parte dintre directorii școlilor din Dej, i-a îndemnat să desfășoare cu tinerii proiecte menite să promoveze obiceiurile și tradițiile din județ, pe care instituția clujeană de cultură să le sprijine.

În cea de-a doua parte a manifestării, de la ora 14:30, au avut loc o serie de activități cu elevii de la Palatul Copiilor Cluj, Structura Dej. A fost vernisată o expoziție de fotografie, sub îndrumarea prof. Delia Mureșan, coordonator Clubul Copiilor Dej, dar și o expoziție de mărtișoare, realizate de elevii dejeni, îndrumați de prof. Daniela Katona. Tinerii au citit și eseuri despre obiceiuri și tradiții de primăvară, iar la final s-au bucurat de cântece tradiționale, interpretate de un grup de elevi, coordonați de prof. Ioana Breda Morar.

În încheiere au fost vizionate două filme documentare despre tradiții și obiceiuri din județul Cluj, Țesătoare din Negreni” și „Gastronomia tradițională – Zama de limbarită de la Orman”, realizate în ultima perioadă de CJCPCT Cluj, în

campaniile de cercetare și revigorare a culturii tradiționale din județ.

Un grup de elevi de la Clubul Copiilor Dej, interpretând cântece tradiționale, coordonați de prof. Ioana Breda Morar

TEHNICA ÎNCONEIERII OUĂLOR, DEZVĂLUTĂ COPIILOR CLUJENI

În preajma Sărbătorilor Pascale, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj a organizat trei ateliere, în cadrul cărora tinerii clujeni au învățat tehnicile tradiționale de pregătire a ouălor pentru Paști.

Atelierul intitulat **„Tehnici tradiționale de decorare a ouălor de Paști”**, desfășurat în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga” și Școala Gimnazială „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca, a avut loc în data de 12 aprilie 2022 și a fost coordonat de consultantul artistic Claudiu Cubleşan. 15 elevi din clasele de gimnaziu, însoțiți de profesoara Dana Mureșan, au aflat amănunte despre tehnicile tradiționale de decorare a ouălor, în special despre tehnica „batic”, cea mai spectaculoasă tehnică de decorare a oului, prin băi succesive de culoare. Apoi le-au fost prezentate instrumentele de lucru: condei sau chișiță, ceară de albine, vopsea, sursa de căldură și ouăle spălate și degresate. După acest moment, tinerii au început decorarea ouălor, prin aplicarea cerii, cu ajutorul condeiului, pentru a proteja zona care se dorește să rămână albă. „Acest prim strat de ceară care se aplică pe albul oului se numește urzeala oului”, le-a explicat Claudiu Cubleşan. După acest procedeu, oul a fost introdus în culoare, iar la o sursă de căldură, ceara a fost topită, iar modelul a rămas astfel imprimat pe coaja oului.

Elevii, majoritatea îmbrăcați în straie populare, au fost foarte încântați de ceea ce au învățat în cadrul atelierului ce a durat mai bine de două ore. „Mi-a plăcut foarte mult că am învățat această tehnică de decorare a ouălor, a fost foarte interesant”, a spus o participantă. „Am fost încântată să aflu de

unde vine această tradiție de încondeiere a ouălor”, a precizat o altă elevă.

Claudiu Cubleşan explicând elevilor de la Școala Gimnazială „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca

„Este foarte important ca elevii să-și cunoască tradiția, iar pentru că ne apropiem de sărbătoarea Învierii Domnului, este foarte important ca ei să știe de unde vin ouăle roșii”, a spus profesoara Dana Mureșan, cea care i-a însoțit pe elevi.

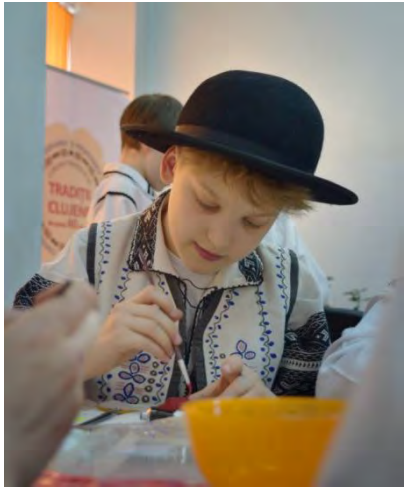
La final, managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, doamna Adriana Irimieș, i-a felicitat pe copii și le-a mulțumit lor și profesorilor coordonatori pentru dragostea față de cultura tradițională. „Ne dorim ca tot ce înseamnă frumusețea tradițiilor din județul Cluj și din țară să dăinuie peste veacuri.

Astfel că toate aceste proiecte pe care le derulăm se vor finaliza cu transmiterea tradițiilor și obiceiurilor frumoase de Paști, pe care noi le-am trăit în satul de odinioară și ne dorim să le conservăm și să le promovăm în rândul copiilor și tinerilor noștri”, a adăugat managerul instituției.

Proiectul „Pregătirea ouălor de Paști - Tradiții, credințe, obiceiuri” a fost derulat pe 14 aprilie 2022, în parteneriat cu Primăria Municipiului Gherla, Palatul Copiilor Cluj, Structura Gherla și Liceul Tehnologic Gherla, cu implicarea profesorilor: Angela Coroian, Daniela Katona, Kurusian Ildiko, Leleu Gyongyi, Otilia Badea, Roxana Gubcenco și Raluca Berceni.

Împărțiți pe grupe, zeci de elevi de la Clubul Copiilor Gherla, Liceul Tehnologic Gherla, dar și de la Școala Gimnazială din Livada au luat parte la ateliere, precum: încondeiat ouă, vopsit ouă cu coji de ceapă și frunze, de decorat ouă cu mărgelile și de pictat figurine de ghips. În cadrul acestora au auzit și piese muzicale tradiționale, doine instrumentale și pricesne, potrivite pentru perioada de post. Atelierele au fost susținute de mai mulți profesori din Gherla, dar și de consultantul artistic Claudiu Cubleşan de la CJCPCT Cluj.

Tânăra interpretă de muzică populară din Gherla, Larisa Gurzău

Totodată, un grup de profesoare de la Liceul Tehnologic Gherla (director Doina Mureșan), Mariana Morar, Crina Retegan, Livia Rus și Rozalia Gogoncea au susținut ateliere de creație în

domeniul textile – croitorie. În cadrul acestora tinerii au realizat diferite obiecte cu motive tradiționale.

În același timp, în sala festivă a clubului, grupe de elevi au vizionat filme documentare despre tradiții și obiceiuri din județul Cluj, realizate în ultima perioadă de instituția clujeană de cultură, în campaniile de cercetare și revigorare a culturii tradiționale din județ. De asemenea, tânăra interpretă de muzică populară din Gherla, Larisa Gurzău, a susținut un recital de pricesne, iar doi elevi de la clasa de pian din cadrul Palatului Copiilor Cluj, Structura Gherla, au „debutat” cu piese din repertoriul internațional.

Copii îmbrăcați în straie tradiționale, la Muzeul Municipal Dej

Peste 100 de copii și tineri din Dej au luat parte luni, 11 aprilie 2022, la o serie de ateliere de decorat ouă, în cadrul proiectului intitulat „**În așteptarea Sărbătorilor Pascale**”.

Manifestarea, derulată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj a debutat la ora 13:00, la Muzeul Municipal Dej. În deschidere, a luat cuvântul

managerul instituției clujene de cultură, doamna Adriana Irimieș, care a mulțumit partenerilor proiectului, tinerilor, părinților și profesorilor implicați pentru dragostea față de cultura tradițională. Prezent în deschidere, primarul orașului, domnul Costan Morar, a mulțumit Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj pentru toate proiectele derulate în această perioadă în orașul Dej, dar și participanților la proiectul educativ. „Mulțumesc copiilor noștri, părinților și cadrelor didactice, care duc mai departe obiceiurile de Paști, pentru ca tradiția să dăinuie”, a spus primarul.

Festivitatea de deschidere a proiectului, Dl Costan Morar primarul municipiului Gherla și dna Adriana Irimieș manager CJCPCT Cluj

Apoi, pe grupe, timp de două ore, tinerii, mulți îmbrăcați în straie populare, asistați de părinți și de profesori, au luat parte la mai multe ateliere, precum: atelier de încondeiat ouă, coordonator Claudiu Cubleşan, consultant artistic la CJCPCT Cluj,

atelier de vopsit ouă cu coji de ceapă și frunze, coordonator Voichița Maria Rus din Dej și atelier de decorat ouă cu mărgele, coordonator Daniela Katona, prof. la Palatul Copiilor Cluj, Structura Dej. În cadrul acestui atelier, cei mici au pictat figurine din ghips, precum suporturi pentru ouă, îngerași etc. Copiii s-au arătat foarte încântați de activitățile întreprinse, iar la final fiecare și-a luat acasă, ca amintire, obiectul decorat.

În paralel, în sala media a muzeului, tinerii au vizionat mai multe filme documentare despre tradiții și obiceiuri din județul Cluj, realizate în ultima perioadă de instituția clujeană de cultură, în campaniile de cercetare și revigorare a culturii tradiționale din județ. Cei prezenți, copii, profesori și părinți s-au bucurat și de un recital de pricesne, susținut de un grup de elevi de la Palatul

Copii Cluj, Structura Dej, coordonați de prof. Ioana Breda Morar.

La proiectul „În așteptarea Sărbătorilor Pascale” au participat copii de la Palatul Copiilor Cluj, Structura Dej, Școala Gimnazială „Mihai Eminescu”, Școala Gimnazială „Avram Iancu”, Școala Gimnazială nr.1 și Colegiul Național „Andrei Mureșanu”.

Astfel, la Dej, CJCPCCT Cluj se bucură de o bună colaborare cu Muzeul Municipal Dej, instituție de cultură din subordinea Primăriei Dej, coordonator Constantin Albinetz, consilieri Cristina Tudor și Ovidiu Rus. Aici, începând de anul trecut, s-au desfășurat mai multe activități, care au avut ca scop principal deprinderea de către tânăra generație a meșteșugurilor tradiționale.

EDUCAȚIE PRIN CULTURĂ

PROIECTE EDUCATIVE, DESTINATE TINEREREI GENERAȚII

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj derulează numeroase proiecte în cadrul cărora tinerii vizualizează filme documentare realizate de specialiștii instituției, se bucură de fotografiile etnografice, dar și de muzica tradițională. Totodată, sunt îndemnați să îmbrace straiile populare din lada de zestre a bunicilor pentru a învăța despre semnificația și importanța fiecărei piese de port popular în parte. Astfel, proiectul „Educație prin cultură” a continuat și-n acest an în școlile din județul Cluj.

Mărțișoare muzicale, proiect destinat copiilor din Cluj-Napoca

În prima zi de primăvară, instituția clujeană de cultură a derulat proiectul cultural-educativ „Mărțișoare muzicale”. Astfel, în parteneriat cu Grădinița „Camigo” II din municipiul Cluj-Napoca, le-au fost prezentate celor mici cântecele și obiceiurile de primăvară, specifice județului Cluj, dar și jocurile tradiționale.

Întâlnirea a avut loc marți, 1 martie 2022, când grupul de copii „Muguri de folclor”, coordonat de prof. Alexandru Filip, le-a prezentat preșcolărilor cântece de primăvară. Apoi, tinerii din cadrul Asociației „De la lume adunate și-napoi la lume date”, pregătiți de Daniel Rusu și Corina Cristuțiu, au adus în atenție câteva jocuri tradiționale din județul Cluj. La final, copiii, alături de părinți, au fost inițiați în jocul popular.

Tradițiile și obiectele populare, promovate în rândul elevilor din satele comunei Mărgău

Aproape 100 de elevi din satele comunei clujene Mărgău au participat marți, 29 martie 2022, la o nouă acțiune din cadrul proiectului „Educație prin cultură”, derulat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj.

Consiliul Județean Cluj
Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj

DERULEAZĂ
PROIECTUL
DEDICAT COPILOR

EDUCAȚIE PRIN CULTURĂ

marți, 29 Martie, ora 12:00
la Școala Gimnazială Răchițele

In program:

PRICESNE
interpretate de Grupul
„Paștroni Tradiției Răchițele”,
coordonator prof. **Marioara Boc**

POEZII CREȘTINE, ESEURI
despre Postul Paștilor
și despre muncile de primăvară,
prezentate de elevii școlii

**VIZIONARE DE
FILME DOCUMENTARE:**
„Clăca de tors, țesut și depănăt,
la Orman” și „Valente sacre ale pâinii
în tradiția populară: Prescurea”

PARTENERI MEDIA
Radio România, Radio Cluj,
Radio Școala, Centrul Județean
Cluj

Școala Gimnazială Răchițele

Manifestarea s-a desfășurat la Școala Gimnazială din localitatea Răchițele, unde elevii din clasele I-VIII au aflat amănunte despre obiceiurile și tradițiile din Postul Paștilor, despre muncile de primăvară și au vizionat filme etnografice.

Prima parte a întâlnirii, la care au luat parte elevi din Mărgău, Bociu, Buteni, Ciuleni, Răchițele, Scind-Frăsinet și din

cătunele Doda Pilies și Ic Ponor, care țin de satul Răchițele, a debutat la ora 12:00 și s-a desfășurat în cadrul Centrului de Documentare și Informare al școlii, unde un grup de elevi, pregătiți de directorul instituției de învățământ, profesoara Monica Mățiș, au cântat pricesne și au recitat poezii cu conținut religios. Apoi, câțiva tineri au prezentat în grai local tradițiile și obiceiurile din Postul Paștilor, dar și eseuri despre muncile de primăvară.

Totodată, managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, doamna Adriana Irimieș, le-a vorbit tinerilor despre importanța cunoașterii, păstrării și promovării obiceiurilor și tradițiilor populare din localitate. Apoi, au vizionat două filme documentare etnografice: „Claca de tors, țesut și depănat, la Orman” și „Valențe sacre ale pâinii în tradiția populară- Prescura”, realizate în ultima perioadă de instituția clujeană de cultură.

În a doua parte a întâlnirii, în muzeul școlii, membrii Grupului „Păstrătorii Tradiției Răchițele”, coordonator prof. Marioara Boc, format din săteni, au interpretat privesne în fața tinerilor.

Instrumentele tradiționale din lemn, prezentate elevilor din Huedin

Peste 150 de de elevi de la două licee din Huedin au aflat marți, 10 mai 2022, amănunte despre instrumentele tradiționale din lemn, tulnicul și fluierul, în cadrul unui proiect cultural-educativ, menit să-i apropie de tradițiile și obiceiurile populare, derulat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj.

Intitulată „Povestea tulnicului”, întâlnirea a debutat la ora 12:00, la Casa de Cultură din Huedin și a făcut parte din cadrul programului multi-anual „Educație prin cultură”, inițiat de instituția clujeană.

În deschidere, în prezența primarului orașului Huedin, dr. Mircea Moroșan, elevii de la Liceul Teoretic „Octavian Goga” și Liceul Tehnologic „Vlădeasa”, însoțiți de profesori, au vizionat un film documentar etnografic, realizat de CJCPCT Cluj în zona de munte a județului Cluj, care prezintă mai multe obiceiuri, precum: „împletitul cununilor de Sânzâiene”, „ghicitul sub blide”, „haba”- șezătoarea și jocul satului.

După acest moment, coordonatorul de proiect, consultantul artistic Maria Marinela Istici, le-a vorbit elevilor despre frumusețea și bogăția obiceiurilor și tradițiilor populare din județul Cluj, îndemnându-i să le cerceteze și să le promoveze, deoarece acestea reprezintă identitatea neamului românesc.

Apoi, etnologul clujean Răzvan Roșu le-a făcut tinerilor incursiune în istoria și tehnica de confecționare a tulnicului și a fluierului și le-a exemplificat unele melodii la aceste instrumente, iar o parte dintre elevi au fost dornici să încerce să cânte la tulnic și fluier.

Elevii au aflat că tulnicul, pe lângă instrument muzical, era și un mijloc de comunicare în satele răsfirate din Munții Apuseni. Cel care îl folosea, trebuia să cunoască foarte bine cântările care anunțau diferite munci, dar și pe cele destinate unor evenimente majore din viața comunității, precum: nașterea, botezul, nunta sau decesul.

În trecut, cu tulnicul se alungau și animalele sălbatice sau era anunțat un război. De asemenea, fluierul era un instrument după care, în vechime, se juca. Astfel, Răzvan Roșu le-a exemplificat și câteva strigături de la jocul satului.

La final, participanții s-au bucurat de un moment vocal-instrumental, prezentat de elevi din cadrul Ansamblurilor folclorice „Junii Vlădeșei” și „Cununa Vlădeșei”, coordonator: prof. Florin Ciorte. Au fost interpretate două cântece vocale, apoi Răzvan Ungur, elev în clasa a XII-a la Liceul Teoretic „Octavian Goga” și instrumentist în cadrul orchestrei „Cununa Vlădeșei” a Casei de Cultură din Huedin, a interpretat două cântece la fluier. În final, Petru Gligan, instrumentist al orchestrei „Cununa Vlădeșei”, a interpretat la vioară și vioară cu goarnă o învârtită de pe Valea Almașului și un joc de pe Valea Crișului.

Activitatea s-a încheiat cu mulțumirile aduse tuturor celor implicați, elevi și profesori, de managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj,

Adriana Irimieș, care i-a felicitat pentru interesul manifestat. Totodată, a precizat că proiectele educative vor continua la Huedin în toamnă, cu activități ce vor viza jocul tradițional. De asemenea, a înmânat tuturor coordonatorilor albume fotografice, CD-uri și cărți ce reflectă cultura tradițională din județul Cluj, toate apărute la editura Tradiții Clujene.

Manifestarea a fost derulată în parteneriat cu parteneriat cu Liceul Teoretic „Octavian Goga”, director prof. Horea- Dorin Mătiș, Liceul Tehnologic „Vlădeasa”- director prof. Cristina Florentina Șaitiș, Primăria Huedin și Casa de Cultură Huedin.

Din zestrea tradițiilor clujene: cântece și jocuri în rândul copiilor”, la Mihai Viteazu

Peste 150 de elevi de la Școala cu clasele I-VIII „Mihai Vodă” din Mihai Viteazu s-au familiarizat marți, 24 mai 2022, cu obiceiurile și tradițiile populare din județul Cluj, dar au ascultat și cântece vocale, prezentate de tinerii din zonă. Totodată, au învățat câțiva pași de joc și au aflat amănunte despre jocurile tradiționale. În acest sens, alături de profesorii lor, au participat de la ora 11:00, la Casa de Cultură din localitate, la un proiect cultural- educativ, menit să-i apropie de tradițiile și obiceiurile populare.

Intitulată „Din zestrea tradițiilor clujene: cântece și jocuri în rândul copiilor” și organizată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, întâlnirea a făcut parte din cadrul proiectului „Educație prin cultură”, derulat în această perioadă de instituția clujeană.

În deschidere, coordonatorul de proiect, consultantul artistic Marinela Zegrean Istici, a transmis salutul managerului CJCPCT Cluj, Adriana Irimieș, și le-a vorbit elevilor despre proiectul cultural-educativ derulat și importanța acestuia, după care le-a

prezentat editorialele instituției, cărți, reviste, albume audio etc. Apoi, cu toții au vizionat filmul documentar etnografic „Meșterul Viorica Tripon din Negreni -Tezaur Uman Viu” și au fost purtate discuții despre hainele tradiționale și confecționarea lor, despre prelucrarea fibrelor textile și obiceiurile tradiționale, cu consultantul artistic Grigore Sâmbloan.

Un al moment foarte apreciat de participanți a fost cel de inițiere în jocurile tradiționale din zonă, alături de profesorul Ioan Cuc, cel care a exemplificat jocul fecioresc, târnăveana și jocul de doi.

În încheiere, patru tineri din zonă, Gabriel Făgădar, Bianca Sükosd, Manuela Vâtcă și Raluca Drule, coordonați de prof. Claudiu Ciotleuș, au prezentat în fața elevilor cântece din zona de Câmpie a județului Cluj. Micii beneficiari au participat activ, ritmizând și aplaudându-și colegii cu mare drag, această etapă având rolul de a-i încuraja și pe ei spre astfel de activități extrașcolare. În încheiere, a fost prezentată „Strigătura la găină”

de către Raluca Drule și Gabriel Făgădar, partea cu cel mai mult umor din cadrul obiceiului de nuntă, dar, adaptată particularităților de vârstă ale elevilor prezenți.

Manifestarea a fost derulată în parteneriat cu Școala cu clasele I-VIII „Mihai Vodă”, din Mihai Viteazu (director prof. Daniela Arion, cadrele didactice care au însoțit elevii: Făgădar Klara Katalin, Sicoe Angela, Neamțu Cosmina, Bereș Aurelia, Berindei Iolanda) și Casa de Cultură Mihai Viteazu, director Alexandru Făgădar.

Jocurile, obiceiurile și instrumentele tradiționale, prezentate elevilor clujeni

Zeci de elevi de la două instituții de învățământ din Cluj-Napoca au participat marți, 3 mai 2022, la un atelier de joc tradițional, în cadrul manifestării „Mândru-i jocu' pă la noi”, derulată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj. Pe lângă joc, tinerii au aflat amănunte despre instrumentele tradiționale din lemn, fluierul și tulnicul, dar au vizionat și un film documentar etnografic. Activitatea a

debutat la ora 12:00, la Casino - Centrul de Cultură Urbană Cluj-Napoca și a făcut parte din cadrul proiectului „Educație prin cultură”, derulat în această perioadă de instituția clujeană.

În deschidere, a fost proiectat filmul „Claca de tors, țesut și depănat, la Orman”. În urma vizionării, cei peste 50 de elevi de la Școala Gimnazială „Iuliu Hațieganu” și de la Liceul de Informatică „Tiberiu Popoviciu” din Cluj-Napoca, majoritatea îmbrăcați în costume populare, au aflat ce era claca în lumea satului, când se desfășura și ce însemnătate avea în cadrul relațiilor sociale.

După acest moment, etnologul Răzvan Roșu le-a făcut o incursiune în istoria și tehnica de confecționare a instrumentelor tradiționale din lemn, fluierul și tulnicul, și le-a exemplificat câteva melodii la aceste instrumente.

Etnologul Răzvan Roșu

În același timp, o parte dintre participanți au avut ocazia să și cânte la astfel de instrumente. Elevii au fost fascinați de sunetul tulnicului care, pe vremuri, era folosit ca mijloc de comunicare și instrument pentru interpretarea cântecelor. Răzvan Roșu le-a explicat că localnicii din Apuseni folosesc și acum tulnicul, atât ca instrument muzical, cât și ca mijloc de comunicare sau chemarea animalelor, în satele risipite prin munți. În ce privește fluierul, tinerii au aflat că acesta era confecționat în special de ciobani și, de multe ori, în vechime, oamenii jucau acompaniați doar de fluier și cimpoi.

În ultima parte a activității, participanții au fost inițiați în frumusețea jocurilor tradiționale din Câmpia Transilvaniei și din zona Mocănimea Gilăului. Coordonați de profesorii coregrafi Camelia și Ioan Motoc, prin mâinile cărora, de-a lungul timpului, au trecut generații de jucăuși, tinerii au învățat pașii de bază ai jocurilor tradiționale, dar și strigăturile specifice. Totul s-a desfășurat în acompaniamentul unui grup instrumental

tradițional, în formula de trio transilvan, compus din Emil Mihaiu - vioară, Tudor Motoc - braci și Zenu Zanc - contrabas. În timpul jocului, profesoara Camelia Motoc le-a vorbit copiilor și despre componența costumului popular, care reflectă vârsta, statutul social și locul de proveniență a celui ce-l poartă.

La final, managerul instituției clujene de cultură, Adriana Irimieș, le-a mulțumit tuturor pentru implicare, elevi, profesori și coordonatori ateliere, și le-a oferit albume fotografice, CD-uri și cărți ce reflectă cultura tradițională din județul Cluj, toate apărute la editura Tradiții Clujene.

Manifestarea, coordonată din partea Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj de consultantul artistic Maria Marinela Istici, a fost derulată în parteneriat cu Școala Gimnazială „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca (director prof. Carmen Stănescu, coordonator prof. Delia Bob și prof. Ana Dana Mureșan), Liceul de Informatică „Tiberiu Popoviciu” din Cluj-Napoca (director prof. Silviu Cristian Rad, coordonator prof. Antonia Petrea) și Casino - Centrul de Cultură Urbană Cluj-Napoca.

Sava Negrean Brudașcu, omagiată la Cluj-Napoca, în cadru unui spectacol folcloric

Activitatea interpretei Sava Negrean Brudașcu, unul dintre cei mai mari artiști pe care i-a dat zona Sălajului și a Ardealului, a fost omagiată joi, 2 iunie 2022, în cadru unui spectacol folcloric, ce a avut loc la Colegiul de Muzică „Sigismund Toduță” din Cluj-Napoca. La manifestarea, care s-a desfășurat chiar de ziua de naștere a artistei, au luat parte elevi și profesorii instituției de învățământ, oameni de cultură, autorități locale și județene, dar și mulți iubitori de folclor.

Organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, în parteneriat cu Colegiul de Muzică „Sigismund Toduță” din Cluj-Napoca, spectacolul intitulat „Așteapă-mă, dor, că viu” a debutat la ora 18:00, în sala festivă a Colegiului.

În deschidere, directorul instituției de învățământ, prof. Dacian Cesa-Goje, a arătat că Sava Negrean Brudașcu este mentor a numeroase generații din cadrul Colegiului de Muzică „Sigismund Toduță”.

„Alegerea unui model în viață, din punct de vedere profesional, este foarte importantă. Modelul sau mentorul ne influențează acțiunile și ne ajută să ne arătăm adevăratul potențial. Doamna Sava Negrean Brudașcu reprezintă cu siguranță un model pentru elevele noastre, este modelul unei cariere de succes, o păstrătoare a valorilor autentice, un artist care nu a făcut compromisuri față de repertoriul prezentat publicului”, a afirmat prof. Dacian Cesa-Goje.

Apoi, cei prezenți s-au bucurat de un recital instrumental, susținut de Orchestra profesionistă „Cununa Transilvană” a CJCPCT Cluj, dirijor prof. Ovidiu Barteș, alături de interpreta Mariana Morcan. În fața spectatorilor au evoluat și eleve de la clasele de canto muzică tradițională din cadrul Colegiului, coordonate de prof. Cristina Covrig, prof. Florina Matei și prof. Andrei Țara, care au interpretat, acompaniate de Orchestra „Cununa Transilvană”, cântece din repertoriul Savei Negrean Brudașcu. Andreea Bogdan, Andreea Pop, Anicuța Roșu, Alice Ghile, Bianca Popa, Camelia Tămaș, Codruța Chețan, Ioana Șuteu, Ioana Toader, Olivia Titieni, Maria Vlăsa, Miruna Medrea, Raluca Delean și Sandra Cojocarau au adus în scenă atât cântece din perioada de debut a artistei, cât și din repertoriul actual.

Manifestarea a fost încununată de recitalul interpretei Sava Negrean Brudașcu, care și-a exprimat bucuria pentru tinerele fete, care au adus în fața publicului doar cântece din repertoriul său bogat și variat și le-a urat mult succes pe calea cântecului popular. La final, toți cei prezenți i-au cântat „La mulți ani!” și au fost prezentate mesaje de felicitare din partea reprezentanților unor instituții publice și de cultură din oraș. Printre cei care au

luat cuvântul s-a numărat și managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, Adriana Irimieș.

Sava Negrean Brudașcu s-a născut pe 2 iunie 1947 în satul Bucium din județul Sălaj. Pe lângă cântecele culese din zona sa natală abordează și un repertoriu patriotic, fiind o iubitoare a satului și pământului strămoșesc.

Spectacol folcloric „Așteaptă-mă, dor, că viu” face parte din proiectul „Educație prin cultură”, derulat în această perioadă de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, având ca obiective promovarea și protejarea culturii tradiționale clujene în rândul elevilor.

**„Mândru-i jocu’ pă la noi”,
activități dedicate copiilor și tinerilor prezenți la
Olimpiada „Meșteșuguri Artistice Tradiționale”**

Cei peste 90 de elevi de la școlile din județul Cluj, prezenți la Olimpiada „Meșteșuguri Artistice Tradiționale” – faza județeană 2022, au fost inițiați în frumusețea jocurilor tradiționale.

La finalul competiției care s-a desfășurat sâmbătă, 4 iunie 2022, la Liceul Teoretic „Petru Maior” din Gherla, tinerii au avut parte de un atelier de joc tradițional, intitulat „Mândru-i jocu’ pă la noi”, coordonat de profesorii coregrafi Camelia și Ioan Motoc. Prin mâinile celor doi profesori, de-a lungul timpului, au trecut generații de jucăuși, care au dus mai departe tradiția jocurilor populare românești. Ei au înființat o școală de dans tradițional românesc ce le poartă numele și, pe lângă elevi și studenți, în cadrul acestei școli urmează cursuri de joc tradițional oameni cu studii superioare, profesori universitari, medici, ingineri, avocați, dar și oameni simpli, care au căutat de mulți ani posibilitatea de a învăța să joace.

Atelierul, care a avut menirea de a-i apropia pe tineri de jocurile, tradițiile și obiceiurile populare, a debutat la ora 12:30 și face parte din cadrul proiectului „Educație prin cultură”, derulat în această perioadă de instituția clujeană.

OLIMPIADA
„MEȘTEȘUGURI ARTISTICE TRADIȚIONALE”
Olimpiada „Meșteșuguri Artistice Tradiționale”
- Faza Județeană 2022

Peste 90 de elevi de la 20 de unități de învățământ din întreg județul Cluj s-au întrecut sâmbătă, 4 iunie 2022, la Gherla, în cadrul Olimpiadei „Meșteșuguri Artistice Tradiționale” – faza județeană 2022.

Competiția s-a desfășurat începând cu ora 10:00, la Liceul Teoretic „Petru Maior” din Gherla. Elevii, de la clasele pregătitoare până la nivel de liceu, au concurat la mai multe categorii din cadrul atelierelor: prelucrare lemn, os, pictură icoane pe sticlă, lemn sau piatră, realizare podoabe din mărgele, țesut, cusut, tors, împletit, realizare costume tradiționale și păpuși, măști, ceramică, împletituri, artă decorativă și încondeiat ouă. Conform regulamentului, tinerii s-au prezentat în costum popular, specific zonei etnografice pe care o reprezintă, și au adus cu ei unul sau două produse finite, dar și semifinite, pe care le-au finalizat în cadrul etapei județene a olimpiadei, în prezența comisiei de jurizare. Comisia a fost compusă din consultanții artiști ai Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, Marinela Zegrean Istici, Consuela Bendea, Claudiu Cubleşan și Grigore Sâmboan, profesoara Laura Constantin-Ocneru de la Liceul Teoretic „Petru Maior” din Gherla și prof. univ. dr. Marcel Muntean de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, specializarea Artă Sacră.

Concursul s-a desfășurat între ore 10:00 – 11:30, cu sprijinul profesorilor liceului și a elevilor voluntari, după care, timp de o jumătate de oră, atelierelor au fost vizionate de reprezentantul Inspectoratului Școlar Județean Cluj, prof. Cristina Albinetz, de

primarul oraşului Gherla, Ovidiu Drăgan, de părinţi şi de publicul larg.

Membrii în comisia de jurizare: prof. univ. dr. Marcel Muntean, Consuela Bendea și Grigore Sâmbaoan

Profesoara Laura Constantin-Ocneru, membru în comisia de jurizare

Reprezentantul Inspectoratului Școlar Județean Cluj, prof. Cristina Albinetz

Membrii în comisia de jurizare: Marinela Zegrean Istici și Claudiu Cubleşan

În vizită, Primarul municipiului Gherla, Ovidiu Drăgan

Începând cu ora 12:00, în curtea liceului, participanții la olimpiadă au avut parte de un program artistic, susținut de Ansamblul Folcloric „Mugurii Mintiului”, instructor Simion Berchi, în cadrul căruia au evoluat și soliștii vocali, elevii David Chezan, Ana-Maria Cioban și Violeta Cioban. Totodată, toți cei prezenți, tineri, părinți și profesori, au fost inițiați în frumusețea jocurilor tradiționale din Câmpia Transilvaniei, în cadrul unui atelier de joc

tradițional, coordonat de profesorii coregrafi Camelia și Ioan Motoc.

Apoi, în jurul orei 14:00 a avut loc premiarea câștigătorilor. În deschidere a vorbit directorul Liceului Teoretic „Petru Maior” din Gherla, prof. Cosmina Forț, gazda Olimpiadei, care i-a felicitat pe participanți, pe profesorii coordonatori și pe părinți pentru dragostea și interesul cu care se aplecă spre tradițiile și meșteșugurile populare. A luat cuvântul și primarul orașului Gherla, Ovidiu Drăgan, dar și prof. univ. dr. Marcel Muntean, membru al juriului, care și-a exprimat bucuria de a fi prezent la această competiție, menită să promoveze în rândul tinerilor dragostea față de patrimoniul cultural românesc. După acest moment, consultantul artistic Grigore Sâmbocan a transmis mesajul de felicitare din partea managerului CJCPCT Cluj, Adriana Irimieș, și a arătat că rezultatele proiectelor educative ale instituției, derulate constant în școlile clujene, dau roade și prin numărul mare de participanți la această competiție.

La final, au fost premiați toți elevii, iar primii trei elevi premiați (câștigători ai locurilor I) au fost desemnați să reprezinte județul Cluj la Sibiu, în cadrul fazei naționale a Olimpiadei Meșteșugurilor Artistice Tradiționale, care se va desfășura în perioada 20-24 iulie 2022, la Muzeul ASTRA din Dumbrava Sibiului.

Aceștia sunt:

RĂILEANU ȘTEFAN -Prelucrare metal, clasa a VIII-a, Școala Gimnazială „Alexandru Bohățiel” Vultureni;

CERNOVSCHI MELINDA MAGDALENA -Cusături, clasa a X-a, Liceul Tehnologic Gherla;

CORNEA TANIA ADELINA -Podoabe din mărgele, clasa a X-a, Palatul Copiilor Cluj- Structura GHERLA;

Rezerve: Cubleşan Ioana Maria -Ouă încondeiate, Liceul Teoretic Ana Ipătescu Gherla și Aldea Șandor Carla – Icoană pe sticlă, Școala Spectrum, Cluj

Olimpiada „Meșteșuguri Artistice Tradiționale” – faza județeană 2022, o întrecere educativă, care urmărește conștientizarea școlărilor asupra valorilor civilizației populare românești, a fost organizată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, instituție de cultură aflată în subordinea Consiliului Județean Cluj, coordonator de proiect consultantul artistic Adriana Andrei, în parteneriat cu Ministerul Educației, Inspectoratul Școlar Județean Cluj, Primăria Municipiului Gherla și Liceul Teoretic „Petru Maior”.

Mulțumim întregului colectiv profesoral de la Liceul Teoretic „Petru Maior” din Gherla, dir. Cosmina Forț și dir. adj. Livia Divricean, dar și elevilor voluntari, pentru buna desfășurare a competiției școlare Olimpiada „Meșteșuguri Artistice Tradiționale” – faza județeană 2022.

Un rol deosebit în buna desfășurare a competiției l-a avut și prof. Dana Katona de la Palatul Copiilor Cluj, Structura Gherla.

Tineri Clujeni, pe podium la Olimpiada Meșteșuguri Artistice tradiționale, faza națională

S-a încheiat cea de-a XXV-a ediție a fazei naționale a Olimpiadei „Meșteșuguri artistice tradiționale”, găzduită de Muzeul Astra din Sibiu. 200 de participanți din 26 de județe ale țării, dar și din străinătate, respectiv Bulgaria și Republica Moldova, s-au întrecut la diferite îndeletniciri.

Micii-mari-meșteșugari au fost distribuiți pe 33 de secțiuni, precum: țesut la război vertical și orizontal, brodat, cusut, confecționat piese de port popular, confecționat podoabe, confecționat păpuși în port popular, confecționat opinci, ciucuri pe chelteu, împletit, împletit fibre vegetale, prelucrarea artistică a lemnului, sculptură lemn, xilogravură, pirogravură, prelucrare metal, mobilier pictat, confecționat jucării tradiționale, încondeiat ouă, pictat icoane pe sticlă și pe lemn, pictură naivă, modelat ceramică, olărit, confecționat măști, artă decorativă.

Duminică 24 iulie, de la ora 17:00, s-a desfășurat festivitatea de închidere și premiere a olimpiadei, moment în care toți participanții au fost îmbrăcați în costume tradiționale.

Cei cinci tineri care au reprezentat județul Cluj au obținut locurile I, II și III:

CUBLEȘAN IOANA MARIA – Locul I – Ouă Încondeiate, Liceul Teoretic Ana Ipătescu Gherla

RĂILEANU ȘTEFAN – Locul I – Prelucrare metal, Școala gimnazială Alexandru Bohățiel Vultureni

CORNEA TANIA – Locul II – Podoabe, Palatul Copiilor Cluj, Structura Gherla

CERNOVSCHI MELINDA – Locul II – Brodat, Liceul Tehnologic, Gherla

ALDEA ȘANDOR CARLA – Locul III – Icoană pe sticlă, Școala Spectrum, Cluj

Ei au fost însoțiți de prof. Daniela Katona de la Clubul Copiilor Gherla.

Cea de a XXV-a ediție a fazei naționale a Olimpiadei „Meșteșuguri artistice tradiționale” s-a desfășurat în perioada 21 – 24 iulie 2022, la Muzeul ASTRA din Sibiu.

„Este o mare bucurie pentru noi, cei mici și cei mari, să ne reîntâlnim sau să îi cunoaștem pe foștii olimpici, astăzi profesori, artiști, meșteri populari, restauratori și jurați în cadrul Olimpiadei. În urmă cu 30 de ani se desfășura prima ediție a Târgului Copiilor Meșteșugari din România, manifestare transformată în 1996, cu sprijinul Inspectoratului Școlar Județean Sibiu, în Olimpiada „Meșteșuguri artistice tradiționale”, a declarat Elena Găvan, muzeograf și responsabil de eveniment.

ȘCOALA DE VARĂ, locul unde se învață meșteșuguri tradiționale

Meșteșugurile tradiționale din lumea satului de altădată au fost captivante pentru sute de copii și tineri care au participat la activitățile educaționale, organizate de CJCPCT Cluj, de-alungul anilor.

Sub genericul „**Micii Meșteri Mari**” s-a desfășurat Școala de vară de la Gherla, în perioada 13-23 iunie 2022, în organizarea Palatului Copiilor Cluj - Structura Gherla, Primăria Gherla, în parteneriat cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj. Timp de două săptămâni, zeci de elevi au învățat mai multe meșteșuguri tradiționale, în cadrul unor ateliere, desfășurate zilnic, între orele 10:00 – 13:00, la Clubul Copiilor Gherla, strada 1 Decembrie 1918, nr. 12.

Elevii au luat parte la diverse ateliere, printre care: olărit și metaloplastie, cusături și pictură. Totodată, s-au delectat cu audiții de muzică populară și au avut ocazia să descopere patrimoniul local al orașului Gherla. Activitățile, coordonate de profesorii Clubului, dar și de invitați (Angela Coroian – coordonator Clubul Copiilor Gherla, Katona Daniela, Kurusian Ildiko, Roxana Gubcenco, Leleu Gyongyi și Otilia Badea, lect. asociat dr. Gabriel Virgil Rusu de la Facultatea de Istorie și Filosofie- Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca și meșterii populari Sorin și Izabela Bucur), au fost destinate în special tinerilor pasionați de meșteșugurile tradiționale, care, pe parcursul anului, au frecventat activitățile Clubului Copiilor Gherla. Totodată, atelierelor au putut fi vizitate și de publicul larg.

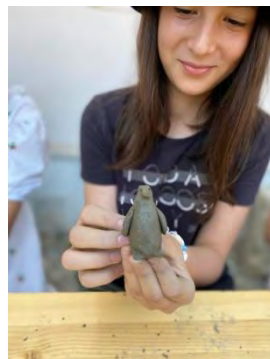
Școala de vară „Micii Meșteri Mari” s-a încheiat pe 23 iunie a.c., la Muzeul de Istorie din Gherla.

De-a lungul vremii, colaborarea dintre cele două instituții, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj și Palatul Copiilor Cluj, Structura Gherla, a fost încununată de succes. Zeci de elevi au fost premiați în ultimii ani la Olimpiada Meșteșugurilor Artistice Tradiționale, organizată de CJCPCT Cluj.

Școală de Vară, la Muzeul Municipal Dej

În cadrul Școlii de Vară, organizată în perioada 28 iunie -1 iulie 2022 la Muzeul Municipal Dej de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, în parteneriat cu Muzeul Municipal Dej, zeci de copii și-au petrecut o săptămână din vacanța de vară învățând meșteșugurile tradiționale din lumea satului de altădată, precum: olărit, metaloplastie, ceramică, pictură și confecționat podoabe.

Activitățile au avut loc sub îndrumarea prof. Daniela Katona de la Clubul Copiilor Dej.

OBICEIURI ȘI TRADIȚII

„CAPUL PRIMĂVERII” SAU „DEZLEGAREA ANULUI”, ÎN SATUL TRADIȚIONAL

*Grigore SÂMBOAN
Claudiu CUBLEȘAN
C.A. CJCPCT Cluj*

În satul tradițional, la 1 martie, conform calendarului popular, era sărbătorit „capul primăverii” sau „dezlegarea anului”. Această dată marca reînvierea naturii, dar și reluarea ciclului agrar. Totodată, era începutul sărbătorilor primăverii, „praguri” simbolice ale „drumului pâinii”, de la încolțire, rodire, până la recoltare.

Conform unei legende populare, prima reprezentare a mărtișorului, simbol al vieții terestre împletită cu cea cosmică, a fost printr-un șnur alb-negru (ziua și noaptea), numit în satele tradiționale „funia anului”. Astfel, este vorba despre schimbarea timpului, de încleștarea dintre iarnă și primăvară, frig și căldură, dintre întuneric și lumină.

De la 1 martie puteau porni plugurile, oamenii începeau aratul. Femeile nu lucrau în primele trei zile din această lună, nu torceau, nu coseau sau țeseau, deoarece erau zile care anunțau perioadele potrivite pentru semănat, arat și recoltat.

În satul românesc, mărtișorul (șnurul împletit din fire albe și roșii) era dăruit copiilor, fetelor și mamelor, pentru a fi purtat la mână timp de 9 sau 12 zile, uneori chiar până la Florii, pentru a

sănătate și ferirea de tot lucrul rău, aflăm din volumul „Obiceiuri tradiționale românești din Transilvania”, autor etnolog Maria Bocșe, editat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj.

„Dacă dădei tu, ca fată, de întâi, așteptai să capeț’ de 8 martie, de la feciori

Maria Oltean din Livada

Maria Oltean din satul Livada confecționează și acum mărtișoare, așa cum făcea în tinerețe, învățată de mama ei. „Cân’ am început să umblu la școlă, atunci am învățat să fac mărtășore. Asta era tradiția la întâi martie. Mărtășorele să făceau sara, în sezători”.

Tanti Mărioara face mărtișoare numai din mătase albă și roșie. „No, ăsta l-am făcut pă până de cocoș, da’ n-am gășat ca să potă să-mi intre acu’. No, ăsta așa trebuie făcut și călcat, ș-apoi îi pui una de-un ban, ș-apoi, pă lângă asta, trebe tuns și adus fieru’ și pus să să preseză, știi?”, explică dânsa.

Își amintește o întâmplare din copilărie, cu primul mărtișor pe care l-a primit și pe care l-a pierdut în fân. „Fratele cel mai mare a lui mama o fost plecat la Ștei, angajat acolo, și mi-o trimis mărtășor. Și m-o trimăs ai mei să dau de mâncare la vaci și m-am suit în podu’ poiețî să dau fânul’ jos. Pă când am coborât, nu l-am mai avut... Apoi o fost dreptate că nu l-oi cânta io pă unchiu’ Iuăn cân’ a muri ca și cân’ l-am cântat io atunci... Ferească Dumnezo..., și-n zua de astăz’ văd mărtășoru’ ”.

În satul Livada, „pă întreaga luna martie să purtau mărtișorele”, spune tanti Maria. „La noi, dacă dădei tu, ca fată, de întâi, așteptai să capeț’ de 8 martie, de la feciori”.

Mărtișoarele se purtau în piept, cusute. „Atunci erau jersăiele, mărtișorele s-acătau în piept. Nu aveu oamenii hane cum îs acuma, iera... oho, o raritate, că dacă ave un jersău croșetat păi iera... iera

mare ceie. Le prindei cu ață, le cosei cu ață, c-altfel nu stăteu, cădeu dacă numa' să pui on ac. Da să cosă cumsăcade, c-o ață și gata”.

„Parcă așteptai să sosască prima zî de primăvară, asta rămâne și optu' martie rămâne. Știem că-n 8 martie mama sămâna melegariu. Da îți dai sama că era cald atuncea de ne jucam desculță cu laptă (mingea) și cu bătălauăle (scândură cu care se lovea mingea)”.

Mărțișorul face parte din patrimoniul UNESCO. În anul 2017, Comitetul Interguvernamental al UNESCO pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial a votat înscrierea în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității a „Practicilor culturale asociate zilei de 1 Martie (Mărțișorul)” – dosar multinațional coordonat de România și elaborat împreună cu Republica Moldova, Republica Macedonia și Republica Bulgaria.

*Maria Oltean arătând mărțișoarele pe care le-a confecționat
/Cercetare CJCPCU CLUJ 2022*

Obiceiul Împănatul Boului, la Mintiul Gherlii (jud.Cluj), 2022

ÎMPĂNATUL BOULUI

Grigore SÂMBOAN

Tradiționalul obicei „Împănatul boului” este întâlnit doar în Transilvania. Acesta ține de tradiția agrară și de fertilitate și constă în desfășurarea unei adevărate procesiuni pe ulițele satului, având în centru un bou sau o pereche de boi, împodobiiți cu frunze, flori și panglici colorate.

Aproape o mie de oameni, localnici, fii ai satului, dar și turiști au luat duminică, 12 iunie 2022, în ziua de Rusalii, în localitatea clujeană Batin, la tradiționalul obicei „Împănatul boului”.

Manifestarea, organizată cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, de Primăria și Consiliul Local Unguraș, a debutat după slujba de la biserică. Preotul, împreună cu credincioșii, au mers într-un capăt al satului, unde a fost oficiată o slujbă de sfințire a holdelor. Apoi, de la ora 14:00, s-a desfășurat obiceiul propriu-zis, când un bou a fost împodobit cu flori și spice de grâu. După acest moment, alaiul format din fete și feciori au purtat „boul înstruțat” pe ulițele satului. Acest ceremonial se organiza cu scopul de a aduce noroc, belșug și sănătate oamenilor și pământului.

„Când am fost tinere, am fost și noi, era fain de tăt!”, spune Anisia Bercean din Batin, care a ieșit la poartă alături de o vecină ca să vadă alaiul cu bou înstruțat. „Era în tătă duminica joc atuncea, că era mult tineret, amu nu-s mulț’ la țară. Jucam și noi jocu’ ăla românesc”, intervine vecina ei.

Anisia Bercean are 80 de ani și spune că n-a prea apucat să se bucure de tinerețe și de jocul satului, deoarece a trebuit să muncească. „Am fost slujnică. Tata o murit în război, mama o fost văduvă... am rămas tri copiii orfani. Și moșu’ o murit în razboi, doi

fraț' de-a lu' mama... Așe că nu pre am putut să mă duc la joc, că am fost slujnică în Focșani, am stat un an și patru luni acolo. Mama, săraca, cum să ne țâie? N-avei nici ce mânca, nimic... foarte greu.”

După ce a venit acasă, pe la 18 ani, s-o măritat cu un fecior din sat. Nu prea i-a plăcut că era mai mic de înălțime, însă mamei ei i-a fost tare drag. „Lui i-o plăcut de mine și mama me tare o ținut la el...O vinit la noi, era mnic, așe... Am zâs: Mamă, a cui îi copilu' aiesta? Că erau mult' ficiori la noi în casă. Zice: Tu, aiesta-i a lu' Bercean. Vai, mamă, dapăi io-s, ni, fomeia și el era mnic așe...Și așă mi-o fost dat de Dumnezău Sfântu'... da' viața o fost bună, Doamne, fii lăudat!”

De un an tanti Anisia spune că a rămas văduvă. „Vai, mult am patimit în viața me. Am zâs: Doamne, copiii mnei să-i grijăsc, să nu-m' bat joc de ei, că io am fost... Auz, fără părinț', o fost greu...”

Se uită amândouă la alaiul care trece pe drum și se întristează că le-au murit copiii, iar sărbătoarea era un prilej de întâlnire. „Ce să facem? Ce ne dă Tatăl din Ceri, n-avem ce face...”

Manifestarea a continuat de la ora 16:00 cu un spectacol folcloric, susținut de interpreții: Elena Rusu, Andreea Carmen Doboș, Ioan Dordoi și invitata specială Ionela Morușan.

Totodată, au evoluat pe scenă: Ansamblul „Someșul Apahida”, instructori coregrafi Ioan și Victoria Moldovan, Grupul Cebenilor, Ioan și Grigore Zegrean din Ceaba, Ansamblul de dansuri populare din Unguraș – „Arvalanyhaj”, Frații Ioan și Grigore Trif, fii ai satului Batin. Sărbătoarea s-a încheiat cu un joc tradițional la căminul cultural din localitate, în acompaniamentul unui grup instrumental tradițional.

„Împănatul boului”, la Mintiu Gherlii

Claudiu CUBLEȘAN

Organizat de Primăria și Consiliul Local Mintiu Gherlii, Centrul Județean Pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj și Asociația „Mugurii Mintiului”, obiceiul propriu-zis duminică, 12 iunie 2022, la ora 13:00, pe ulițele satului. De la ora 15:00 a continuat cu un spectacol folcloric, în cadrul căruia au evoluat: Mariana Deac, Ioan Dordoi, Felix Gălan, Andreea Socaciu, Cristina Moșuțan Beldean, Rusu Mihai, Bogdan Găbudean, Dan Fodor, Denisa Popovici, Ariana Fodor, Larisa Gurzău, Ovidiu Stan, Lidia Moholea, Alexandra Moldovan, acompaniați de grupul instrumental „Codru de dor”, conducerea muzicală Traian Covrig. Totodată, a fost prezent Grupul „Tradiții Ormănene” din Orman și Ansamblul Folcloric „Mugurii Mintiului”. Spectacolul folcloric, desfășurat pe Stadionul de fotbal din Mintiu Gherlii, s-a încheiat cu o petrecere în aer liber.

La Mintiu Gherlii, pregătirile pentru „Împănatul boului”, începeau cu trei zile înainte de Rusalii, când tinerii din sat mergeau pe câmp și culegeau „pana boului”, o plantă de culoare roz, folosită la decorarea boului, iar sâmbăta, înainte de Rusalii, se adunau restul florilor necesare împodobirii bouului. Duminică

dimineața, în ziua de Rusalii, tinerii se strâneau la casa de unde urma să pornească boul împănat și pregăteau „pana bouului”. Aceasta este podoaba care urma să fie pusă pe fruntea bouului, confecționată dintr-un schelet de lemn, format dintr-o vergea de alun, îndoită în forma literei U, decorată cu florile culese în zilele anterioare. În timpul pregătirii penei, tinerii cântau și spuneau glume.

După ce era terminată, pana era pusă pe fruntea bouului. Alaiul care urma să meargă în procesiune pe ulițele satului era format din călăreții care deschideau drumul, boul împănat, ceterașii care cântau și lumea din sat care chiuia și se veselea.

Unul dintre călăreți avea legat după cal o roată de car, pe care erau amplasate câteva personaje: mirele, mireasa, nașii și

preotul. Roata, trasă de cal, se rotea, iar personajele dădeau impresia că se „învârt pe după icoane”, exact ca la slujba cununiei.

„Ajunși cu boul împănat în mijlocul satului, acestuia i se dădea să bea „o fele de jinars și una de apă”. Fiind sub influența alcoolului, boul intra într-o stare de agitație. Acum era momentul când obiceiul se transforma în ritual de inițiere. Fetele de măritat trebuiau să prindă boul agitat de coarne și să îl stăpânească. Cea care reușea să facă acest lucru, nu va rămâne nemăritată, credeau oamenii satului.

Cărbunărit la Muntele Rece

OCUPAȚII ȘI MEȘTEȘUGURI

Județul Cluj, fruntaș la numărul de titluri de TEZAUR UMAN VIU

Grigore SÂMBOAN

Prin dosarul întocmit de specialiștii Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, instituție de cultură subordonată Consiliului Județean Cluj, cărbunarul Iosif Bordea din localitatea clujeană Muntele Rece, comuna Măguri-Răcățău, a fost desemnat în această vară de Ministerul Culturii, prin Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, Tezaur Uman Viu.

Până acum, județul Cluj deține nouă titluri de „Tezaur Uman Viu”: **horitorul Vasile Soporan** din Frata, **Trio transilvan „ZORILE”** din comuna Mociu (Țuli Carol, Covaci Băbuț, Covaci Alexandru și Bumb Cornel), **Jucăușii Dumitru Moldovan și Elisabeta Rusu** din Frata, **jucăușul Lovász Ferenc „Kuli”** din Vișea, **primașul Ciurcui Alexandru - „Șandorică”** din Soporul de Câmpie, **meșterul de instrumente muzicale din lemn Nicolae Vădan** din Rusești-Râșca, **jucăușul Ioan Moldovan** din Berchieșu, **țesătoarea Viorica Tripon** din Negreni și **cărbunarul Iosif Bordea** din Muntele Rece.

Aceste titluri au fost acordate în urma demersului realizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj.

„Iosif a Mițului din Muntele Rece”, așa cum îl știu sătenii, are 64 de ani și duce mai departe meșteșugul de „a face cărbunare”, ajutat de soția lui, Ileana. A învățat în tinerețe, alături de tatăl și bunicul său. Puținii căuaci care mai sunt activi în zonă își aduc cărbunii de la el, astfel, contribuția cărbunarului este extrem de importantă la desfășurarea și menținerea în timp a activității fierărilor din zonă.

Cărbunarul și-a crescut cei nouă copii practicând acest meșteșug. Este singurul cărbunar cu activitate constantă în zonă, susținând implicit activitatea fierărilor de pe aria comunelor Măguri Răcătău și Gilău, ateliere care și ele sunt în pericol de dispariție.

Alături de cărbunarul clujean Iosif Bordea au primit titlul de Tezaur Uman Viu alți 14 păstrători și continuatori ai tradițiilor românești, la nivel național.

1. Andrei Gheorghe – jud. Iași (prelucrarea lutului)
2. Bacea Nicolae – jud. Bistrița-Năsăud (prelucrarea pieilor și blănurilor – cojocărit)
3. Balâc Liviu – jud. Buzău (prelucrarea lemnului - realizare icoane din lemn)
4. Bordea Iosif – jud. Cluj (cărbunărit)
5. Borza Petru – jud. Hunedoara (prelucrarea lutului - olărit)
6. Băbu Maria – jud. Gorj (alimentație, tehnici de pregătire alimentară)
7. Cojocariu Aurica – jud. Botoșani (prelucrare fibre și fire textile)
8. Comănescu Neculai – jud. Bacău (prelucrarea lemnului)
9. Hotopilă Ileana – jud. Suceava (pictură cu ceară pe coaja ouălor)

10. Ilyés Mihály – jud. Harghita (prelucrarea lutului)
11. Istvanfi Gheza – jud. Satu Mare (prelucrarea lutului – olărit)
12. Lungociu Angelica – jud. Braşov (instalații de tehnică populară – vâltoare)
13. Nagy Margareta – jud. Mureş (prelucrarea lemnului, împletitul vegetalelor)
14. Olivotto Viorica – jud. Argeş (cusături și țesături populare)
15. Şuşca Vasile – jud. Maramureş (realizare obiecte cu utilizare rituală - măști populare)

Cei care primesc această distincție transmit, prin talentul și efortul lor, un anumit element de patrimoniu cultural imaterial, în forma și cu mijloacele tradiționale nealterate, contribuind, astfel, la asigurarea viabilității acestuia în cadrul comunităților.

Pornit ca o inițiativă UNESCO pentru salvagardarea, păstrarea și transmiterea patrimoniului cultural imaterial, programul face parte din măsurile luate de Ministerul Culturii privind protejarea patrimoniului cultural imaterial și urmărește identificarea și recunoașterea la nivel național a celor care sunt creatori și păstrători ai valorilor tradiționale, în cadrul comunităților din care fac parte.

Titlul de TEZAUUR UMAN VIU este viager, personal și netransmisibil și se acordă pentru România de către Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial.

Mulțumim tuturor celor care s-au implicat în realizarea acestui proiect!

BEDROS CRUCIAN DIN GHERLA, ȚESĂTORUL DE COVOARE PERSANE

Claudiu CUBLEȘAN

Cred că fiecare dintre noi ne aducem aminte de covoarele persane, care, până nu demult, se regăseau în casele tuturor. În județul Cluj se mai practică și astăzi acest meșteșug, pe care, în urmă cu zeci de ani, foarte multe femei din mediul rural l-au învățat de la armenii din Gherla.

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj l-a documentat, în vederea promovării tradițiilor și obiceiurilor etniilor conlocuitoare, deoarece județul se bucură de o diversitate etnică, culturală și religioasă.

Bedros Crucian s-a născut în anul 1946, la Gherla. A țesut zeci de ani „covoare armeneste”, foarte apreciate atât în țară, cât și în străinătate. Provine dintr-o familie de armeni din Anatolia, astăzi

în estul Turciei. Ororile genocidului armean din prima jumătate a secolului trecut i-a forțat familia să emigreze în România.

„Ei (bunicii și tatăl său), când s-au refugiat, în 24 (1924), o vinit cu un vapor. Bunica era gravidă cu al 5-lea copil și o avut așe, un pic de avantaj, așe cât o avut... Ea, fiind gravidă, o închiriat un compartiment de la vapor să aducă... N-o avut ce-aduce, obiecte mari nu putea aduce. Ei o zâs: «S-avem din ce trăi câtva timp»”.

Au ajuns la Constanța, după care au plecat spre Cluj-Napoca, unde au stat doi ani. Apoi s-au stabilit la Gherla, oraș înființat de armeni la începutul secolului al XVIII-lea.

De mic copil, Bedros Crucian a învățat să țeasă covoare, tatăl său fiind al doilea armean din Gherla care și-a deschis atelier de țesut covoare orientale. Odată cu colectivizarea, s-a trecut la fabricarea în masă a acestora, foarte multe femei din mediul rural au fost angajate și învățate tehnica țeserii covoarelor, în întreprinderile conduse de Crucian.

„Covoarele armeniești, normal nu-s covoare armeniești, covoare orientale se cheamă, că tot Orientul face covoare, au fost aduse din Cesaria, Turcia, unde majoritatea erau armeni, în zona aia. Ei o venit și cu meseria. Ș-așe o început covoarele de Gherla, care au rămas renumite. Ș-afară (în străinătate) le spune covoare armeniești, nu orientale”.

Tehnica țeserii covoarelor orientale la Gherla este exact cea de acum 1000 de ani, din Orient. „Este aceeași procedură. Gherghef vertical, urzeală de bumbac, urzeală pe lână [...], așa se lucra, pe verticală. Se prepară vopseua care nu cedează nici la soare, nici la praf, ăsta poți să-l ții la soare cât vrei, dar și-n praf, că nu-și pierde din culoare”.

Lâna se vopsea în cazane, acest fapt ducea la diferențe de nuanță ale culorilor de pe covor, vechimea unui covor fiind demonstrată de acestea. Interlocutorul nostru spune că un covor

oriental, cu cât este mai uzat, cu atât este mai valoros deoarece, în urma uzurii, capătă o anumită strălucire.

Multiplele modele prezente pe covoarele orientale au diferite denumiri. Țesătorul ne spune că modelele au primit numele diferitelor orașe în care au fost puse pentru prima oară pe covoare. Așa se face că sunt modele care se numesc: Cirma, Tabriz, Lodi, Teheran sau Isfahan.

Bedros Crucian a început să țesă covoare de mic copil, în atelierul tatălui său, unde erau 12 angajate. Odată cu industrializarea acestui meșteșug, în 1952, lucra la covoare în vacanțe. „La vopsit lână, boiangerie se cheamă, la spălat... cele mai urâte munci de la covoare”, afirmă interlocutorul. În familia sa toți se ocupau cu realizarea de covoare orientale, înafară de sora lui. Din păcate, nici unul dintre copiii dânsului nu a moștenit acest meșteșug.

În covoarele orientale există de la 8, la 28 de nuanțe. Desimea covorului îi conferă o valoare mai mare, la fel ca și vechimea sa. Există covoare cu o desime de 40 de mii de noduri pe metru pătrat și până la 220 de mii de noduri. Cel mai des covor din lume este făcut în Erevan și are 750 de mii de noduri pe metrul pătrat.

Rămânem surprinși de informațiile aflate de la domnul Bedros Crucian și bucuroși că avem în Transilvania și, în special, în județul Cluj, un om care cunoaște atât de bine tehnica și istoria covoarelor persane.

www.traditiiclujene.ro

Consiliul Județean Cluj
Centrul Județean pentru
Conservarea și Promovarea
Culturii Tradiționale Cluj

EDITURA TRADIȚII CLUJENE
ISSN 2501-7322 / ISSN-L 2501-7322

traditii clujene

traditii clujene

/traditii_clujene/

traditii@traditiiclujene.ro

TRADIȚII VII

locuri
oameni
obiceiuri
mărturii

2022

**PROIECT DE CERCETARE
ȘI VALORIFICARE A FOLCLORULUI
DIN JUDEȚUL CLUJ**

iulie – noiembrie

campania de cercetare
multidisciplinară hibridă